

Díl první : Lidé - Smlouvy

Díl druhý : Lidé - Cesty

Anthony E. Gilles

ÚVOD

1. SVĚDEK DOBY SKUTKŮ APOŠTOLSKÝCH

Skutky apoštolské

Skutky a prvotní kerygma

Prameny Nového zákona

Lukášovo poselství ve Skutcích

Hlavní hrdinové Skutků

Zvěstovatelé evangelia

Od okouzlení k poznání

2. SVĚDEK SYNOPTICKÝCH EVANGELIÍ

Matouš, Marek, Lukáš

Vznik evangelia

Jak vznikala synoptická evangelia

Osobitost každého evangelia

Přechod k hlubšímu poznání Ježíše

3. APOŠTOL K POHANŮM

1. a 2. Tesalonickým,

1. a 2. Korintským

Pavel - předtím a potom

Pavlovy listy

Pavlovo pojetí těla

Různý přístup, stejná výzva

4. OSPRAVEDLNĚNÍ Z VÍRY V JEŽÍŠE KRISTA

Filipským, Galatským

Jak se člověk stává svobodným?

'Spravedlnost', 'víra' a 'zákon'

5. SVOBODA A SLÁVA DĚTÍ BOŽÍCH

Římanům

Pavlovo evangelium

Pavlova klíčová slova

Účinky ospravedlnění

Odpovědnost křesťanské svobody

6. NOVÝ ŽIVOT

1. a 2. Timoteovi, Titovi, list Jakubův,

1. a 2. Petrův, list Judův, Filemonovi

Charismatické kontra institucionální?

Pastýřské listy

Další autoři listů

Poslední slovo Pavlovo

Do třetího stadia

7. TAJEMSTVÍ KRISTA VE VÁS

Koloským, Efezským

Pavel jako duchovní mistr

Kdo napsal list Koloským?

Poselství listu Koloským

Kdo napsal list Efezským?

Poselství listu Efezským

8. PROSTŘEDNÍK NOVÉ SMLOUVY

Židům

Platonismus v listu Židům

Jedinečná témata listu Židům

List Židům jako dílo třetího stadia

Kompozice listu Židům

9. OTEC A JÁ JSME JEDNO

Janovo evangelium

1., 2. a 3. list Janův

Otázka autorství

Janovo abstraktní vyjadřování Ježíšovo kázání

Struktura Janova evangelia 1. list Janův

2. a 3. list Janův

10. HLE, VŠECKO TVOŘÍM NOVÉ

Zjevení

Historické a univerzální

Zjevení, apokalypsa a Starý zákon

Klíč k symbolům

Zjevení jako liturgické drama

ZÁVĚR

Křesťanství jako divácký sport?

Lidský Ježíš, lidská bible

Lidé "cesty"

VÝVOJ NOVÉHO ZÁKONA

ÚVOD

Chceme-li studovat Nový zákon, musíme mít stále na mysli základní součást židovské víry: přesvědčení, že v zapsaných slovech svatých knih se zjevuje člověku Bůh. Z tohoto elementárního přesvědčení judaismu vycházeli první křesťané, když začínali šířit radostnou zvěst o Ježíši Kristu a své svědectví zapisovat pro ostatní. Tato kniha vypráví o tom, jak první křesťané postupně přecházeli od ústního sdělení k písemnému a tak dali vznik Novému zákonu.

Nový zákon, stejně jako jeho předchůdce Starý zákon, je zapsaná zkušenost, sdílená určitou skupinou lidí. Jako Starý zákon vznikl v průběhu historie izraelského národa, vznikl Nový zákon v průběhu společného života prvních křesťanů v křesťanských obcích. Z toho můžeme vyvodit náš první závěr: Prvotní církev dala podnět k vytvoření Nového zákona; Nový zákon nebyl podnětem k vytvoření prvotní církve.

Někteří křesťané se dnes domnívají, že první křesťané čekali, až bude napsán Nový zákon, a pak teprve začali šířit evangelium. Ve skutečnosti věřící zvěstovali evangelium mnohem dříve, než se objevil jakýkoli psaný dokument.

Proto se nemůžeme vracet k "čistě biblickému křesťanství", jak to někteří lidé nazývají, protože křesťanství nevzniklo jako reakce na knihu. První křesťané reagovali na osobu. Teprve po určité době, v níž společně přemýšleli o svém vztahu k této osobě, napsali to, čemu dnes říkáme Nový zákon.

Později uvidíme, že autoři Nového zákona měli své důvody k jeho napsání. A těmto důvodům se musíme snažit porozumět z jejich hlediska. Chceme-li dobře porozumět textům, které napsali, nemůžeme do nich předem vnášet názory člověka 20. století na to, co jimi jejich autoři chtěli říct.

OSOBA V POZADÍ NOVÉHO ZÁKONA

Co vedlo první křesťany k tomu, že napsali Nový zákon? Nejdříve musíme odpovědět na jinou, mnohem podstatnější otázku: Co vedlo první křesťany k tomu, aby šířili radostnou zvěst o Ježíši Kristu?

V hlubokém zmatku a chaosu, charakteristickém pro Palestinu v prvním století,

začala najednou skupina lidí prohlašovat, že Ježíš Nazaretský je Mesiáš a Pán. V jejich životě se událo cosi dramatického, převratného a trvalého. Prožili velikou proměnu někteří později řekli, že se stali novým stvořením: "Kdo je v Kristu, je nové stvoření" (2. Korintským 5,17).

Každý pokus porozumět, proč byl napsán Nový zákon, musí vycházet z této prvotní otřásající a převratné změny ve vědomí prvních věřících. Díky tomu, že u nich nastala tato změna vědomí (metanoia, chceme-li použít řecké slovo), nemohli první křesťané odolat, aby nesdělovali druhým, že našli nový život v Kristu. Svědectví o nové zkušenosti s Ježíšem jako Pánem tvořilo základ jejich ústní zvěsti a totéž svědectví o Ježíši začali potom také postupně zapisovat.

Uvažujeme-li o tom, proč začali své svědectví zapisovat, objevuje se tu několik důvodů. Za prvé: určitou roli zde hrála obyčejná lidská touha zachovat některá důležitá fakta, než budou zapomenuta. Za druhé: jak se k věřícím připojovalo stále více lidí, narůstala potřeba mít písemný záznam učení o Ježíši.

Avšak základním důvodem prvních křesťanských autorů bylo ukázat druhým Ježíše takového, jakého ho znali oni sami. Takže v centru jejich textů nebyl ani tak soubor faktů nebo dogmat - ale osoba. Doufali, že svými texty pomohou druhým, aby si také vytvořili vztah k této osobě: k Ježíši Kristu.

Proto nemůžeme porozumět Novému zákonu, pokud k němu nebudeme přistupovat jednak jako ke knize o Ježíši a jednak jako ke knize o vývoji vztahu prvních křesťanů k Ježíši. Z tohoto důvodu se na následujících stranách pokusíme vcítit do věřících prvního století a pochopit, jak byli stále více přitahováni Ježíšovou osobou a jak se postupně prohluboval jejich vztah k němu.

Uvidíme, že vznik Nového zákona je ve skutečnosti epizodou v ústředním "příběhu lásky" prvních křesťanů k Ježíši. Tato knížka se chce pokusit vysledovat jednotlivá vývojová stadia tohoto "vztahu lásky" v jednotlivých částech Nového zákona.

Uvidíme také, jak Nový zákon vznikal a vyvíjel se zároveň s tím, jak se prohlubovala víra prvních křesťanů. To je vzrušující stránka našeho příběhu - příběhu lásky v Novém zákoně.

Začneme náš příběh tím, že si položíme základní otázku, která zneklidňovala první věřící: "Kdo je Ježíš Nazaretský?" Budeme sledovat různé kontexty, v nichž si první hledající tuto otázku kladli, a zároveň různé kontexty, v nichž si prvotní církve - obec věřících - na ni odpovídala.

Jakmile první věřící našli odpověď na tuto základní otázku, vedlo je to k dalším, hlubším otázkám o Ježíši. Tak i my budeme postupně přecházet k textům Nového zákona, které odpovídají na ty hlubší otázky, a budeme srovnávat jednotlivá stadia růstu víry prvních věřících v Ježíše Krista se stadii vývoje textů Nového zákona.

I Pavel se zmiňuje o různých "stadiích" křesťanské zkušenosti prvních křesťanů:

"Já jsem k vám, bratři, nemohl mluvit jako k těm, kteří mají Ducha, nýbrž jako k těm, kteří myslí jen po lidsku, jako k nedospělým v Kristu. Mlékem jsem vás živil, pokrm jsem vám jíst nedával, protože jste jej nemohli snést." (1. Korintským 3,1-2)

STADIUM PRVNÍ: OKOUZLENÍ

Co poprvé přimělo značné množství lidí, aby si položili otázku: "Kdo je Ježíš Nazaretský?"

Z evangelií víme, že Ježíše hledalo mnoho lidí a že výrazně ovlivnil životy mnohých ještě za svého života na zemi. Avšak ve skutečnosti byla Ježíšova mise neúspěšná, dokud nezemřel. V den jeho ukřižování ho všichni kromě několika oddaných žen a jednoho muže opustili (viz Jan 19,25-26).

Na Kalvárii bylo jen málo těch, kteří viděli v Ježíšově ztrhaném a zmučeném těle svého Spasitele a Pána. Toho dne byli diváci onoho krutého představení přesvědčeni, že vidí poraženého zločince, nikoli vítězného Pána.

Teprve Ježíšovo vzkříšení a svědectví prvních věřících o něm bylo podnětem pro vznik čtyř evangelií a dalších novozákonních textů. Bez tohoto prvního stadia - této konfrontace prvních věřících se zmrtvýchvstalým Pánem slávy - by se nic nestalo. Novozákonní knihou, která popisuje, jak se první skupina věřících poprvé přesvědčila o tom, že Ježíš je Pán, a jak o tom začali vydávat svědectví druhým, jsou Skutky apoštolské. Proto začneme náš výklad na následujících stranách právě jimi.

To, co se událo ve vztahu mezi Ježíšem a prvními křesťany, se velmi podobá situaci, která nastává v každém milostném vztahu. Zpočátku se první křesťané "zamilovali" do zmrtvýchvstalého Ježíše, Pána slávy. Každému ve městě bylo jasné, že jsou bezhlavě zamilovaní, jen co se jim podíval do tváře. A jako všichni zamilovaní vyprávěli každému na potkání, jak úžasný a dobrý je jejich milovaný. Dvě základní vzájemně spojená témata tohoto prvního stadia novozákonního vývoje jsou tedy okouzlení a zvěstování.

STADIUM DRUHÉ: HLUBŠÍ POZNÁNÍ

Druhé stadium novozákonního vývoje, stadium hlubšího poznání, má také svou paralelu v běžném milostném vztahu. Je to období, kdy se milenci snaží jeden o druhém zjistit co nejvíce. Vyměňují si sáhodlouhé dopisy, chodí na dlouhé procházky a všelijak se snaží poznat jeden druhého. A právě takové zralé poznávání Krista je charakteristické pro druhé stadium novozákonního vývoje.

Jakmile prvotní církev poznala, že Ježíš je Mesiáš a Pán, chtěla se toho o něm dozvědět co nejvíce. Evangelia Matoušovo, Markovo a Lukášovo - první soubor knih, kterými se budeme zabývat v souvislosti s tímto druhým stadiem vývoje - odpovídají na otázky, které si bude přirozeně klást každý, kdo si Ježíše zamiluje: Kde se Ježíš narodil? .Kde vyrůstal? Co kdy řekl nebo udělal? (Jak uvidíme ve druhé kapitole, tato evangelia nejsou pouhými životopisy, zabývají se hlubšími otázkami než pouhou statistikou Ježíšova života. Přesto však impulsem pro jejich napsání byla přirozená lidská zvědavost dozvědět se o Ježíši co nejvíce.)

Další knihy tohoto druhého stadia novozákonního vývoje jsou 1. a 2. Tesalonickým, 1. a 2. Timoteovi, Titovi, 1. a 2. Korinským, Galatským, Římanům, Filipským, Filomenovi, List Jakubův, 1. a 2. list Petřův a List Judův. Tyto texty zahrnují podobná témata jako Matouš, Marek a Lukáš, ale pojednávají o nich jiným způsobem. Zatímco evangelia kladou důraz na samotný fakt, že Ježíšovo učení je třeba uskutečňovat v každodenním životě člověka, ostatní jmenované texty se

soustředí spíše na to, jak.

Například evangelista Lukáš uvádí Ježíšova slova: "Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, nes každého dne svůj kříž a následuj mne" (9,23). Lukáš uvádí také mnoho příkladů, kdy Ježíš zaprel sám sebe na své cestě ke kříži. Avšak učedník žijící 30 let po Ježíšově smrti se ocitá v mnoha nových situacích, které ho nutí ptát se: "Jak se mám zachovat podle Ježíšova učení o zapření sebe sama právě v této situaci?"

První křesťané si nejprve Ježíše zamilovali a potom se ho snažili lépe poznat a pochopit, přijmout jeho hodnoty a řídit se jimi ve svém vlastním životě. A to je právě okamžik, kdy se mnozí zamilovaní rozcházejí. Nejsou ochotni vzdát se některých svých potřeb a návyků, aby mohli přijmout hodnoty svého milovaného.

Autoři druhého stadia - stadia poznávání - se snažili vést věřící od pouhého okouzlení Ježíšem k hlubšímu poznání a přijetí Ježíše do jejich vlastního života. Avšak existuje ještě třetí stadium, ještě hlubší rovina vztahu ke Kristu. Na této úrovni věřící nejen dobře zná svého Pána, ale zároveň se s ním ztotožňuje.

STADIUM TŘETÍ: ZTOTOŽNĚNÍ

Autoři třetího stadia vývoje Nového zákona - stadia ztotožnění se s Ježíšem - pokročili daleko za pouhé okouzlení a hlubší poznání. Svou hlubokou znalost Ježíše vyjadřují tak, že máme místy pocit, jako by to psal sám Ježíš.

Toto třetí stadium ve vývoji Nového zákona můžeme také přirovnat k milostnému vztahu. Po nadšeném prvotním okouzlení, po tom, co se dva lidé dobře poznají a dokážou se vzdát mnoha osobních návyků, aby mohli sdílet hodnoty svého partnera, vytváří se mezi nimi taková jednota, jako by byli jednou osobou. Tento stav můžeme pozorovat u vyspělých manželských párů, kde se manželé začínají dokonce i fyzicky jeden druhému podobat. Takoví manželé se znají tak dobře, jsou v myšlení tak zajedno, že prakticky sdílejí totéž vědomí. ,

Třetí stadium vývoje je zachyceno ve dvou různých souborech novozákonních textů: jeden tvoří listy Efezským, Koloským a Židům, druhý Janovo evangelium, Janovy listy a Zjevení. (Zjevení lze ve skutečnosti těžko přiřadit ke kterémukoli novozákonnímu textu. Pro naše účely ho budeme posuzovat společně s ostatními texty spojenými se jménem apoštola Jana a při tom upozorníme na jeho výjimečnost.)

Začněme tedy naše putování po jednotlivých stadiích vývoje Nového zákona příběhem začínající lásky prvotní církve k Ježíši.

KAPITOLA PRVNÍ

Svědék doby skutků apoštolských

Skutky apoštolské

Představte si, že jste zbožný Žid žijící v Jeruzalémě v roce 35 našeho letopočtu. Vcházíte přitom do této doby a kultury se stejným pohlavím, věkem i ekonomickým postavením, jako máte nyní ve 20. století.

S ostatními Židy prvního století sdílíte určité historické zkušenosti, které činí váš národ výjimečným. V této výjimečnosti nacházíte pouto, které vás spojuje s vašimi

bratry a sestrami tak pevně, že vás nemohou rozdělit ani rozdíly věku, pohlaví nebo povolání.

Věříte celou svou duší, že jste součástí "vyvoleného národa" národa, který před staletími oddělil Jahve, aby ho učinil svatým. Během dlouhé historie vašeho národa znamenala tato skutečnost často mnoho utrpení, neboť vaši předkové Jahvemu odporovali, odmítali naslouchat jeho hlasu a nedovolili mu, aby utvářel jejich srdce. Místo toho, jak dobře víte z Písma, byli často vůči Jahvemu zpupní a tvrdohlaví.

Přesto Jahve vždycky znovu mezi nimi vyzvedl několik spravedlivých, kteří vrátili národ zpět k pravému Bohu. Vaše Písmo uvádí příběhy velkých proroků Izaiáše, Jeremiáše, Ezechiela; "obnovitele zákona" Ezdráše či Nehemiáše, který před pěti sty lety vyzval vaše předky, aby obnovili zdi zříceného chrámu a hradby zničeného Jeruzaléma. A ovšem jsou tu i ty téměř legendární postavy, které vás povzbuzují dodnes: Tobiáš, Judit, Ester, Daniel, Makabejští.

Už sama ta jména vás rozechvívají a naplňují pýchou, že jste Žid. Proč? Protože tito lidé vás učí víc než kdo jiný, jak se má správný Žid chovat v pohanském prostředí. A Palestina vaší doby je země zachvácená pohanstvím.

Už po dvě století vaši předkové toužebně očekávají příchod osvoboditele, který by ukončil útlak vašeho národa od pohanů. Autor knihy Danielovy prorokoval, že přijde "jakoby Syn člověka: (7,13). O této tajemné osobě bylo řečeno, že jeho "vladařská moc ... nepomine, a jeho království nebude zničeno" (7,14).

Ale kdo je ten "jakoby Syn člověka"? Mnozí lidé vaší doby - správně či nesprávně - začali spojovat tuto pasáž o synu člověka s předpovídaným Mesiášem, pomazaným, očekávaným spasitelem. Váš dědeček se domníval, že tím Mesiášem by mohl být Juda Makabejský. Ale běda, potomci Makabejských zradili váš národ a brzy se ujali moci opovrhovaní Herodovci.

Někteří vaši přátelé věří, že Mesiáš vůbec není člověk. Věří, že Jahve sám vyžene pohanské utlačovatele z vaší země. Podle nich ten "jakoby Syn člověka." je ve skutečnosti Jahveho mocný anděl, který plamenným mečem vyvraždí Římany i Herodovce.

Jiní přátelé vám připomínají, že Jahve dal králi Davidovi před dávnými věky slib "já upevním jeho královský trůn na věky" (2. Samuelova 7,13). Tito přátelé vám říkají: "Uvidíš, náš Mesiáš bude král jako David. A bude z pokolení Davidova." "Ale kde se dnes najde nějaký potomek z pokolení Davidova?" zapochybujete. "Vždyť poslední král z Davidova rodu zemřel už před několika sty lety!"

A potom je zde ještě jedna představa o Mesiáši, ta nejpodivnější ze všech, pěstovaná malou skupinkou rabínů. "Mesiáš bude muset trpět," povídal vám jednou před lety starý rabín Jákob. "Bude služebníkem svého lidu." Stařec citoval verše z Izaiáše.

Byl zadržen a vzat na soud.

Kdopak pomyslí na jeho pokolení?

Vždyť byl vyťat ze země živých,

raněn pro nevěrnost mého lidu. (Izaiáš 53,8)

Je těžké se rozhodnout, které z představ o Mesiáši uvěřit. Kdy přijde? Jak dá o

sobě vědět? Vyvraždí Římany? "Ach, Jahve!" modlíte se. "Dej nám našeho Mesiáše brzy. Vyžeň utiskovatele z naší země. Obnov své království pro svého služebníka Davida, Otče náš!

Tyto myšlenky vás trápí zrovna dnes ráno, když se pomalu přibližujete ke skupince Židů, stojících na rohu tržnice náměstí. Jeden z nich - Žid, kterého jste už několikrát zahlédli - mluví o tom, na co jste právě mysleli: "Ten Ježíš, kterého naši starší ukřižovali, je Mesiáš, zaslíbený spasitel našeho národa!

Jaké úžasné věci ten muž říká o tom Ježíši Nazaretském! Nemůžete se od něho odtrhnout. Může to být pravda? Slyšeli jste už tolik různých představ o Mesiáši. Jak si můžete být jisti, že právě

tento muž se nemýlí? Když skončí, přistoupíte tiše k němu podíváte se mu do očí. Spatříte tam laskavý zájem, důvěru, povzbuzení. Nemůžete se ubránit otázce, která se vám přímo der ze rtů: "Příteli, kdo je ten Ježíš Nazaretský?"

"Povím ti o Ježíši Nazaretském," říká. "Ale tady už o tom nemůžeme mluvit. Musím se vrátit do chrámu, abych nezmeškal odpolední modlitbu. Čekají tam na mě. Nepůjdeš se mnou?"

Zvědavost vám dodá odvahy a tak se vydáte se svým novým přítelem bludištěm jeruzalémských uliček k chrámu. Cestou si všimnete, že někteří Židé si mezi sebou něco šeptají a ukazují na vás, jak procházíte kolem nich.

"Podívej," zasyčel jeden z nich a přitom chytil za rukáv svého průvodce, "to je jeden z následovníků toho Nazaretského. Proč je kněží nepozavírají všechny do vězení?"

Váš přítel se na vás usměje. "Nevšímej si toho. I já jsem býval jako oni, dokud jsem neuslyšel o nové cestě."

"O nové cestě?" zopakujete po něm. "O čem to prosím tě mluvíš?"

Než vám váš přítel stačí odpovědět, stojíte před branou chrámu. Vejdete tiše dovnitř a vydáte se směrem k východnímu sloupoří. V chrámě je asi 200 lidí. Neděje se tam nic neobvyklého. Lidé přeříkávají jeden z žalmů. Potom zpívají jednu nebo dvě písně. Čte se pasáž z proroka Jeremiáše.

Cítíte se tu dobře - vypadá to docela jako bohoslužba v synagóze. Potom se shromáždění ztiší, vystoupí muž středního věku a oslovuje zástup. Má hrubou, větrem ošlehanou tvář, kůži na rukou má ztvrdlou. Ještě než promluví, prolétne vám hlavou "Vždyť" je to rybář! Připomíná mi bratrance Benjamina z Galileje. A opravdu, muž má severský přízvuk.

"Bratři a sestry!" začne a udělá malou pauzu, než nastane úplné ticho. "Vzdáváme chválu a díky našemu Otci, Bohu na nebesích za jeho štědré požehnání, které nám dal na tento den. Jak víte včera v noci jsme byli s bratrem Janem opět vsazeni do vězení: Znovu jsme byli bičováni za to, že jsme svědčili ve jménu našeho Pána Ježíše. Znovu jsme byli propuštěni s varováním, že o něm nesmíme svědčit na veřejnosti. A přesto jsme dnes opět zde svědčíme s ještě větší naléhavostí o znameních několika posledních dnů, o tom, že nám Bůh seslal našeho Mesiáše! Ten Ježíš, kterého naši starší ukřižovali a který třetího dne vstal z mrtvých je Pán. Jenom díky němu a působení moci Ducha svatého jsme se mohli k vám vrátit, abychom svědčili o spasení našeho izraelského národa skrze odpuštění hříchů ve jménu Ježíše. Ať všichni ti mezi námi, kteří dosud nečinili pokání za své hříchy, učiní tak nyní. Ať přijmou odpuštění

hříchů a křest ve jménu Pána Ježíše, aby Duch našeho Boha na nebesích mohl v ruch začít mocně pracovat!

Stojíte jako přimražený, když vidíte, jak několik Židů jde dopředu. Jaká neuvěřitelná slova! Tomu Ježíši říkají "Pán" ("Pán" je překlad hebr. slova "Adonaj", kterým Izraelité označovali svého Boha. Pojmy Adonaj (Pán, Panovník) a Elohim (Bůh) nahrazovaly zapovězené vyslovování Božího jména JHVH - Jahve. Hebrejský ekvivalent výpovědi "Ježíš je Pán" by zněl přesněji "Ježíš je Bohem [Izraele]". (Pozn.red.) a to je přece označení vyhrazené pouze pro samotného Jahveho. Říkají, že "vstal z mrtvých" a že "v jeho jméně" je možné dosáhnout "odpuštění všech hříchů". Nemůžete se ohromením ani hnout.

Váš přítel se na vás podívá a povídá: "Ted' už víš, kdo je Ježíš Nazaretský? Chceš ho přijmout? Chceš, aby se stal tvým Mesiášem?"

"Já... já... já nevím. Nevím, co si o tom všem mám myslet," vykoktáte ze sebe.

Váš přítel na vás pohlédne s úsměvem a jemně vás vezme za ruku. "Já vím, příteli, já vím. Pojd', promluvíme si o tom. Představím tě našim starším. Dozvíš se od nich víc o nové cestě."

SKUTKY A PRVOTNÍ KÉRYGMA

Tak proběhlo vaše první setkání s křesťanstvím. Abychom se dozvěděli, jak ten příběh skončí, nemusíme pokračovat v našem imaginárním rozhovoru. Místo toho se můžeme obrátit k textu Nového zákona, který věnuje zvláštní pozornost právě otázce, kterou si klade náš zmatený Žid: "Kdo je Ježíš Nazaretský?" Záznam o tom, jak prvotní církev uvažovala o osobnosti Ježíše Nazaretského nacházíme ve Skutcích apoštolských.

To neznamená, že by Skutky byly nejstarším textem Nového zákona. Několik Pavlových listů bylo napsáno už tři desítky let před nimi. Například Pavlův první list Tesalonickým byl napsán někdy kolem roku 51, zatím co Skutky dopsal evangelista Lukáš až kolem roku 85.

Skutky však začínáme proto, že právě v nich je zaznamenáno, jak prvotní církev začínala chápat a vysvětlovat Ježíšovu osobnost. Tyto první záznamy jsou v literatuře označovány jako "prvotní kérygma". (Řecké slovo kérygma znamená "zvěst", "kázání".)

Prvotní kérygma vzniklo spontánně z lásky, kterou první učedníci cítili k Ježíši. Jak rostla postupně jejich láska k němu, tak přirozeně rostla i touha vykládat o něm druhým, podobně jako když se člověk zamiluje, touží všude vykládat o svém milovaném. Prvotní kérygma je tedy jádrem prvotního stadia vývoje Nového zákona - stadia okouzlení.

Když psal Lukáš Skutky, měl k dispozici spoustu zdrojů tohoto prvotního kérygmatu - například ústní svědectví nebo první psané záznamy o působení Ježíše. K těmto zdrojům prvotního kérygmatu zřejmě doplnil své cestovní poznámky z putování s apoštolem Pavlem. Lukáš potřeboval při psaní Skutků také pomoc očitých svědků, protože on sám na vlastní oči působení Ježíše neviděl.

PRAMENY NOVÉHO ZÁKONA

Ve svém díle Lidé smlouvy jsem se zmínil o různých pramenech, které byly zapracovány do Starého zákona. Mnohé z toho, co jsem tam řekl, platí i zde, i když prameny použité autory Starého a Nového zákona jsou pochopitelně odlišné.

Podobně jako autoři Starého zákona ani autoři Nového zákona, včetně Lukáše, neuměli stenografovat a to znamená, že nemohli zaznamenat slovo od slova všechno, co kde zaslechli nebo uviděli. A také samozřejmě nemohli být přítomni u každé události či příhody, o které psali. Byli tedy závislí na pramenech. .

Někteří lidé jim ústně sdělovali události z Ježíšova života, které viděli nebo o nichž slyšeli; jiní jim předávali útržky zápisů o Ježíši, které měli doma. Pro naše účely můžeme tedy pramen definovat jako předem existující informaci o Ježíši - ústní nebo písemnou - kterou použili autoři Nového zákona při psaní svých textů.

Proto když čteme Nový zákon, čteme směs materiálu původního a převzatého. Příkladem textu založeného na původním materiálu je Pavlovo líčení prvních let jeho apoštolátu, Galatským 1,11-2,14. Zde zapsal Pavel pouze to, co si zapamatoval z popisovaných událostí a žádné jiné prameny nepoužil.

Evidentním příkladem převzatého materiálu je 1. Korintským 15,1-11. Zde Pavel píše Korintským, jak se Ježíš ukázal různým lidem po vzkříšení. V 15,3.6 Pavel říká: "Odevzdal jsem vám především, co jsem sám přijal," že Ježíš "se ukázal více než pěti stům bratřím najednou..." (zdůraznil autor). Jinými slovy Pavel neviděl na vlastní oči, jak se Ježíš objevil před 500 bratry. Slyšel o tom od někoho až později a zapsal tuto informaci ve svém prvním listu Korintským. V této pasáži tedy Pavel nepochybně vycházel z předem existujícího pramene, aby mohl předat tuto zprávu dál.

Není vždy tak jednoduché rozpoznat, které části Nového zákona jsou původní a které jsou založeny na převzatých pramenech. Biblisté vedou o tomto problému vleklé diskuse, aniž by dospěli k jednoznačnému závěru. V této knize budeme proto vycházet z obecné shody, ke které se časem dospělo, a spornými otázkami této diskuse se nebudeme zabývat.

LUKÁŠOVO POSELSTVÍ VE SKUTCÍCH

Podle tradice byl Lukáš lékař z jednoho řecky mluvícího města v Malé Asii. Když Ježíš zemřel, bylo mu pravděpodobně necelých dvacet let. Nějakým způsobem se o Ježíši dozvěděl - dnes nevíme jak, proč a kdy. Možná to bylo v Antiochii, kde pohanský lékař poprvé uslyšel od některých Židů o jejich Mesiáši - Ježíši Nazaretském. Avšak okolnosti Lukášovy konverze ke křesťanství musely být významné a dramatické. Představte si řeckého lékaře, který konvertuje k duchovnímu hnutí v rámci judaismu, které bylo většinou Židů samotných pokládáno za kacírství!

Stručně řečeno, Lukáš vypráví ve Skutcích apoštolských, (1) jak Bůh Otec (2) skrze Ducha svatého (3) šíří radostnou zvěst o Ježíši Kristu (4) z Jeruzaléma do nejvzdálenějších oblastí tehdy známého světa. Pokusme se rozebrat tuto větu podrobněji.

Kdo?

Jak Lukáš stále znovu zdůrazňuje, je v pozadí toho, co se děje ve Skutcích, Bůh Otec. Křesťanství nelze zastavit, protože Bůh si přeje, aby se šířilo dál.

Jak?

Bůh tomu sám napomáhá mocí Ducha svatého. Proto jsou Skutky často nazývány "evangelium Ducha svatého". Ve Skutcích vidíme, jak se naplňují Ježíšova slova: "Prospěje vám, abych odešel." Jan 16,7) Zjišťujeme, že Ježíšův dar Ducha svatého se stává prostředkem, který Otec používá, aby posílil Ježíšovy následovníky v šíření evangelia a sjednotil první věřící.

Co?

Ta radostná zvěst, o níž Skutky svědčí, je Ježíš Kristus. Ježíš osvobodil lidstvo z pout hříchu. Ježíš je cesta ke spasení. A Ježíš je proto také středobodem učení obsaženého ve Skutcích.

Kam?

Z Jeruzaléma do Říma a potom zcela samozřejmě do celého tehdy známého světa, tam všude se šířila radostná zvěst o Ježíši. Skutky jsou tedy vlastně vyprávěním o tom, jak byla radostná zvěst o Ježíši nabídnuta nejprve židům, počínaje Jeruzalémem, a potom pohanům.

HLAVNÍ HRDINOVÉ SKUTKŮ

Dva hlavní hrdinové Lukášova vyprávění jsou Petr a Pavel. Oba tito muži pochopili, že Boží záměr je nabídnout spasení všem lidem; oba zastávali názor, že je třeba přinést radostnou zvěst pohanům. Dá se říci, že první část Skutků je věnována činnosti Petrově, druhá Pavlově.

Ve stručnosti můžeme shrnout, že Skutky ukazují, jak byli první křesťané Ježíšem okouzleni a jak zvěstovali své okouzlení druhým. Objevují se zde tedy typické rysy prvního stadia vývoje Nového zákona.

Lukáš začíná Skutky stejně jako začíná své evangelium - zdůrazněním úlohy Ducha svatého. Jako byl Duch svatý hybnou silou v pozadí Ježíšova početí (Lukáš 1,35), stejně byl také v pozadí zrodu církve. Po Ježíšově nanebevstoupení (Skutky 1) se malá skupinka učedníků shromáždí v Jeruzalémě. O letnicích je náhle překvapí Duch svatý (Skutky 2).

Proměňující síla Ducha je okamžitě zřetelná. Vidíme, že učedník, který předtím třikrát Ježíše zapřel, najednou svědčí o Ježíši na veřejnosti nejsměleji ze všech apoštolů. Duch proměnil dřívější Petrovu impulsivnost v přímou otevřenost a odvalu. Když Lukáš popíše sestoupení Ducha svatého, pokračuje učením o osobnosti Ježíše formou promluv jednotlivých učedníků. První promluva je Petrova (Skutky 2,14-41).

Ve svém kázání mluví Petr o Ježíši jako o Mesiáši a Pánovi. Nejprve uvádí (2,23-32), že Ježíš, ačkoli podal přesvědčivý důkaz o tom, že je Boží syn, byl odmítnut. Navzdory tomu, pokračuje Petr, zvítězil Ježíš nad hříchem a smrtí a je vyvýšen navždy ve slávě svého zmrtnýchvstání. A právě o tomto Ježíši vydávají učedníci svědectví.

Nyní přichází závažnější část (2,36-37). Tím, že vinu za odmítnutí Ježíše klade na "všechn Izrael", Petr dramaticky přivádí své posluchače k okamžiku osobního rozhodnutí. "Vy jste ukřižovali' tohoto Ježíše, prohlásí potom. Nyní je zřejmé, proč Lukáš použil formu kázání. Každý, kdo slyší tato slova, si musí položit otázku: "Co teď já musím udělat?"

Odpověď, kterou nabízí Petr, je ústřední myšlenkou Skutků, opakovaně

zdůrazňovanou: (1) čiňte pokání a (2) dejte se pokřtít, abyste (3) dosáhli odpuštění hříchů a (4) mohli přijmout Ducha svatého. Dar Ducha svatého posilní každého nového křesťana, aby mohl sloužit jako svědek Ježíšův a tak pokračovat ve šlépějích Petra a ostatních zvěstovatelů evangelia.

ZVĚSTOVATELÉ EVANGELIA

Jak pokračujeme v četbě Skutků dál, je stále zřetelnější, že Petr a ostatní zvěstovatelé evangelia zamýšleli vytvořit skupinu dalších zvěstovatelů, kteří by šířili evangelium do všech světových stran. Prostřednictvím Petra a Jana, Filipa, Štěpána a zejména Pavla, nám Lukáš ukazuje, jak obec spojená vírou přerůstala v obec spojenou zvěstováním evangelia. Tato skupina Ježíšových následovníků, skládající se většinou z Židů, nejprve zvěstovala radostnou zvěst druhým Židům. V okamžiku, kdy začínají přinášet zvěst o Ježíši pohanům, začíná být vyprávění skutečně zajímavé.

Lukáš začíná vyprávět o obrácených pohanec příběhem římského důstojníka Kornélia, kterého pokřtil Petr (Skutky 10). Od tohoto základního příběhu přechází potom k obrácení pohanů ve velkém. Východiskem těchto událostí je Antiochie.

Zvěstování evangelia v Antiochii nezačali apoštolové ani žádní jiní známí zvěstovatelé, ale neznámí muži "původem z Kypru a z Kyrény" (11,20). První velký pokus mladé církve o masovou evangelizaci tedy neprovedla "hierarchie", ale "laici"! Všimněte si, že teprve po tom, co se zpráva o obrácení křesťanů v Antiochii "dostala k sluchu" apoštolů (11,22), poslali Barnabáše, aby toto obrácení potvrdil.

Před tím, než došlo k velkému obrácení v Antiochii, říkalo se obráceným Židům "Nazarejští". Výraz "křesťan" je odvozen od Christos, což je řecké slovo, které znamená Mesiáš, "pomazaný". Mezi Židy byla víra v příchod Mesiáše běžná, a proto jenom pro pohany mohla mít víra v Krista takový význam, že podle ní pojmenovali její vyznavače. Proto "právě v Antiochii byli učedníci poprvé nazváni křesťany" (11,26).

První obrácení pohané byli součástí židovského prostředí, v němž první křesťanští zvěstovatelé žili. Ve Skutcích 13,44-52 se však objevuje nový směr vývoje. Židovští posluchači Pavla a Barnabáše radostnou zvěst odmítají a tak postupně otevírají cestu pro oddělení pohanských církví od židovského náboženského a kulturního prostředí.

Podobné události, jako jsou popsány ve 13. kapitole Skutků, se u Lukáše opakují často. Tvořil jakýsi vzorec Pavlov, y činnosti v následující části Skutků: Evangelium je zvěstováno Židům, kteří ho odmítají, potom ho Pavel přináší pohanům, a ti ho přijímají. V tomto procesu se některé obce mladé církve postupně vymaňují z židovského zakotvení a vyplouvají do života samostatně jako skupinky věřících čistě pohansko-křesťanského typu.

Lukášovo vyprávění o misii církve k pohanům se točí kolem příběhu Pavlova. Protože v následujících kapitolách se budeme ještě Pavlem zabývat, postačí, když se zde jenom zmíníme, že po nesnadném a bouřlivém období svého evangelizačního putování přichází Pavel do Říma. Podle typického vzorce Pavel - věčný misionář - nejprve osloví svou zvěstí o spasení místní Židy. Jako jinde mnozí Židé evangelium odmítají (26,24) a už si můžeme domyslet, že Pavel potom zvěstuje evangelium římským pohanům (28,30).

Tímto okamžikem Pavlovy misie Lukáš Skutky končí. Podle tradice strávil Lukáš s Pavlem "plné dva roky" jeho pobytu v Římě.

OD OKOUZLENÍ K POZNÁNÍ

Skutky tedy začínají a končí svědectvím prvotní církve o Ježíši jako Mesiáši a Pánovi. Toto první stadium vývoje Nového zákona odráží okouzlení prvotní církve osobností Ježíše a nadšení prvních křesťanů při zvěstování jeho evangelia. Každý, kdo naslouchá svědectví zvěstovatelů evangelia ve Skutcích, si asi v duchu říká: "Snad bych se měl dozvědět něco víc o tom Ježíši, kterého ti křesťané tak propagují."

My se nyní obrátíme k autorům druhého stadia vývoje Nového zákona, kteří se snaží vyjít vstříc právě této potřebě dozvědět se o Ježíši něco víc. Stejně jako milenci procházejí nejprve obdobím okouzlení a pak se chtějí více sblížit tím, že se o sobě snaží vzájemně dozvědět co nejvíc, tak i první křesťané se chtěli přiblížit Ježíši tím, že zjišťovali co nejvíce podrobností o jeho životě a učení. Autoři Nového zákona zprostředkují tyto informace dvěma různými způsoby: prostřednictvím evangelií (Matoušova, Markova a Lukášova) a prostřednictvím některých listů jak Pavlových, tak i jiných novozákonních autorů.

KAPITOLA DRUHÁ

Svědék synoptických evangelií

Matouš, Marek, Lukáš

Stařena odložila jeden koš prádla, které toho ráno prala, a chystala se tlouct na hladkých kamenech druhou namočenou hromadu. Vtom spatřila svého souseda, jak se hrne se svými pomocníky po břehu dolů směrem k jezeru a jako obvykle rozhazuje rukama, křičí na celé kolo a přitom rozdává úkoly svým mužům. Vtom se obrátil a všiml si jí.

"Doufám, že na mě dnes večer počkáš, babi!" zvolal a ješitně se na ni zašklebil. "Budeme se objímat při úplňku," řekl a přitom si pohladil vous s předstíranou vášní v očích. "Až si smyješ z kůže ten odporný zápach, rybáři! Objímej si své společníky - páchnou stejně jako ty!"

Muži zamručeli, někteří výhružně zapískali a potom pokračovali v cestě a ponechali ji jejímu osudu. Na druhé straně zátoky pod palmami kotvila jeho loď, stejně neupravená a hrubá jako její majitel. Měla toho rybáře ráda, každý ve vsi ho měl rád. Měl v sobě překypující množství energie, která k němu přitahovala lidi, i když jeho způsoby byly poněkud drsné.

Ten muž zdědil po otci šikovnou malou rybářskou loď a dobře udržované sítě, které vydržely zkoušku mnoha let rybaření ve slaných vodách. Nevydělával mnoho, ale dost na to, aby uživil svou tchyni a mladšího bratra a občas mohl pořídít, co bylo potřeba pro rodinný fíkový sad.

Jeho mladší bratr byl trochu nepraktický, což toho muže velice rozčilovalo. Zamlada sám neměl čas ani peníze, aby se mohl starat o poslední události, které tehdy vzrušovaly veřejnost, natož o "běhání za proroky", jak říkal nejnovějšímu

zájmu svého mladšího bratra. Snad každý týden procházel vesnicí nějaký nový učitel, který přinášel velkolepé zvěsti a odváděl mladé muže od každodenní práce.

Toho rána na cestě k lodi se rybář rozhodl, že dnes nastala ta pravá chvíle, kdy musí povědět mladšímu bratrovi, že zbytečně marní čas s těmi "proroky!", protože teď se právě chlapec a jeho přátelé zaměřili na jednoho, se kterým chtěli dokonce odejít.

"Všiml jsem si, že ses včera večer vrátil domů dost pozdě", začal. "Doufám, že neztrácel čas s tím svým přítelem "prorokem", co?"

"Já to nepokládám za ztrátu času," odpověděl bratr. "A taky z toho nedělám žádné tajemství, vždycky jsem tě přece zval, abys šel se mnou."

"Já musím pracovat, víš?" odpověděl muž. "A nebylo by špatné, kdybys také ty občas přiložil ruku k dílu."

"Co jsem zanedbal? Já si svou práci udělám. Ale ty, nemohl bys jít se mnou, aspoň jednou? Víím, co si myslíš, ale tenhle je docela jiný. Kdybys ho slyšel mluvit, věděl bys, co tím myslím. Myslím, že v něčem je jako ty. Pojď dnes se mnou, prosím. Máme se s ním sejít odpoledne."

"Že je jako já! Tak ho přiveď sem a já mu dám do ruky sítě! "Ale on je jako ty. Je pro tebe tak těžké připustit, že bych mohl mít dobrý instinkt na lidi, které si vybírám za přátele?"

Muž si povzdychl. "Asi tě budu muset nechat poznat život z té těžší stránky."

"Chceš říct, že půjdeš se mnou?" zeptal se mladší z mužů s nadějí.

"To jsem neřekl! Ještě si to rozmyslím. Ty ale můžeš jít dnes odpoledne."

Po obědě se mladší bratr vydal za svými přáteli. Starší bratr zůstal doma a opravoval síť. K večeru se mladší vrátil domů nečekaně o něco dřív.

Z kopce nad pobřežím, kde stará prادلena často sedávala při západu slunce, viděla, jak oba bratři nehybně sedí na písku, bradu mezi koleny, hledí si vzájemně do očí a soustředěně si o něčem povídají. Brzy se v zorném úhlu ženy objevil pod kopcem další muž - cizinec. Nebylo na něm nic neobyčejného. Doprovázelo ho ještě asi půl tuctu dalších mužů, z nichž jednoho nebo dva poznala.

Mladší bratr vstal, aby pozdravil cizince, a přitom k němu přivedl svého staršího bratra a představil je. Stařeně se zdálo, že rybář stojí jako přibitý. Nehnul ani brvou a hleděl upřeně na cizince, který k němu promlouval. Za několik minut se cizinec vydal se svými průvodci po břehu nazpět. Oba bratři šli za nimi, nejdříve pomalu a váhavě, potom zrychlili a přidali se k ostatním.

Později vídala stařena oba bratry jen zřídka. Někdo jí řekl, že odešli s tím cizincem, aby putovali od města k městu kvůli nějakému "poslání", které měli splnit.

Jednoho dne o několik měsíců později spatřila oba bratry, jak vystupují do kopce směrem k vesnici v doprovodu nějakých cizinců, podle oblečení a řeči usoudila, že jsou to Řekové. Všimla si, že jeden z těch mužů oslovil staršího bratra novým jménem. "Petros," zašeptala. "To je podivné jméno!"

VZNIK EVANGELIA

Představte si na okamžik, že jste tou starou pradelnou, která vystupovala v našem úvodním příběhu. Dále si představte, že brzy zjistíte, kdo byl ten "cizinec" na břehu,

že to byl Ježíš Nazaretský, jehož mnozí Židé pokládají za Mesiáše. Slyšeli jste, že byl v Jeruzalémě ukřižován a, jak povídal jeden putující kazatel, Bůh ho vzkřísil z mrtvých. Tyto zprávy vás tak zaujmou, že vyhledáte skupinku lidí ve vaší vsi, kteří si říkají Ježíšovi následovníci.

Povídáte si společně o dvou bratrech z vaší vesnice, kteří Ježíše doprovázeli. Jednoho večera začnete nesměle vyprávět příhodu, které jste byli svědky na břehu jezera, a k vašemu překvapení to posluchače zaujme. Jeden muž povídá: "Představte si to! A to se stalo tady v naší vesnici!" Nějaká žena řekne: "To si musíme zapamatovat - na to nesmíme zapomenout. Vždycky mě vrtalo hlavou, jak se ti dva setkali s Kristem!" Váš příběh koluje po vesnici od úst k ústům a lidé si ho vyprávějí pořád dokola.

Vy, obyčejná prادلena, se nyní stáváte jedním z prvních křesťanských "zvěstovatelů" nebo také "šířitelů evangelia". Slovo evangelium znamená prostě "dobrá zpráva" nebo "radostná zvěst". Svým malým příspěvkem k šíření radostné zvěsti o Ježíši jste se stali součástí širšího procesu šíření této zvěsti v Palestině, Sýrii, Řecku, Itálii a postupně po celém světě.

Vaše malá epizoda z Ježíšova života si nachází cestu až do rukopisu. O pár let později posunou někteří zvěstovatelé proces šíření evangelia o kus dál tím, že příběhy podobné tomu vašemu zapíší a své rukopisy nazvou přiléhavě Evangelia. Tito autoři evangelií pochopitelně nezaznamenají váš příběh přesně tak, jak jste ho vyprávěli, protože mu dají nový smysl, o němž se vám ani nesnilo. Váš příspěvek k "evangeliumu Ježíše Krista" však našel své uplatnění. (Podívejte se například, jak vypadá "váš příběh" u Matouše 4,18-20.)

Naše smyšlené vyprávění o tom, jak vznikla a byla zapsána jedna malá část evangelií, není podle všeho daleko od pravdy. Abychom však správně chápali evangelia a jejich skutečný význam, musíme si uvědomit, že na jejich vzniku se podílelo mnoho podobných ústně tradovaných příběhů.

Evangelia nevznikala tak, že by se jednoho dne Matouš nebo některý z dalších autorů posadil a zapsal události z Ježíšova života v jakémsi vytržení, jako by mu je diktoval Bůh z nebe. Matouš se spoléhal na Boha, to je pravda, ale také se spoléhal na ostatní věřící kolem něho, že mu pomohou evangelium napsat. Konečný výsledek je tedy dílem trojího partnerství: Matouše, obce věřících a Ducha svatého. Pokud nepřipustíme, že je zde vliv všech těchto tří partnerů, bude naše představa o evangeliumu zkreslená.

Toto "partnerství" bychom měli mít na mysli po celou dobu, co budeme nyní analyzovat jednotlivá evangelia, Matoušovo (Mt), Markovo (Mk) a Lukášovo (L), první sérii textů, kterou se budeme zabývat, abychom si na ní mohli ukázat charakteristické rysy druhého stadia vývoje Nového zákona.

JAK VZNIKALA SYNOPTICKÁ EVANGELIA

Matouš, Marek a Lukáš jsou autoři takzvaných synoptických evangelií. Synopse doslova znamená stručný přehled nebo perspektivu, z níž je možné pozorovat určitou osnovu vynořující se z kompozice několika částí.

Co činí synoptická evangelia synoptickými? V Matoušovi, Markovi a Lukášovi

nacházíme stejné události z Ježíšova života, sestavené prakticky ve stejném pořadí za sebou a společná témata. Janovo evangelium se od tohoto přístupu liší. (Čím je Jan výjimečný se dozvíme v kapitole deváté.)

Všechna tři synoptická evangelia mají následující společnou osnovu:

- 1) Příprava na Ježíšovo působení (Mt 3,1-4,11; Mk 1,1-13; L 3,1-4,13)
- 2) Ježíšovo působení v Galileji (Mt 4,12-18,35; Mk 1,14-9,50; L 4,14-9,50)
- 3) Ježíšovo působení na cestě do Jeruzaléma (Mt 19,1-20,34; Mk 10,1-52; L 9,51-18,43)
- 4) Ježíšovo utrpení a vzkříšení (Mt 21-28; Mk 11-16; L 19-24). Kromě podobnosti obecné osnovy existují i další podobnosti přístupu synoptiků k Ježíšovu životu a působení:

Jednak je ve všech synoptických evangeliích použita podobná slovní zásoba. Všichni synoptikové popisují určitou událost či reprodukují Ježíšovo učení téměř stejnými slovy. Srovnajme si například Petrovo vyznání víry (Mk 8,27-30; L 9 18-21; Mt 16,13-16).

Jednak jsou ve všech evangeliích určitá témata seskupena dohromady. Například v každém evangeliu jsou na jednom místě příběhy dokumentující Ježíšův přístup k sobotě a jen s několika výjimkami jsou ve všech evangeliích spojena také Ježíšova podobenství.

Z těchto skutečností badatelé usuzují, že synoptikové nepochybně čerpali materiál nejen z ústní tradice, kterou dokumentuje náš příběh na začátku této kapitoly, ale museli mít i společný písemný pramen, ze kterého vycházeli. Co bylo tímto písemným pramenem? Na tuto otázku se snaží odpovědět několik teorií.

Téměř všichni odborníci se shodují v tom, že Matouš, Marek a Lukáš použili nezávislé útržky a úryvky zapsaných kázání a příběhů prvních křesťanských kazatelů. Tyto zapsané útržky informací o Ježíši tvořily součást prvotního křesťanského kérygmatu či svědectví.

Už jsme se setkali s úryvky kérygmatu, jak je zapracoval Lukáš, pravděpodobně v nezměněné podobě, do hlavního příběhu Skutků. Petrův výrok ve Skutcích 2,38-39 je zřejmě doslovně zapsaným citátem z běžného kázání prvních křesťanských zvěstovatelů.

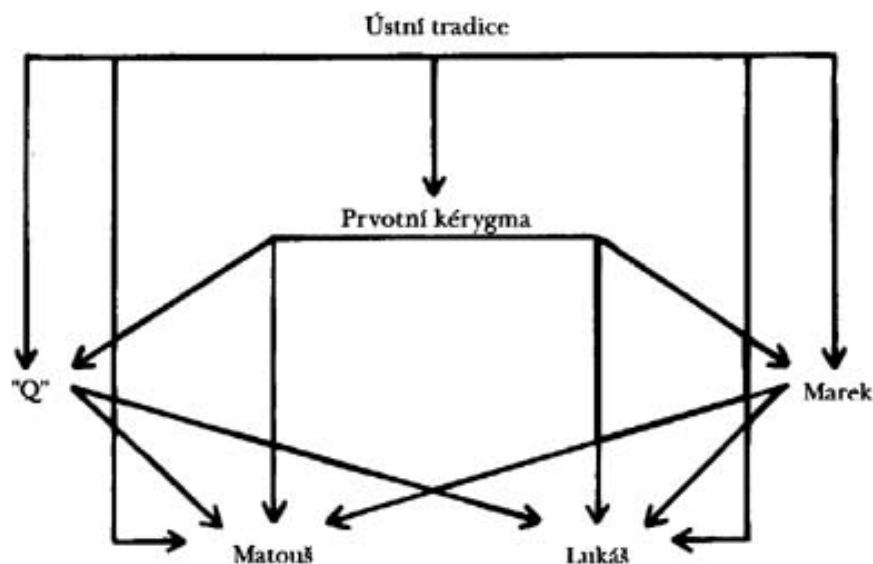
Odborníci se také shodují v tom, že kromě jednotlivých zápisů prvotního kérygmatu použili synoptikové ještě nějaké další podrobnější a ucelenější zápisy. Jedna teorie například říká, že existovalo nějaké předchozí evangelium původně zapsané v aramejštině (takzvané "praevangelium"), které se ztratilo. Autor Matoušova evangelia pak možná založil svou řeckou verzi na tomto ztraceném textu. (Všechny moderní verze evangelií i ostatních textů Nového zákona byly přeloženy ze starých řeckých originálů.)

Nebudeme se pouštět do zdlouhavých diskusí o protichůdných názorech odborníků na různé písemné prameny synoptiků. Místo toho zde raději uvedeme všeobecně uznávaný názor na vznik synoptických evangelií.

Tento názor vychází z předpokladu, že Markovo evangelium bylo napsáno jako první, neboť většina Markova materiálu se objevuje také u Matouše a Lukáše (Z 673 veršů Markových je 600 v podstatě stejných u Matouše a asi 350 u Lukáše.). Ty pasáže z Matouše a Lukáše, které se neobjevují u Marka, ale které jsou společné jim

oběma, vycházejí pravděpodobně z předcházejícího písemného pramene, který se ztratil a který nazýváme "Q" (to je zkratka německého slova Quelle, které znamená "pramen"). Tyto verše u jednotlivých synoptiků, které nemají žádnou paralelu u druhých dvou, jsou převzaty z prvotního kerygmatu, z něhož si každý autor vybral podle vlastní úvahy.

Tento přístup ke vzniku zapsaných evangelií spolu s tím, co jsme řekli o ústní tradici, můžeme znázornit následujícím způsobem:

OSOBITOST KAŽDÉHO EVANGELIA

První učedníci by nerozuměli pojmu "synoptická evangelia", i když znali různé písemné prameny o Ježíši. Znali však jenom jedno evangelium, evangelium Ježíše Krista. Slyšeli svědectví evangelia od různých kazatelů různého původu a za různých okolností. Ale nezajímaly je ani tak rozdíly mezi těmito svědectvími jako to, co mělo změnit jejich život.

Pro první učedníky bylo proto evangelium především "moc Boží ke spasení pro každého, kdo věří" (Římanům 1,16). Cílem naší analýzy synoptických evangelií je objevit společný zdroj této moci, která působila na první věřící. Avšak čím více se snažíme odhalit společné rysy synoptiků, tím více zjišťujeme, že každý text má svou vlastní jedinečnou "osobitost".

Podíváme se tedy nyní na synoptická evangelia znovu a pokusíme se určit charakteristické rysy každého z nich. To nám zároveň ukáže, jak každý autor po svém vedl první učedníky od okouzlení k hlubšímu poznání Ježíše, a tak se vrátíme k tématu druhého stupně novozákonního vývoje.

Marek

Poznáme, komu bylo určeno Markovo evangelium, když z něho ocitujeme několik veršů? V Markovi 7,3-4 čteme vysvětlení farizejského zvyku mytí rukou před jídlem. Ve 14,12 čteme, že "prvního dne nekvašených chlebů ... se zabíjel velikonoční beránek". V 15,42 se dozvídáme, že židovský "den přípravy" byl "předvečer soboty". K jakému závěru nás vedou tyto verše? Odpověď je nasnadě: Marek psal pro nežidovské čtenáře, kteří neznali židovské zvyky.

Marek sám se v evangeliích neobjevuje, ale vystupuje v jiných novozákonních

textech. Petr bydlí v domě matky muže "zvaného Marek" (Skutky 12,12). Pavel a Barnabáš berou (pravděpodobně téhož) Marka do Jeruzaléma (Skutky 12,25) a později se nepohodnou, zda nechají Marka (známého také jako Jana Marka), aby je doprovázel na plánované misijní cestě (Skutky 15,37-39). Marek je v tradici prvotní církve určitým způsobem spjat s Petrem. Tato tradice je posílena poznámkou v 1 Pt 5,13, kde Petr říká o Markovi "můj syn". Marek byl pravděpodobně Petrův blízký žák, možná jeho tajemník. Své evangelium napsal Marek někdy mezi lety 64 a 70 n. l.

Jeho cílem bylo objasnit převážně pohanským čtenářům osobnost a působení židovského Mesiáše, Ježíše Nazaretského. Protože Marek byl žid, podával své učení z židovského hlediska. Avšak poskytl zároveň svým pohanským čtenářům dostatek informací, aby mohli (případně s pomocí dalšího poučení od členů křesťanské obce) tomu, co jim chtěl sdělit, porozumět.

Marek odhaluje Ježíšovu osobnost postupně, a to proto, aby mohl pomalu přivést své čtenáře k trpkému závěru, že Mesiáš musel "mnoho trpět, být zavržen od starších, velekněží a zákoníků a být zabit..." (Mk 8,31). Stejně jako se s touto skutečností nesnadno smiřovali Ježíšovi učedníci (8,32), muselo to být těžko přijatelné i pro Markovy čtenáře. "Bláznovství kříže" nikdy nebylo snadné pochopit, tehdy ani dnes.

Abys přivedl své čtenáře na takovou úroveň, aby dokázali přijmout svůj vlastní kříž (Mk 8,34), podává Marek nejprve v první části svého evangelia (1,1-8,26) množství důkazů, že Ježíš je "svatý Boží" (1,24), jemuž byla dána od Otce moc vykonávat na zemi Boží dílo (2,10). Při tom Marek zdůrazňuje, jak Ježíš "přísně nakazoval, aby ho neprozrazovali" (3,12). (Snaha po utajení "mesianistického poslání" se objevuje ještě ve verších 1,44; 3,12; 5,43; 7,36; 8,26; 8,30; a 9,9)

Marek vkládá Ježíši do úst tato slova proto, aby čtenáři evangelia nebyli zaujati Ježíšovými zázraky natolik, že by si neuvědomili hlubší smysl jeho osobnosti jako trpícího služebníka Božího. Marek nutí čtenáře, aby si položili otázku: "Co je to za Mesiáše, který dělá zázraky a potom žádá, aby zůstaly utajeny? Dělá to Ježíš proto, aby mi ukázal hlubší smysl, než bych mohl pochopit, kdybych jenom užasl nad jeho zázraky?"

Ve druhé části Markova evangelia (8,27-16,20) vidíme, že Ježíš skutečně žádá od svých následovníků, aby se mu odevzdali hlouběji. Nežádá o nic méně, než aby se stejně podrobili vůli Otce, jako to udělal on sám. I když je to těžké, "všechno je možné tomu, kdo věří" (9,23).

Ve druhé části Markova evangelia je také objasněn hlubší smysl Ježíšových zázraků. Čtenáři, který se snaží jednat podle Ježíšových slov "zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne" (8,34), slouží Ježíšovy zázraky k posílení jeho víry, když volá: "Věřím, pomoz mé nedověře" (9,24).

Markovo evangelium ukazuje nesnáze a oběti, které musí podstoupit křesťan usilující pokročit od okouzlení Ježíšem k jeho hlubšímu poznání. Uvádí zásadu, se kterou se budeme setkávat v textech tohoto druhého stupně novozákonního vývoje znovu a znovu: poznání Ježíše je možné teprve tehdy, až podřídíme svou vůli vůli Boží. ·

Matouš

Asi nám nebude činit potíže uhodnout, pro jaké čtenáře psal Matouš, když zjistíme, že v tomto evangeliu je Starý zákon citován jedenačtyřicetkrát, zatímco v Markovi je citací ze Starého zákona jen asi polovina tohoto počtu. Je zřejmé, že Matouš psal pro čtenáře, kteří Starý zákon dobře znali - tedy pro Židy.

V době, kdy bylo napsáno toto evangelium (pravděpodobně někdy v letech 80 - 85 n. l.), byl již apoštol Matouš v pokročilém věku, jestli vůbec byl ještě naživu. Prvotní církev připsala jeho jméno k tomuto evangeliu, aby ukázala, že představuje jeho učení, případně učení školy jeho žáků. (To neznámá, že Matouš není autentický - Duch svatý pracoval skrze každého, kdo psal evangelium. (Pro zjednodušení budeme do konce této knihy nazývat anonymního autora tohoto evangelia "Matouš".)) Autor psal pravděpodobně někde v Antiochii nebo v nějakém jiném městě s početnou křesťanskou obcí, někde mimo Jeruzalém, ale v blízkosti palestinského židovského křesťanství.

Stejně jako Marek i Matouš chce ukázat svým čtenářům Ježíše jako Mesiáše a Syna Božího. Víc než Marek však Matouš klade důraz na to, že Židé Ježíše nepřijali. Matouš chce, aby si jeho čtenáři uvědomili, že dlouho očekávaný Mesiáš přišel a jeho lid ho nedokázal nebo odmítl poznat. Proto se Matouš zmiňuje o utajování Ježíšova mesianistického poslání jen okrajově.

Matouš však klade větší důraz než Marek na Ježíšova slova, uvádí pět jeho stěžejních kázání. U Marka jsou naopak více zachyceny Ježíšovy Skutky: Ježíš se zde představuje spíše prostřednictvím svých činů než prostřednictvím slov.

Matoušův důraz na učení je v souladu s jeho záměrem ukázat Ježíše jako nového Mojžíše, nového zákonodárce, který tlumočí lidstvu Boží slovo. Stejně jako Mojžíš ve druhé, čtvrté a páté knize Mojžíšově hodně káže, tak i Ježíš, který přišel naplnit zákon vyhlášený Mojžíšem (viz Mt 5,17), káže a předává lidem nové učení o Božím království.

Matouš, který psal ve stabilnějším a méně ohroženém společenském prostředí než Marek, mohl více přemýšlet o běžných každodenních vztazích křesťanů mezi sebou v církvi. Jedno z Ježíšových kázání u Matouše (18,1-35) pojednává například o společenském postavení v křesťanské obci a Matouš také jako jediný ze všech evangelistů používá pro církev řecké slovo ekklesia (16,18; 18,17).

Dalším důvodem Matoušova zájmu o církev bylo to, že chtěl ukázat církev jako "nový Izrael", nový lid povoláný od Boha, aby zdědil stará zaslíbení daná Židům. Ježíš jako nový Mojžíš a obec křesťanských věřících jako nový Izrael to je dvojitý téma Matoušova evangelia.

Lukáš

Jak jsme viděli v minulé kapitole, Lukáš napsal dva texty: Skutky a evangelium. O Skutcích jsme mluvili dříve, protože je v nich obsaženo v nezměněné podobě první kérygma časově předcházející evangeliím. Při psaní svého evangelia si Lukáš mnoho z tohoto prvotního kérygmatu přivlastnil a přizpůsobil širšímu teologickému cíli evangelia.

Podobně jako Marek psal i Lukáš se zaměřením na pohany. Obě svá díla dokončil někdy kolem roku 85 n.l. a většina badatelů se domnívá, že je napsal v Řecku. Racionalističtější klima v Řecku a zároveň řecká tradice demokracie, osobní svobody

a občanské poslušnosti jistě ovlivnila výběr jeho témat: spasení pro všechny, zájem o chudé, vyšší postavení žen a potřeba sebezapření.

Lukáš představuje ve svém evangeliu Ježíše jako někoho, kdo je na významné cestě. Počátek této cesty klade do doby před jeho narozením, do jeho početí v Mariině lůně prostřednictvím Ducha svatého (1,35). Se vší vážností začíná Ježíš svou duchovní cestu po tom, co si ho Duch veřejně vyvolí v den, kdy přijímá od Jana křest (3,21-22). Potom jde do Galileje a okolních končin a nakonec do Jeruzaléma. Ježíšova cesta vrcholí jeho smrtí na kříži, vzkříšením a nanebevstoupením.

Ale ani tam jeho cesta nekončí. Lukáš chápe církev jako pokračovatelku a naplňovatelku Ježíšovy cesty. Stejně jako Ježíš i církev začíná svou existenci a působení prostřednictvím Ducha svatého (Skutky 2) a stejně jako Ježíš trpí pronásledováním a odmítnutím ze strany Židů (Skutky 4 a dále). A stejně jako Ježíš přichází u Lukáše pro všechny, přinášejí i první zvěstovatelé evangelia ve Skutcích radostnou zvěst pohanům i židům.

Lukášovo evangelium spojuje se Skutky společné téma Božího působení na zemi prostřednictvím Ducha svatého, ale Ježíš nemá být jediným nástrojem Ducha na zemi. Protože Ježíšovo království není do doby jeho nanebevstoupení ještě dobudováno, je na jeho učednících, aby tento úkol dokončili.

Lukáš jedinečným způsobem proplétá téma Ježíše vedeného Duchem na cestě k Otci s množstvím jiných podružnějších témat:

1) Lukáš, více než Marek nebo Matouš, zobrazuje Ježíše jako spasitele všech lidí. Zatímco Matouš sleduje Ježíšův původ k Abrahamovi (Mt 1,1-17), Lukáš ho sleduje až k Adamovi (L 3,23-38) a tak ujišťuje pohanské čtenáře, že Ježíš, který přišel spasit všechny, má společné předky i s nimi, nejen s Židy.

2) Více než Marek a Matouš popisuje Lukáš Ježíšův zájem o chudé a všechny ty, kteří nemají žádné společenské postavení.

3) Lukáš se snaží zobrazit Boha především jako Boha milosti. Proto jako snad jediný ze synoptiků uvádí příběh ztraceného syna (15,11-32), Zachea (19,1-10), ženy hříšnice (7,36-50) a podobenství o ztracené ovci a stříbrné minci (15,1-10).

4) Lukáš je také ze všech synoptiků nejhlobavější. Na několika místech svého evangelia ukazuje Ježíše v osamělé modlitbě k Otci. V souladu s askezí, která je doprovodným znakem skutečné kontemplace, Lukášův Ježíš požaduje od svých následovníků, aby se zřekli všech materiálních bohů. Lukášovi čtenáři se dozvídají, že se musejí vzdát všeho (5,11), chtějí-li následovat Ježíše. Musí zapřít sami sebe (9,23). Musí spoléhat pouze na Boha, nikoli na své hmotné statky (12,22-31).

PŘECHOD K HLUBŠÍMU POZNÁNÍ JEŽÍŠE

Po tom, co jsme se zběžně zmínili o synoptících, podívejme se nyní stručně na dva biblické příklady, které ukazují, jak tito autoři využívají svého materiálu, aby mohli vést své čtenáře od okouzlení Ježíšem k hlubšímu vztahu k němu. To bylo totiž cílem synoptiků a, jak uvidíme, také cílem dalších textů druhého stadia vývoje Nového zákona.

Kázání o blahoslavenstvích

Lukáš i Matouš vycházeli z původního zápisu z období prvotního kérygmatu,

napsaného pravděpodobně aramejsky. Tento dokument zachovával a shrnoval Ježíšovo učení na téma zaslíbené Boží blahoslavenství pro ty, kteří se spolehnou plně na Boha. Protože původní aramejský dokument už neexistuje, musíme se spokojit s Matoušovou a Lukášovou verzí této části prvotního kerygmatu.

Matoušova verze (5,1-12). Matouš umísťuje Ježíšovo kázání "na horu" (5,1). Dělá to proto, aby mohl tuto scénu přirovnat k místu Mojžíšova přijetí zákona na hoře Sinaj. Povšimněte si vážnosti tohoto okamžiku; vypadá to, jako by Ježíš čekal právě na tu chvíli, aby mohl sdělit něco důležitého. Všimněte si dále, že Matoušův Ježíš odchází od zástupů a přednáší svou řeč pouze svým učedníkům. To je další prostředek, jímž chce autor zdůraznit vážnost okamžiku.

Matouš uvádí devět blahoslavenství. Slova "Blaze těm, ...", stejně jako většina Matoušovy frazeologie, jsou silně ovlivněna Starým zákonem. Například "kdo pláčou" (5,4) připomíná "truchlíci" v Iz 61,2; "tichým" (5,5) podobně připomíná totéž mesiášské proroctví. Matouš odkazuje na Starý zákon proto, aby zdůraznil svým židovským čtenářům, že Ježíš naplňuje stará proroctví, že on je ten očekávaný Mesiáš, který osvobodí vyvolený národ z pout.

Avšak, jak je zřejmé z dalšího textu, osvobození, které přináší Ježíš, neodpovídá tomu, co očekávali Židé. Ježíš neslibuje žádné okamžité vítězství nad pozemskými utiskovateli Židů. Spíše slibuje tiché, nenápadné, duchovní vítězství a odkazuje do budoucna a zejména na konečný den Páně, kdy Bůh změní chápání světských hodnot a nahradí je svými vlastními. V Božím království nebudou vítězit mocní a utiskovatelé, ale "chudí v duchu", "plačící" a "tiši". V Božím království nebudou vítězové ti, kdo zvládli umění zstrašování, dobývání a panování, ale ti, kteří "hladovějí a žízní po spravedlnosti", "milosrdní", "kdo mají čisté srdce" a "kdo působí pokoj".

Matouš chce, aby si jeho čtenáři uvědomili, že u Ježíše jsou misky vah spravedlnosti nakloněny na opačnou stranu. Čas utiskování je u konce a vítězství utiskovaných je blízko. Matoušovi židovští čtenáři okamžitě rozpoznali prorocký a symbolický podtón Ježíšových slov. Byli nuceni se rozhodnout, zda přijmou Ježíše a jeho pojetí Božího království, nebo budou pokračovat ve svém falešném očekávání Mesiáše, který by uspokojil jejich touhu po moci a odplatě.

Matouš tedy klade svým židovským křesťanům otázku: "Chcete se ztotožnit s Jahveho chudými nebo dáte přednost bohatství, moci a slávě?" Nebo, řečeno jinými slovy, ptá se: "Chcete být opravdu hlouběji spojeni s Ježíšem? Jestli ano, toto je cena, kterou musíte zaplatit."

Lukášova verze (6,17-26). Lukášova verze tohoto kázání se liší od Matoušovy v několika důležitých bodech. Předně si musíme všimnout, že u Lukáše se kázání neodehrává na hoře, ale "na rovině" (6,17) či pláni. Lukášův Ježíš neodchází od zástupů někam nahoru; jde naopak dolů, aby nebyl pouze s učedníky, jako u Matouše, ale s "velkým množstvím lidu", z nichž mnozí byli cizinci.

Ježíšovo kázání u Lukáše nevypadá jako předem promyšlené a už vůbec to není nějaká slavnostní či vážná chvíle. Ježíš mluví zcela nenuceně ke shromážděným zástupům. Stejně jako z něho přirozeně "vycházela [jeho léčivá] moc a uzdravovala" (6,19), stejně přirozeně splývala ze rtů jeho slova.

Tyto rozdíly odpovídají Lukášovu záměru a stylu. Vytrvale ukazuje Ježíše jako

přístupnou a milosrdnou bytost, která se volně pohybuje mezi lidmi a rozumí jim. Lukášův portrét Ježíše byl ovlivněn jeho vlastním darem pozorování a intuice. Lukáš dobře rozuměl pocitům lidí, jejich vnitřním prožitkům a skrytým pohnutkám (viz 3,15; 9,43; 18,9).

Snad proto se Lukáš méně zabýval duchovními podtóny Ježíšova kázání a věnoval se více praktické situaci lidí, které Ježíš oslovoval. Lukášův Ježíš není Mistr sedící na vrcholu hory jako v Matoušově verzi, který by oslovoval lidi odněkud shora. Lukášův Ježíš je dole uprostřed trpících zástupů. Všimněte si také, že Matoušův Ježíš říká všeobecně "Blaze chudým", zatím co u Lukáše mluví zcela osobně "Blaze vám, chudí".

Lukášův Ježíš neoslovuje "chudé v duchu" (Mt 5,3), ale "chudé" (L 6,20). Nezajímá ho, že lidé "hladovějí a žízní po spravedlnosti" (Mt 5,6), ale že "hladovějí" (L 6,21). Zkrátka Lukášův Ježíš vidí lidi, jací jsou; Matoušův Ježíš je vidí, jací snad jednoho dne budou.

Obě hlediska jsou stejně důležitá. Kdybychom chtěli vyzvednout jenom jeden přístup a zavrhnout ten druhý, nepochopili bychom skutečný význam učení obsaženého v blahoslavenstvích: to, že Bůh je už nyní se svými trpícími chudými, i když odložil jejich konečné vítězství na nějakou pozdější dobu. Takže Boží chudí mohou s důvěrou očekávat svou nebeskou odměnu, ale Ježíšovi učedníci zároveň nesmějí zapomínat na svou odpovědnost zmírňovat pozemské utrpení chudých.

Lukáš ukazuje dokonce ještě zřetelněji než Matouš, jaký životní styl si mají vybrat Ježíšovi učedníci, když přidává ke svým čtyřem blahoslavenstvím čtyřikrát "běda". Čtenáři Matoušovy verze by se mohli mylně domnívat, že podle Božího plánu se mohou bohatí klidně radovat ze svého bohatství a moci, zatím co chudí je budou "dohánět". Lukáš chce, aby jeho čtenáři pochopili, že pouze chudí, hladoví, plačící a pronásledovaní jsou součástí Božího království. Proto říká běda bohatým, sytým, smějícím se a všem známým a slavným lidem, kterým svět dává svou moc.

Na konci Ježíšova kázání vystupuje do popředí u Matouše i Lukáše neschopnost člověka splnit Ježíšovy požadavky. Nakonec by se čtenář mohl cítit jako učedníci, kteří se ptali: "Kdo potom může být spasen?" (Mt 19,25). Ježíšova odpověď na tuto otázku zní: "U lidí je to nemožné, ale u Boha je možné všechno" (Mt 19,26). Spasení je možné jenom prostřednictvím Boží milosti; lidstvo samo spasení dosáhnout nemůže.

Matouš a Lukáš nás upozorňují na největší nebezpečí bohatství: na sebejistotu pramenící z moci, společenského uznání a postavení, kdy máme pocit, že si zasloužíme spasení na základě našeho hmotného úspěchu. Požehnáním chudoby je naopak to, že si o sobě neděláme falešné iluze, pokud jde o naše zásluhy v Božích očích. Jsme-li chudí, víme, že naše úsilí nám není nic platné, že nás může spasit pouze Bůh. Proto Matouš i Lukáš prohlašují, že křesťan je zván, aby odevzdal svůj život do rukou Boží prozřetelnosti.

To je výzva! Budeme schopni po přečtení obou těchto kázání pokročit od okouzlení k hlubšímu spojení s Ježíšem?

Petrovo vyznání víry

Této události přikládají všichni tři autoři velký význam, ale ve srovnání s Lukášem

(9,18-21) a Matoušem (16,13-20) má ústřední postavení u Marka (8,27-30). Až do tohoto místa u Marka nikdo otevřeně nevyznanal svou víru, že Ježíš je Mesiáš; přestože Ježíš poskytl množství důkazů o své moci nad přírodou i duchovními silami zla. Nyní Ježíš cítí, že přišel čas, aby si ověřil, co - jestli vůbec něco - si o prvním období jeho působení myslí jeho věrní učedníci.

"Za koho mě lidé pokládají?" ptá se Markův Ježíš (8,27). (Všimněte si, jak se tato otázka liší od Mt 16,13: "Za koho lidé pokládají Syna člověka?"). Učedníci Ježíšovi říkají, že lidem jeho působení připomíná Jana Křtitele nebo dokonce Eliáše, jehož návrat na zem se všeobecně očekával (Malachiáš 3,23). Potom se Ježíš s touto otázkou obrací na své učedníky a zároveň k Markovým čtenářům: "A za koho mě pokládáte vy?" Jinými slovy řečeno, Ježíš se ptá: "Říkáte, že mě milujete a chcete mě lépe poznat. Kdo jsem tedy pro vás?"

Za učedníky odpovídá na otázku Petr: "Ty jsi Mesiáš" (Mk 8,29). Jak jsme viděli v první kapitole, existovalo mnoho názorů na to, jak bude vypadat Mesiáš. Avšak Petrova odpověď smetla všechny tyto představy stranou a zamířila přímo k jádru. Přišla jako spontánní reakce také na jeho vlastní předcházející uvažování o Ježíši.

Petrovo duchovní prozření nespočívalo v tom, že by přišel na tu "správnou odpověď", ale v tom, že měl srdce otevřené přijmout Boží zjevení. Ta odpověď pochopitelně zároveň klíčila v Petrově vědomí po celou dobu jeho vztahu k Ježíši. Jinými slovy Petr byl schopen překročit od okouzlení k poznání - a k témuž kroku jsme zváni i my.

Nepodaří se nám vybudovat si hlubší vztah k tomu, koho milujeme, dokud ho dobře nepoznáme; a Petrova odpověď na Ježíšovu otázku ukazuje, že Ježíše můžeme opravdu poznat teprve tehdy, když se otevřeme Božímu zjevení. To je zřejmé, zejména když si přečteme reakci Matoušova Ježíše na Petrovu odpověď (kterou Marek ani Lukáš neuvádějí): "Blaze tobě, Šimone Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj Otec v nebesích" (Mt 16,17).

U Marka a Matouše následuje po Petrově vyznání Ježíšova první předpověď jeho utrpení a smrti. Oba autoři chtějí zdůraznit, že Ježíš je nejen Mesiáš, ale také trpící služebník Jahveho. Význam této části tedy pro oba autory spočívá v nejisté předtuše, že v jádru křesťanství je osobnost trpícího Mesiáše.

Matouš a Marek tak naznačují, že hlubší vztah k Ježíši bude znamenat velikou obět'. Znovu se tedy v tomto druhém stadiu vývoje Nového zákona dozvídáme, že přechod od okouzlení k hlubšímu spojení s Ježíšem nebude snadný. A přece nás autoři synoptických evangelií vyzývají, abychom tento krok učinili, a připomínají nám, že jsme zváni, abychom následovali našeho milovaného po cestách, které bychom si jinak nikdy nezvolili, kdybychom si stále nekladli tutéž otázku: "Kdo je Ježíš Nazaretský?"

KAPITOLA TŘETÍ

Apoštol k pohanům

1. a 2. Tesalonickým, 1. a 2. Korintským

Východ slunce v Nabatejské poušti je okamžikem proměny. Zářící ohnivý kotouč stoupá nad východním horizontem a pomalu spaluje každou stopu chladného, hvězdami ozářeného vesmíru, který tu existoval ještě před několika minutami. Život se během těch několika prvních okamžiků dne musí rychle přizpůsobit. Malí hlodavci a jiní pozemští tvorečkové prchají do úkrytu. Řídce roztroušené rostliny přizpůsobují svou polohu a vzhled a začínají své každodenní úsilí vyloudit na suchém větru aspoň několik vzácných kapek vlhka.

Lidský život (je ho tu poskrovnu v této pustině) se také rozhybává, aby přijal ranní výzvu k boji o přežití. Malá osada poblíž jedné z méně navštěvovaných oáz východně od Petry je již vzhůru a v pohybu. Sedm nebo osm chýší je nakupených kolem ústřední budovy, kde se členové tohoto společenství scházejí. Všichni jsou muži, je jich kolem 20 a začínají dnešní den jako každý jiný chválou Boha za jeho lásku a ochranu a věrnost svým slibům.

Po skončení modlitby se společnost rozchází, každý se jde věnovat přidělené práci. Někteří pracují na stavbě přístřeší pro rostoucí počet nově přijatých členů komunity. Jiní opisují kopie svitků, které komunita chrání jako svůj nejcennější poklad.

Hlavou komunity je starší muž. Jeho dlouhé vousy a štíhlé ruce naznačují, že jde o člověka oddaného studiu a hledání moudrosti. Před dvaceti lety odešel se svými nejbližšími přáteli z Jeruzaléma a společně založili tuto komunitu. Bývali váženými učiteli zákona na vrcholu své kariéry a najednou oznámili své rozhodnutí, že všechno opouštějí a odcházejí na toto místo v poušti. Jejich kolegové je pokládali za blázny, avšak ani přátelé, ani rodiny, ani těch 20 let izolace je neodradilo od cíle, za kterým sem přišli: poznat Jahveho a žít plně podle jeho slova.

Před několika měsíci přišel mezi ně muž z Damašku, který hledal, jak sám říkal, "místo, kde bych našel Boží pokyn pro svůj nový život". Ten muž před lety studoval v Jeruzalémě u Mistra

této komunity; tehdy pokládal jeho důraz na svobodu jako hlavní cíl zákona za provokující a znepokojivý.

A po 20 letech je tady ten muž znovu a hledá radu u téhož Mistra. Něco se s ním stalo, něco, co není schopen plně pochopit. Náhlá intuice mu naznačila, že tento Mistr je jediný, kdo by dokázal odpovědět na jeho otázky o tom, co se mu přihodilo na cestě do Damašku. "Mistře," prosil naléhavě během jejich prvního rozhovoru před několika měsíci, "pověz mi, co to má znamenat!"

Mistr soustředěně naslouchal, jak mu muž vyprávěl o záblesku světla, hlase a svém náhlém oslepnutí. Když muž celý příběh dokončil, Mistr seděl chvíli tiše a potom řekl: "Nevím, co to znamená, synu, ale vím, že tě sem Bůh poslal proto, abys na to přišel. Zůstaň tu s námi a hledej Boží vedení. Budeme hledat smysl té události pro tvůj život i pro náš společně."

Ten muž žije v komunitě již několik měsíců. Nedávno Mistr pochopil, že vnitřní hledání jeho hosta se blíží ke konci. Když tedy ten muž přišel dnes k jejich rannímu rozhovoru oblečen na cestu, nebyl Mistr nijak překvapen.

Naznačil mu, aby se posadil a zeptal se: "Odcházíš, synu?" "Ano, Mistře, dospěl jsem k několika závěrům. Jeden z nich je, že se musím vrátit do Damašku. Cítím, že Bůh chce, abych pověděl ostatním, jak nyní nově chápu jeho záměr s naším lidem."

"To mě nepřekvapuje, synu. Nerozumím sice všemu, co s tebou Bůh učinil nebo co pro tebe ještě chystá. Ale vím, že tě povolává, abys zvěstoval našemu lidu něco nového. Musíš poslouchat, co ti říká tvé srdce."

"To udělám, Mistře, a ponesu si s sebou tvou moudrost. Celá léta jsem tolik zápasil. Zákon byl pro mne krutý tyran. Ted' chápu, co jsi mě chtěl před lety naučit: že Bůh nás povolává ne abychom byli otroky zákona, ale abychom žili svobodně jako jeho děti., Podle Boží vůle jsem to nemohl pochopit, dokud mě Bůh neoslepil."

"Ani my, synu, tady v poušti nejsme skutečně svobodní," odpověděl Mistr. "Potřebujeme vnější sílu, která by nám umožnila být svobodnými. Vidím, že ty jsi tu sílu našel. Musíš přinést své poselství druhým a potom se vrat' k nám. Přijď se s námi podělit o to, co se na svých cestách naučíš. Přijď nám povědět, jestli náš lid přijal svobodu Božích dětí, kterou jim jdeš zvěstovat."

PAVEL - PŘEDTÍM A POTOM

Slovo apoštol pochází z řeckého apostelló, což znamená "poslat". Když toho rána opustil Pavel pouštní komunitu, aby začal svou misii jako ten, který byl poslán Bohem a naším smyšleným Mistrem, nevěděl ještě, jaké úžasné věci pro něho Bůh chystá.

Pavel pocházel z Tarsu v římské provincii Kilikii. Římané udělili Tarsu statut "svobodného města", proto měl Pavel určitá privilegia, která ostatní Židé, žijící na území římského impéria, neměli. Nejdůležitější z nich bylo římské občanství. Protože v Tarsu se mluvilo řecky, Pavel mluvil řecky a pravděpodobně také četl řeckou verzi židovského Starého zákona - Septuagintu. Také všechny své listy napsal řecky.

Jako každý správný židovský chlapec, který se narodil mimo Palestinu, naučil se Pavel samozřejmě také hebrejsky. Židovské tradice ho patrně silně zaujaly, protože se jako mladý muž vydal do Jeruzaléma, aby tam studoval u známého Gamaliela, jednoho z významných židovských učitelů zákona.

Z Pavla se nakonec stal rabín farizejské strany. Pavel byl ovšem rabín v jiném smyslu než Ježíš. Ježíš patřil ke třídě "neoficiálních" rabínů, kteří tak byli nazýváni pouze z úcty k jejich moudrosti, a protože působili jako dobrovolní učitelé v synagógách. Pavel byl však ordinován do oficiálně ustavené třídy rabínů. Aby toho dosáhl, musel vyhovět přísným požadavkům na vzdělání, muselo mu být nejméně 40 let a musel být ženatý.

Kromě toho, že musel tedy mít někdy ženu, měl také sestru (viz Skutky 23,16). Jinak toho víme o Pavlově životě do jisté doby velmi málo.

Pavlův skutečný život - jeho život v Ježíši Kristu - začal na cestě do Damašku. Mířil tam, aby dal uvěznit křesťany nebo kacíře a rušitele Zákona, jak by je asi tehdy nazval. Co se stalo na cestě do Damašku (Skutky 9,3-19; 22,6-16; 26,12-18), není přesně známo. Co je známo, je to, že se Pavel setkal se vzkříšeným Ježíšem a tento zážitek ho dokonale změnil.

Jak jsme viděli v naší úvodní pasáži, aby člověk vnitřně přijal a pochopil své obrácení, je potřeba, aby o tom nějakou dobu přemýšlel. Když byl Pavel vyléčen Ananiášem ze své slepoty a strávil "několik dní" (Skutky 9,19) v Damašku, odešel „do Arábie“ (Galatským 1,17), která je dějištěm našeho smyšleného příběhu. "Potom

jsem se zase vrátil do Damašku," říká. "Teprve o tři léta později jsem se vydal do Jeruzaléma, abych se seznámil s Petrem" (Galatským 1,17-18). Pavlova cesta do Jeruzaléma, aby se seznámil s Petrem a druhými apoštoly, vedla k tomu, že byl přijat církví jako křesťan a nakonec jako zralý a plnoprávný kazatel evangelia.

Pavlov zázitek na cestě do Damašku se odehrál kolem roku 36 n. l. Teprve o 15 let později (aspoň podle písemných zmínek) začal Pavel psát své listy.

PAVLOVY LISTY

Během své druhé misijní cesty (asi 51 n. l.), když pobýval v Korintu (Skutky 18,1-8), napsal Pavel první list svým nedávno obráceným křesťanům do Tesaloniky (Skutky 17,1-9). Během své třetí misijní cesty napsal další listy, pravděpodobně za svého pobytu v Efezu, svým obráceným křesťanům v Galácii (asi 54 n. l.), ve Filipech (asi 56 n. l.) a v Korintu (asi 57 n. l.).

Při cestách po Makedonii napsal znovu Korintským (asi 57 n. l.) a v Korintu, kam se vrátil, aby zjistil, jaký účinek měl jeho list na jeho obec věřících, napsal církvi v Římě (asi 58 n. l.). Ve vězení v Římě napsal nejméně další tři listy: svému příteli Filemonovi, církvi v Kolosách a v Efezu (asi 61 - 63 n. l.). Pavel zemřel kolem roku 64 n. l. v Římě.

Z této chronologie vidíme, že Pavlovy listy byly napsány před prvními synoptickými evangelií. Proč se jimi tedy zabýváme až po rozboru synoptických evangelií?

V Pavlových listech jsou obsaženy hlubší otázky než u synoptiků. Synoptikové se věnují tomu základnímu. Představují Ježíše, pozemského Mesiáše, jak žil a pracoval mezi svými učedníky, jak zvěstoval a přinášel království Boží. Synoptikové také zachycují, lidskou podobu Mesiáše, která se stala důležitým předpokladem celé další evangelizace.

Pavlovy listy většinou předpokládají znalost Ježíšova pozemského působení. Jako zvěstovatel evangelia Pavel nepochybně používal ve svých kázáních také některé příběhy o Ježíši, které byly později zapsány v synoptických evangeliích. Jeho hlavní záměr však byl vydat svědectví o smyslu panování vzkříšeného Ježíše, ale jinak než to později udělala evangelia. V některých svých listech k tomu využil určité problémy, se kterými se potýkaly církve, o které se staral; v jiných to učinil formou abstraktního teologického pojednání.

Ačkoli Pavlovy listy předcházejí synoptickým evangeliím, zabýváme se jimi až po nich, protože představují další stupeň vývoje synoptického myšlení. Ve skutečnosti vycházejí Pavlovy listy i synoptická evangelia z prvotního kerygmatu. A tak jsou to chronologicky podle naší terminologie texty druhého stadia novozákonního vývoje. Jako takové mají v podstatě stejný cíl: pomoci prvním křesťanům, aby pokročili od okouzlení Ježíšem k jeho hlubšímu poznání.

V této kapitole se budeme zabývat 1. a 2. listem Tesalonickým (Te) a 1. a 2. listem Korintským (K). (Pořadí Pavlových listů v bibli nemá nic společného s chronologií jejich vzniku. Byly zde sestaveny patrně podle délky, od nejdelšího k nejkratšímu.) Tyto texty nám poskytnou dobrou představu o životě prvních v křesťanských obcích i o Pavlově jedinečné schopnosti přivést křesťany k hlubšímu poznání Ježíše.

1. list Tesalonickým

Tesalonika bylo město v římské provincii Makedonii. Z Lukášova vyprávění ve Skutcích 17,1-9 se dozvídáme, že Pavlova misie (a jeho přítele Silase) v tomto městě trvala jenom "tři soboty" (17,2). Lukáš pravděpodobně skutečnou délku jejich pobytu poněkud zkrátil, protože v 1. listu Tesalonickým vidíme, že Pavel zde navázal hluboká přátelství, jaká se mohou vytvořit až po několika měsících.

Pavel a Silas byli donuceni židovskými agitátory, aby Tesaloniku opustili, a tak se přestěhovali do Beroje, kde se k nim přidal Timoteus. Potom Pavel sám odjel do Athén. Když byl v Athénách, měl čas přemýšlet o situaci v církvi, kterou právě založil v Tesalonice, a poslal Timotea, který za ním mezitím přijel do Athén, aby se tam jel podívat. Pavlův první list Tesalonickým je vlastně jeho odpověď na Timoteovu zprávu o situaci v Tesalonické církvi.

Tento list má silný „eschatologický“ náboj; to znamená, že se obsažně zabývá „posledními dny“. (Slovo eschatologie pochází z řeckého eschaton tedy "poslední věc".) V počáteční fázi svého apoštolského působení Pavel věřil, stejně jako mnoho prvních křesťanů, že parúzie (nebo druhý příchod) Pána je blízko.

Základem Pavlova učení v 1. listu Tesalonickým je tedy druhý příchod. Někteří Tesaloničtí se zřejmě obávali o své přátele a příbuzné kteří již zemřeli. Věřili totiž že když Ježíš přijde v slávě poslední den, vezme s sebou do nebe jenom ty křesťany, kteří budou v tom okamžiku naživu.

Pavel rozptýlil jejich obavy, když řekl: "My živí, kteří se dočkáme příchodu Páně, zesnulé nepředejdeme" (4,15). Posledního dne "ti, kdo zemřeli v Kristu, vstanou nejdříve; potom my živí, kteří se toho dočkáme, budeme spolu s nimi uchvázeni v oblacích vzhůru vstříc Pánu" (4,16-17).

Zájem Tesalonických o druhý příchod byl zřejmě extrémní, proto je Pavel musel přivést opět dolů na zem. Podobně jako synoptikové učí Pavel o posledním dnu, že "o onom dni a hodině ... neví nikdo" (Mt 24,36). Dále Pavel říká, že "den Páně přijde jako přichází zloděj v noci." (1 Te 5,2 - Měl Pavel přístup ke stejnému prameni jako Lukáš pro tuto pasáž? Viz L 12,39).

Stejně jako synoptikové také Pavel zdůrazňuje, že Tesaloničtí, i když očekávají příchod Páně, mají přitom pokračovat ve svém normálním křesťanském životě. Nemají se oddělovat jeden od druhého a zanedbávat požadavky křesťanské lásky. A zejména v těchto posledních dnech je nabádá: "Žijte mezi sebou v pokoji" (5,13); "...kárejte neukázněné, těšte malomyslné, ujímejte se slabých, se všemi mějte trpělivost" (5,14); "hled'te, aby nikdo neoplácel zlým za zlé, ale vždycky usilujte o dobré mezi sebou a vůči všem" (5,15); "stále se radujte, v modlitbách neustávejte" (5,16-17).

V 1. listu Tesalonickým dále Pavel zdůrazňuje, že hlubší poznání Ježíše nespočívá v přemýšlení o posledních dnech a v obavách o to, jestli se dostanu mezi ty vyvolené. Ke zralému vztahu k Ježíši spíše patří každodenní světská povinnost sloužit druhým prací a modlitbou, i když přitom stále očekáváme konečný příchod Pána.

2. list Tesalonickým

Mnozí odborníci pokládají 2. list Tesalonickým za dílo jiného autora než Pavla, někoho, kdo napodobil styl, jazyk a obsah 1. listu Tesalonickým, aby mohl kázat

totéž o něco později. Všimněte si, že 2. list Tesalonickým obsahuje určité "příliš zřejmé" podobnosti svému předchůdci. Například úvodní verš zní jako citát úvodního verše 1: listu Tesalonickým.

Ať už napsal 2. list Tesalonickým kdokoli a ať byl tento list určen komukoli, je jisté, že zde pokračuje Pavlovo učení o druhém příchodu v rozšířené verzi, avšak zcela v duchu prvního listu. „ I když 2. list Tesalonickým se datuje až do doby po Pavlově smrti, jeho obsahová podobnost s 1. listem Tesalonickým nám dovoluje zařadit ho mezi ostatní texty druhého stadia novozákonního vývoje.

Autor 2. listu Tesalonickým pojednává téma posledního dne tak, že nám to poněkud připomíná Janovu apokalypsu (viz kapitola desátá). Říká svým čtenářům, že den Páně nenastane, dokud "nedojde ke vzpouře proti Bohu a neobjeví se člověk nepravosti" (2 Te 2,3).

V Pavlově době, kdy mladá církev teprve zapouštěla kořeny, mohlo těžko dojít ke "vzpouře proti Bohu". Také "člověk nepravosti" nebo "antikrist" je terminologie z pozdějšího křesťanského , myšlení, která se neobjevuje v žádném jiném Pavlově textu.

Přesto autor používá oba tyto termíny se stejným cílem jako Pavel v 1. listu Tesalonickým: aby se jeho čtenáři nezabývali druhým příchodem přespříliš a neodvádělo je to od každodenních křesťanských povinností. "Nuže tedy, bratři, stůjte pevně" (2 Te 2,15) říká autor, "a držte se toho učení, které jsme vám odevzdali, ať už slovem nebo dopisem."

Členové obce oslovované autorem 2. listu Tesalonickým zřejmě trávili tolik času přemýšlením o "posledním dnu", že přestali úplně pracovat. Zkrátka byli natolik zduchovní, že byli na zemi prakticky k ničemu. Autor koriguje takové mylné uvažování tím, že čtenářům připomíná Pavlovu zásadu: "Kdo nechce pracovat, ať nejí!" (2 Te 3,10).

1. a 2. list Korintským

Pavel napsal 1. list Korintským v Efezu kolem roku 57 n. l., asi šest let po tom, co z Korintu odešel. Podnětem k psaní mu byla zpráva, kterou obdržel od zbožné korintské křesťanky jménem Chloé. Po poslech sdělovala Chloé Pavlovi do Efezu, že v korintské obci došlo v době Pavlovy nepřítomnosti k vážným nepokojům. Dále cítil Pavel nutnost napsat 1. list Korintským proto, že mu byl doručen dopis od některých členů korintské církve, týkající se různých dogmatických otázek, o nichž se obec nemohla dohodnout.

První Pavlův list Korintským nebyl ve skutečnosti jeho první list korintské církvi. Psal těmto křesťanům již předtím a nabádal je mimo jiné, aby se vyhýbali smilníkům (viz 1 K 5,9). Kromě tohoto předcházejícího listu a listů, které označujeme 1. a 2. Korintským, napsal Pavel ještě jeden list této obci.

Pavel také zřejmě podnikl krátkou návštěvu Korintu po tom, co poslal 1. list Korintským (viz 2 K 12,14) a zjistil, že situace je tak špatná či ještě horší, než jak ho informovala Chloé. Když se vrátil do Efezu, napsal Korintským ostrý list, v němž je napomíná (ve skutečnosti už třetí list, který jim poslal) a který psal, jak sám říká, "ve veliké stísněnosti a se sevřeným srdcem, s mnohými slzami" (2 K 2,4). Když odeslal tento list, poslal do Korintu Tita, aby zjistil, jestli jeho napomenutí mělo nějaký

účinek.

Když byl Titus v Korintu, odešel Pavel z Efezu a cestoval po Makedonii. Titus se k Pavlovi přidal pravděpodobně ve Filipech a vyřídil mu, že jeho třetí list splnil svůj očekávaný cíl. Pavel byl šťasten, když slyšel, že mnoho členů jeho korintské obce přijalo jeho napomenutí a že touží se s ním usmířit. Potom Pavel napsal 2. list Korintským, ve skutečnosti už svůj čtvrtý list do Korintu.

Korintská církev byla postižena frakcionářstvím. Tyto frakce se netvořily jenom kolem židovské a pohanské části obce. (V korintské církvi bylo rozhodně víc frakcí než dvě, viz 1 K 1,10-12, takže každá z nich se musela skládat jak z židovských, tak z pohanských křesťanů.)

Nicméně kořeny většiny korintských nepokojů spočívaly v tom, že jistá část židovských křesťanů se dívala spatra na pohanské křesťany. Někteří z těchto židovských křesťanů působili Pavlovi vážné problémy, protože o něm prohlašovali, že není "skutečný" apoštol jako ti v Jeruzalémě a že jeho působení mezi Korintskými je neplatné.

Hlavním důvodem k napsání korintských listů byla Pavlovi snaha sjednotit a smířit všechny korintské křesťany. Postupuje při tom s nejvyšší opatrností, moudrostí a taktem - spíš jako rodič snažící se uklidnit hádku mezi svými dětmi. Snaží se napravit to špatné, čeho se dopouští každé „dítě“, ale jako moudrý rodič nestojí na straně jednoho dítěte proti ostatním. Aby neriskoval prohloubení frakčního boje, nikdy nejmenuje danou frakci, o které píše; odsuzuje hříchy, aniž by jmenoval jednotlivé hříšníky.

Tento přístup Pavla v listech Korintským nám místy znesnadňuje rozpoznat, ke komu Pavel mluví. Oslovuje osoby, které jsou myšlenkově na hony vzdáleny. Například v 1 K 6,18 napomíná ty, kteří ještě nepřekonali svůj návyk na sexuální promiskuitu.

A o několik veršů dále v 1 K 7,5 radí určitým lidem, aby nepřikládali přehnaný význam celibátu!

Obě tyto protichůdné rady naznačují jak složitost rozporů v korintské obci, tak nesnadný úkol, který musel Pavel jako kazatel řešit. Místo podrobného rozboru 1. a 2. listu Korintským se nyní podívejme na jeden důležitý aspekt těchto listů, který dokumentuje Pavlův pokus přivést své stádo věřících k hlubšímu vztahu k Ježíši.

PAVLOVO POJETÍ TĚLA

Pavel pojímá téma těla ve dvojitým smyslu: (1) tělo ve vztahu k duchu a (2) církev jako tělo.

Tělo versus Duch

Pavel se na mnoha místech v textu 1. a 2. listu Korintským vyjadřuje k problému, který se objevil v obci Korintských v souvislosti s protikladným pojetím lidského těla u Řeků a Židů. Židé pohlížejí na člověka jako na jeden celek; rozdělení na "tělo" a "duši" a "ducha" jim bylo cizí. Proto věřili, že Bůh spasí celého člověka.

Představa, že tělo zemře a duše existuje dál, byla pro ně těžko pochopitelná. To také vysvětluje, proč věřící prvních křesťanských obcí (složených z mnoha původních Židů) jako například Tesaloničtí, měli obavy, že v době druhého příchodu

Ježíše už nebudou žít. Báli se, že když jejich těla (tedy celá jejich osobnost) budou mrtvá, nebude je moci vzít Ježíš do nebe.

V protikladu k židovskému pojetí jednoty všech složek osobnosti stála řecká myšlenka duality. Podle řecké filozofie se člověk skládá z těla a duše, nebo těla a ducha, přičemž duše nebo duch je chápán jako hodnotnější než tělo. Duch byl chápán jako sídlo všech mentálních a emocionálních schopností, zatím co tělo mělo být pouhý nástroj, který vykonává příkazy ducha.

Tento typ myšlení vedl ke dvěma extrémům. Zastánci jednoho extrému věřili, že je-li duch nadřazen tělu, potom všechno to, co souvisí s tělem, nemá žádnou hodnotu zejména "nižší" touhy jako sex. Tito lidé často odcházeli ze společenského života a věnovali se pouze "duchovním" záležitostem.

Přivrženci druhého extrému paradoxně vycházeli z téhož východiska, ale docházeli k opačnému závěru. Uvažovali, že pokud má hodnotu pouze duch, nemá to, co uděláme s naším tělem, žádný význam, a proto si s ním můžeme dělat, co budeme chtít, neboť duch zůstává tím, co dělá tělo, nedotčen. Tato skupina se přikláněla k hedonismu, zejména v oblasti sexuálního chování.

V 1. a 2. listu Korintským Pavel píše oběma skupinám, ovlivněným tímto rozdílným chápáním lidského těla. Hedonistům, kteří prohlašovali "Všechno je mi dovoleno" (1 K 6,12), Pavel píše:

Či snad nevíte, že vaše tělo je chrámem Ducha svatého, který ve vás přebývá a jež máte od Boha? Nepatříte sami sobě! Bylo za vás zapláceno výkupné. Proto svým tělem oslavujte Boha. (1 K 6,19-20)

Pavel chce tuto skupinu poučit, že lidské tělo není jenom hmota, ale že je to zvláštní forma stvořené skutečnosti naplněná Božím duchem. Ve skutečnosti je vztah mezi Kristem a křesťanem tak úzký, že je možné pohlížet na lidská těla jako součásti těla Kristova, jsou „údy Kristovými“ (1 K 6,15). "Kdo se oddá Pánu, je s ním jeden duch," (6,17) říká Pavel.

Pavel tak povyšuje řecké chápání ducha na úroveň, která zahrnuje také božského ducha Páně. A protože učí, že tělo je chrámem Ducha, povyšuje zároveň i chápání těla na důstojnější úroveň, na níž je sexuální promiskuita a jiné nevhodné chování pojímáno jako něco ponižujícího.

Pro ty Korintské, kteří na druhé straně zase zavrhnou sexualitu vůbec, má Pavel také poučení. Tato skupina mu napsala v naději, že podpoří jejich záměr ukončit manželské svazky a vstoupit do celibátu, který pokládali za "čistý" na rozdíl od sexuálně aktivního manželského života.

Pavlovo "obecné pravidlo pro tyto lidi je, aby každý žil "v tom postavení, které měl od Pána, když ho povolal k víře" (1 K 7,17). Muž a žena tedy mají pokračovat v pohlavním životě (1 K 7,3) a "leđa se vzájemným souhlasem" (7,5) se mohou na nějakou dobu zdržet, aby se mohli plně věnovat modlitbě.

Církev jako tělo

Vrchol Pavlova učení o těle v tom druhém smyslu, tedy jako obci věřících, je v 1 K 12-14. Někteří lidé v Korintu se nechali dary Ducha svatého "unášet". Extáze

jejich okouzlení Ježíšem je vedla k tomu, že zaměřili téměř všechnu svou energii na radostné emoce, které náhle vytryskly v jejich životě. Byli těmito duchovními dary tak fascinováni, že začali zanedbávat své povinnosti k obci věřících. Někteří navíc začali povyšovat svou duchovní zkušenost nad duchovní zkušenost druhých.

Pavel psal, aby tyto omyly uvedl na správnou míru, a naléhal na své čtenáře, aby se snažili přejít od tohoto okouzlení k hlubšímu vztahu k Ježíši. Snažil se objasnit jednak smysl duchovních darů, a jednak význam každého takového daru pro křesťanskou obec.

Pavel používá při svém výkladu analogie s lidským tělem (1 K 12,12-26). Nabádá Korintské, aby využili nově získané dary tímž harmonickým způsobem, jakým lidské tělo ovládá a koordinuje své jednotlivé orgány. Pavel zdůrazňuje, že žádný křesťan není zbytečný, tělo potřebuje každou svou součást. Protože "Když by všechno bylo jen jedním údem, kam by se podělo tělo?" (1 K 12,19). Každý musí dát své dary k dispozici pro blaho všech, pro dobro celého těla Kristova (12,27). Uvnitř tohoto těla jsou , jednotlivé funkce rozděleny (12,28-30). Některé jsou důležitější než jiné, ale tělo jako celek trpí, když mu chybí třeba i ta nejmenší z nich.

Pavel seřazuje dary Ducha svatého podle důležitosti. Například prorocký dar převyšuje dar jazyků, protože prorocství slouží k užitku celé církve, zatím co dar jazyků slouží k užitku pouze tomu určitému člověku (1 K 14,4). Tím, že poučuje Korintské o významu darů, které získali, a nabádá je, aby užívali těchto darů k budování církve, ukazuje jim Pavel zároveň, že to je také cesta od pouhého okouzlení k hlubšímu poznání Pána.

RŮZNÝ PŘÍSTUP, STEJNÁ VÝZVA

Ted' je možná srozumitelnější, co jsme měli na mysli, když jsme říkali, že synoptikové i Pavel dosahují stejného cíle různými prostředky. Pavel a například synoptik Marek hovoří oba o sebeobětování, ale naprosto odlišným způsobem. Pavel vyzývá Korintské, aby potlačili své touhy (ať už sexuální či celibátní) a vyzvedli potřeby druhých nad své vlastní. Nepoužívá při tom citací Ježíšových slov nebo popisu nějaké události z Ježíšova působení, ale prostě "káže" Korintským a to jednou jazykem teoretickým a abstraktním, jindy zase slovy praktickými a konkrétními.

Marek uvádí stejné učení o sebeobětování prostřednictvím Ježíšových slov:

"Kdo chce jít se mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne. Neboť kdo by chtěl zachránit svůj život, ten o něj přijde; kdo však přijde o život pro mne a pro evangelium, zachrání jej." (Mk 8,34-35)

Navzdory různému přístupu přinášejí oba autoři druhého novozákonního vývoje tutéž výzvu: Okouzlení Ježíšem nestačí. Ačkoli cena za uřednictví je vysoká, pouze tím, že ji zaplatíme, můžeme dosáhnout hlubšího spojení s Ježíšem.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Ospravedlnění z víry v Ježíše Krista

Filipským, Galatským

Od doby, kdy převzal velkoobchod s hedvábím po svém otci, se kupcův majetek pozoruhodně rozrostl. Měl sice vrozený obchodní talent, ale také mu přálo štěstí. Počet jeho lodí, vjíždějících každý rok do korintského přístavu, se za deset let od otcovy smrti více než ztrojnásobil.

Kupec strávil každý rok řadu měsíců na cestách po Asii, Bithýnii, Pontu a Kappadokii. Každý druhý rok podnikal strastiplné i putování pouštěmi Persie, aby mohl navštívit velkolepé bazary, u pramene Amudarji, kde se setkávali kupci všech možných po- j zemských ras, aby si vyměnili své zboží.

Kupcův obchodní úspěch byl založen na schopnosti přizpůsobit se nejen měnícím se náboženským praktikám, s nimiž přicházel do styku, ale také morálním tradicím každé země, kterou navštívil. Na svých cestách rád přijímal zvyky hostitelů, zejména pokud šlo o ženy.

Stejně jako společné pití čaje, pozvání ke stolu nebo vzájemné obdarování přispívalo i příležitostné nabídnutí ženy k ulehčení cestovních útrap a sblížení obchodníků, kteří se do té doby neznali. Kdyby mu byl někdo řekl, že by se měl chovat jinak, pokládal by ho kupec za blázna.

Vzhledem k jeho dlouholetému návyku na sexuální promiskuitu Východu byli kupcovi přátelé doslova šokováni, když je po návratu z jedné dlouhé cesty odmítl doprovodit do jejich oblíbeného nevěstince. A ještě větší šok zažili, když ho uslyšeli, jak se zříká dřívějšího způsobu života a zavazuje se, že nadále se nebude stýkat s žádnou jinou ženou než s tou zatím neznámou, "o kterou prosil Boha, aby mu ji poslal". Naslouchali mu jako omráčení, když jim podrobně vyprávěl příběh mnohem podivnější než všechny ty, které od něho slyšeli až dosud.

Postižen bolestivou chorobou žaludku, byl nucen na dva týdny ulehnout v Ankýře ve střední Galácii. Jednoho dne se rozhodl, že si protáhne nohy malou procházkou, a octnul se na okraji města poblíž židovské synagogy. Byla to malá budova, příliš malá na to, aby mohla pojmout velký dav, který se tu shromáždil, aby vyslechl putujícího židovského učitele.

Žid byl střední postavy, s prořídými vlasy, oblečený jednoduše a prostě. Nebyl příliš výmluvný, ale kupec naslouchal pozorně každému slovu, upoután víc řečníkem samotným než jeho podivnými slovy. Zdálo se mu, že Žid spočinul zrakem přímo na něm, když říkal: "Copak nevíte, že vaše těla jsou chrámem Božím, domem, v němž přebývá Bůh prostřednictvím svého Ducha?"

Jakmile kupec dokončil svůj příběh, jeho přátelé seděli tiše, dokud se neozval jeden z nich. "Nedovedu si představit boha, který požaduje na muži, aby se omezil na jedinou ženu. To musí být hloupý a slabý bůh. Zůstaň si ve své hlouposti. Kdybys mě potřeboval, najdeš mě v nevěstinci."

Několik dalších mužů se zasmálo poznámce svého druha a následovali ho ze dveří. Dva jiní muži zůstali. Požádali kupce, aby jim o tom, co Žid říkal, pověděl víc.

Od doby, kdy se kupec vrátil z cesty, která změnila jeho život, uplynuly dva roky. Prostřednictvím mnoha svých kontaktů v Makedonii a Malé Asii se dozvěděl, že Žid navštívil další města. Živil se nadějí, že jednou Žid a jeho průvodci přijdou do Korintu.

Jednoho dne spěchal velmi rozrušen do domu židovských manželů, k nimž chodíval občas na oběd a na kus řeči. "Jde sem!" oznamoval. "Slyšel jsem, že přede dvěma dny byl v Athénách. Až přijde, nabídnete mu, prosím, na pár dní svůj dům? Mě si stejně nebude pamatovat, a já nejsem Žid. U vás se bude cítit mnohem lépe. Pošlu svého sluhu, aby ho sem přivedl."

Když Žid přišel, manželé ho přijali do svého domu. Jeho návštěva "na pár dní" se prodloužila téměř na dva roky. Během té doby se Žid - "Mistr", jak ho nazývali - často stýkal s kupcem a mluvili spolu o různých otázkách, se kterými kupec přicházel. Jednoho dne přišel kupec na setkání ve velmi sklíčené náladě.

"Co tě trápí, příteli?" zeptal se ho Žid.

"Mistře," odpověděl kupec, "učil jsi nás o svobodě Božích dětí. Říkal jsi, že Bůh nám dal svého Ducha, abychom bojovali proti silám temnoty. Proč tedy mé tělo stále touží po starém způsobu života? I když už nechodím do nevěstinců, pořád po tom toužím. Copak mi Bůh neposlal svého Ducha, jak jsi řekl? Proč mě tedy Bůh neosvobodil od té síly, která pracuje v mém těle?"

Žid na kupce několik vteřin zamyšleně hleděl a potom promluvil. "Příteli, vidím, že tě musím ještě mnohému naučit. Když jsi před dvěma lety v Galácii přijal Ducha svatého, Bůh tě opravdu osvobodil od moci hříchu. Avšak Bůh nás nechce svou svobodou zotročit. Skutečnou svobodu musíme něčím zaplatit. Stejně jako Boží Syn trpěl, aby pro nás vykoupil svobodu, tak i my musíme po našem novém narození ke svobodě procházet rostoucím utrpením.

Kdyby Bůh jenom nahradil naši sílu svou, nebyla by to skutečná svoboda. Bůh chce, abychom se přizpůsobili jeho moci tak, aby se stala skutečnou součástí našich životů, a dává si na čas, příteli. Než se to stane, musíš každý den trpělivě snášet bolest, jak tvoje přirozené tělo pomalu odumírá hříchu."

"Ale, Mistře," ptal se kupec dál, "copak neexistuje něco, co bych mohl vykonat a tak dosáhnout osvobození od hříchu? Někteří moji židovští přátelé říkají, že váš židovský zákon učí, jak se stát svatým - obřízkou, půstem, očistou a dodržováním svátků. Nepomohly by mi tyto věci, abych se osvobodil?"

Žid zakroutil hlavou a odpověděl mírně: "Ti muži se mýlí, příteli. Není jiné cesty ke svobodě než skrze Ducha. Nestáváme se svobodnými tím, že děláme více, ale tím, že děláme méně; ne svým vlastním snažením, ale tím, že se podřídíme Božímu působení v našem životě. Tím se liší naše cesta od židovského zákona. Nepřijímej cestu zákona, příteli, zvol si cestu Ducha."

JAK SE ČLOVĚK STÁVÁ SVOBODNÝM?

Jak náš příběh naznačuje, okolnosti jeho misijních cest vedly apoštola Pavla k tomu, že musel hodně přemýšlet o křesťanské svobodě. Téma svobody dominuje ve třech jeho listech - Filipským (Fp), Galatským (Ga) a Římanům (12).

Protože Pavel sám měl hluboké zkušenosti s křesťanským vysvobozením, měl dobré předpoklady, aby mohl přemýšlet o povaze křesťanské svobody. Během první poloviny své dospělosti se zcela podřídil náboženskému systému založenému na nekompromisním úsilí o osobní posvěcení. Farizejský systém, který Pavel přijímal, byl v mnoha ohledech překroucením židovského náboženství; a přece ho mnozí

pokládali za to nejlepší, co judaismus mohl nabídnout.

Určitou představu o tíživém způsobu Pavlova života si můžeme udělat z Matoušova evangelia. Ježíš přirovnává dopodrobna vypracované požadavky farizejského náboženského systému, které Pavel praktikoval, k "těžkým břemenům" (Mt 23,4). Pavel nesl tato těžká břemena, dokud se před ním na cestě do Damašku neobjevil Ježíš a nesundal mu je z ramen. Od toho okamžiku cítil Pavel hluboko ve svém srdci slova:

„Pojďte ke mně všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny, a já vám dám odpočinout. Vezměte na sebe mé jho a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorného srdce: a naleznete odpočinutí svým duším. Vždyť mé jho netlačí a břemeno netíží.“
(Mt 11,28-30)

Jak Pavel postupně hlouběji chápal své vysvobození v Kristu, byl stále více motivován, aby sdílel důsledky svého vysvobození s druhými. Pavlovo apoštolské působení můžeme shrnout jako úsilí přesvědčit druhé, aby přijali Ježíšovo jho, které netlačí, aby objevili svobodu v Kristu.

To je Pavlův hlavní přínos do druhého stadia vývoje Nového zákona. Chce, aby jeho posluchači pochopili, že přechod od okouzlení k hlubšímu poznání přináší svobodu, která uvolňuje člověka z pout jeho vlastního já a ze zajetí zákona (tento termín, jak brzy uvidíme, používá Pavel v přesně vymezeném smyslu).

Pavlova naléhavá kritika judaistů (židovských křesťanů, kteří se snažili podrobit ostatní křesťany diktátu zákona) je společným tématem listů Filipským, Galatským a Římanům. Pavlovo kázání je v těchto listech zaměřeno na ty, kdo chtěli překroutit křesťanství jeho doby. Avšak stejně jasně hovoří i k těm, kdo by o několik století později chtěli redukovat křesťanství na systém sebezdokonalení, podle něhož člověk usiluje o spasení striktním dodržováním "pravidel".

Jak ještě uvidíme, Pavel pravidla zcela nezavrhuje. Spíše jim vrací úlohu, kterou mají mít jako pomocný a podpůrný prostředek toho, co je v křesťanství nejdůležitější - vnitřního přerodu člověka do nového stvoření v Kristu. Pavel jasně ukazuje, že dodržování pravidel nemá pro uskutečnění tohoto přerodu žádný význam. Čím více moderní křesťanství klade důraz na pravidla místo na duchovní přerod, tím více Pavlovo učení překrucuje.

Podívejme se nyní krátce na Pavlovo pojetí křesťanské svobody, jak je zachyceno v listech Filipským a Galatským. (List Římanům si necháme do další kapitoly.)

Filipským

Pavel poprvé navštívil Filipy za své druhé misijní cesty, pravděpodobně kolem roku 50. Nejprve měl vnuknutí vydat se do Makedonie (římské provincie, v níž Filipy leží). Při jeho vidění v Troadě v Malé Asii "stanul před ním jakýsi Makedonec a velmi ho prosil: „Přeplav se do Makedonie a pomoz nám“ (Sk 16,9).

Filipská církev znamenala pro Pavla první velkou "dobyvatelskou výpravu" na evropské půdě. Možná proto, že jeho mise do Filip byla průkopnickým činem pro všechny jeho další evangelizační výboje na západ, vzpomínal vždy na dny strávené ve Filipech s láskou. Jeho vzpomínky byly o to vřelejší, s jakou otevřeností a

štedrostí ho i s jeho evangeliem Filipští přijali. Filipští pravděpodobně zůstali Pavlovým nejoblíbenějším sborem ze všech, které kdy navštívil.

Pavel psal Filipským při několika příležitostech, když byl v Efezu. Vrátil se do Efezu při své třetí misijní cestě a žil tam tři roky (Sk 20,31), pravděpodobně v letech 54 - 57. Viděli jsme již dříve, že Pavel psal I. Korintským v Efezu, pravděpodobně psal z Efezu i Galatským.

List Filipským představuje ve skutečnosti tři listy spojené dohromady. Pozdější editor vystříhal kousky a úryvky z každého z těchto listů a spojil jejich nejlepší části v jeden celek.

"První " list. I když jsou na to různé názory (malá část badatelů nepřijímá hypotézu o třech listech vůbec), to, co se považuje za "první list" Filipským, lze nalézt ve Fp 4,10-20.

V tomto úseku Pavel vyjadřuje radost nad štedrostí, s níž Filipští přispěli na jeho náklady, jak dříve, když zvěstoval evangelium v Tesalonickém sboru (4,16), tak znovu nyní, když byl v Efezu, kde měl jisté blíže neurčené "těžkosti" (4,14). Druhý příspěvek Filipských byl Pavlovi doručen Epafrasem, který v Efezu onemocněl a musel zůstat s Pavlem nějakou dobu, než se mohl vrátit: do Filip (2,25-28).

"Druhý"list. Za součást tohoto listu se obvykle pokládá Fp 1,1-3,1; 4,4-7 a 4,21-23. V tomto listu Pavel mluví o tom, že je "vězněn ", pro Krista" (1,13). Nevíme, proč byl Pavel ve vězení - možná kvůli; pobouření vyvolanému efezskými zlatníky (Sk 19,23-40), kteří se obávali, že Pavlovo kázání ohrozí výdělek, který měli z výroby pohanských kultovních předmětů. Tito zlatníci možná Pavla obžalovali a postavili ho před soud (Sk 19,38), odkud Pavel vyšel jako poražený.

Vězení poskytlo Pavlovi čas k přemýšlení nad utrpením, které je spojeno s šířením evangelia. Byl natolik sklíčený ze všeho toho, co se mu během jeho apoštolátu nepodařilo, že začal toužit po smrti a věčné odměně s Kristem. Na druhé straně si však také uvědomoval potřebu pokračovat v misijní práci a tak se rozhodl snášet své utrpení a vytrvat kvůli milovaným Filipským (1,21-16).

Dvě témata druhé části Pavlových listů Filipským jsou jednota obce věřících a odpovídající potřeba individuálního sebeobětování pro tuto obec, tato témata jsou také základem 1. a 2. listu Korintským. Pavel prosí své milované Filipské: "... dovršte mou radost a buďte stejné mysli, mějte stejnou lásku, buďte jedné duše jednoho smýšlení, v ničem se nedejte ovládat ctižádostí ani ješitností, nýbrž v pokoře pokládejte jeden druhého za přednějšího než sebe; každý ať má na mysli to, co slouží druhým, ne jen jemu" (2,2-4). Jako dokonalou ukázkou sebeobětování pro dobro druhých dává Pavel Filipským za příklad samotného Ježíše (2,6-11).

"Třetí" list. Pavel se dozvěděl od Timotea, že někteří noví kazatelé, kteří se objevili ve Filipech, kážou falešné evangelium a rozdělují jednotu sboru. Pavel si uvědomil, že mírným tónem svého druhého listu nedosáhl ničeho. A tak ve svém třetím listu (3,1-4,4,8-9) nešetří útoky na falešné učitele.

Židé měli zvláštní nadávku, jíž vyjadřovali své opovržení pohany - „psi“. Pavel proto charakterizuje falešné učitele jako "nevěřící psy" (3,2), aby se judaisté mezi falešnými učiteli cítili zvláště pohaněni. Mluví o těchto judaistech jako o „těch, kteří mrzačí“, to znamená těch, kteří učí, že židovský požadavek obřízky je závazný i pro nové křesťany.

Pavel objasňuje, že „vnější věci“ (3,4) jako obřízka, nemají žádný význam pro spasení nebo ospravedlnění před Bohem. Kdyby tomu tak bylo, mohl by se Pavel zajisté chlubit mnoha vnějšími věcmi - obřízkou, židovským původem, farizejskou minulostí i přísným dodržováním Zákona. On však pokorně přiznává, že jeho spravedlnost je pouze ta, "která je z víry v Krista" (3,9).

Jak Pavel objasňuje mnohem podrobněji u Římanů, osvobozující účinek ospravedlnění člověka v Kristu není okamžitý zážitek. Spíše musí křesťané umožnit, aby síla Božího vzkříšení mohla jejich životy postupně měnit. Pavel říká:

"Bratři, já nemám za to, že jsem již u cíle; ...Kdo je dokonalý ať smýšlí jako my... Jen k čemu jsme již dospěli, toho se držíme." (Fp 3,13.15.16)

Tato slova by nepochybně byla útěchou kupci, o kterém jsme si vyprávěli na začátku této kapitoly. Pavel prozíravě učil, že není snadné přejít od okouzlení k hlubšímu poznání Ježíše Krista a že je třeba trpělivosti. Pavlovy listy měly pomoci těm, kterým se zdál proces růstu od jednoho stadia ke druhému příliš bolestný.

Abychom pochopili, jak Pavel chápe proces křesťanského růstu od okouzlení k hlubšímu poznání Krista a ztotožnění se s ním, potřebujeme si ujasnit tři pojmy: spravedlnost, víra a zákon. Už jsme na tyto pojmy narazili, protože jsou zmíněny ve třetí části listu Filipským. Uvidíme, že se objevují opakovaně také v listech Galatským a Římanům. Než tedy přistoupíme k těmto dvěma listům, pokusíme se vysvětlit, co Pavel těmito pojmy myslí.

'SPRAVEDLNOST', 'VÍRA' a 'ZÁKON'

Řecké slovo, které Pavel používá ve svých listech ve významu spravedlnost, je dikaiosyné. V jeho kontextu by se toto slovo mělo překládat spíše jako "spravedlnost" nebo "ospravedlnění". Pro Pavla, stejně jako pro všechny Židy, nikdo není spravedlivý, jedině Bůh. Otázka, kterou klade Pavel v listech Filipským, Galatským a Římanům, zní: Jak se může člověk podílet na Božím ospravedlnění, to znamená, jak se člověk stane „spravedlivým“?

Judaisté se mylně domnívali, že člověk se stává spravedlivým tak, že se podřídí diktátu zákona - to je termín, který Pavel používá v několika různých významech. Avšak primární použití slova zákon má u Pavla význam jako učení obsažené v prvních pěti knihách Starého zákona a lidmi vytvořená náboženská pravidla založená na těchto knihách.

Pavel odpovídá na otázku, jak se stát "spravedlivým" - jak dosáhne člověk přerodu od neospravedlnění k ospravedlnění podrobněji v listu Římanům (viz pátá kapitola). Takže tady se nebudeme procesem ospravedlnění dlouze zabývat. Je však důležité, abychom si povšimli hned na začátku, jak Pavel chápal spravedlnost a ospravedlnění, kterého člověk dosáhl v Kristu.

Pro Pavla člověk nebyl jednoduše jen tak prohlášen za spravedlivého; Bůh ve skutečnosti ospravedlnil člověka skrze Ježíšovu smrt a vzkříšení. Mezi těmito dvěma výroky je obrovský rozdíl. Kdyby Bůh pouze prohlásil člověka za spravedlivého, kdyby jenom přidělil nové jméno staré skutečnosti, neumožnil by nám, abychom se

skutečně stali tím novým stvořením, které Pavel popisuje ve svých listech. Místo toho bychom byli pořád týmiž starými lidmi, bezmocnými stát se čímkoli lepším, než jsme. Ale Pavel to chápal tak, že člověk byl ospravedlněn, to znamená, že mu bylo umožněno, aby žil docela nový život.

Tyto dva pohledy na ospravedlnění spolu po staletí od Pavlových časů soupeřily. První pohled vedl ke křesťanství, které by se dalo přirovnat k letadlu, které krouží nad letištěm a čeká na přistání, jde o křesťanství nemající jiné poslání než čekat, až Bůh sám učiní poslední čin v dějinách spasení. Do té doby se křesťané mají soustředit na to, aby byli dobří a dodržovali různá pravidla, aby si zajistili právo vstoupit do nebe.

Druhý pohled na ospravedlnění - pohled Pavlův - vidí křesťanství jako společenství jedinců, kterým Bůh dal sílu, aby postupně měnili sebe a materiální svět tak, aby se stále více mohla projevat Boží přítomnost na zemi. Z tohoto hlediska křesťané nemají pouze dbát na dodržování náboženských pravidel, aby si zajistili cestu do nebe, ale především mají předávat druhým sílu vzkříšení, uvolněnou Ježíšem a tak jim pomáhat, aby se také osvobodili.

Katalyzátorem, který mění křesťana do stavu ospravedlnění a tak ho osvobozuje, je víra. Pavel užívá pro víru řecké slovo pistis. Tímto slovem však nechápe jenom "přesvědčení" nebo "souhlas"; má na mysli spíše něco jako "přijetí", které se projevuje v životě člověka hlásícího se k víře prokazatelnými znaky. Proto člověk není ospravedlněn před Bohem pouze tím, že prohlásí "Já věřím", i když pro některé to může být začátek. Vyjádření víry v Ježíše vyžaduje, aby člověk zcela podrobil svůj život Ježíšovu panování.

Pro Pavla bylo nemyslitelné, aby někdo říkal "Ježíš je Pán" a zároveň neukazoval svým životem lásku k Ježíši a Ježíšovým učedníkům, kterou takové vyznání víry předpokládá. Jak jsme viděli, Pavel uznává, že různí lidé jsou na různém stupni vývoje své víry, a ví, že víra sama o sobě je vývojový proces. Zároveň s tím, jak víra věřícího člověka roste, však Pavel očekává, že úměrně tomu porostou i skutky lásky. Ty jsou pro Pavla nejjistějším znamením toho, že křesťan dospívá od okouzlení k hlubšímu poznání Ježíše.

Galatským

Galácie byla římskou provincií na území dnešního Turecka, přesněji v té části Turecka, kde je dnes Anatolie. List Galatským je jediným Pavlovým listem, který není adresován přímo určité obci nebo určitému člověku.

Badatelé se liší v názoru na Pavlovo předpokládané obcenstvo. Jedna skupina je pokládá za křesťany na severu Galácie (tedy většinou nežidovské), žijící ve městech Ankýra, Ravium a Pessimús a v jejich okolí. Jiná skupina badatelů se domnívá, že šlo o křesťany na jihu Galácie, kteří žili zejména ve městech Derbé, Lystra a Ikonium.

V těchto jižních městech byla větší židovská obec než ve třech severních městech, která Pavel navštívil. Obsah listu Galatským spíše podporuje názor, že byl určen městům na jihu: List předpokládá hlubší znalost judaismu, než jakou měli obyvatelé v severogalatských městech, kde byly židovské zvyky téměř neznámé.

Pavel narazil v Galácii na podobné nesnáze jako v Korintu. Judaisté v Galácii zpochybnili jeho pověření apoštola. Proto začíná list Galatským obranou svého

apoštolátu. Stejně jako v 1. a 2. listu Korintským je Pavlova obrana bohatá na údaje, týkající se jeho života a osoby. Ujišťuje, že jeho evangelium není něco, co se naučil od pouhých smrtelníků, "nýbrž zjevil mi je sám Ježíš Kristus" (Ga 1,12).

Pavel to všechno říká proto, aby ukázal, že má plné právo se nazývat skutečným apoštolem. Mluví o tom, jak jednou položil Petrovi otázku o judaistických tendencích mezi některými křesťany. Petr přišel do Antiochie, kde se usadil Pavel, a jedl otevřeně s obrácenými pohany, dokud nepřišli z Jeruzaléma někteří lidé z okolí Jakubova. Na základě jejich příkladu přestal potom Petr jíst s pohany a společně s Jakubovými lidmi se od nich oddělil.

Pavel otevřeně Petra napomenul a řekl mu, že nemá právo nutit pohany, aby dodržovali židovský zákon (2,14). Tuto příhodu vyprávěl proto, že pouze jiný apoštol mohl veřejně něco vytknout jednomu z prvních apoštolů.

Pavel také používá tuto příhodu jako odrazový můstek pro své hlavní učení v listu Galatským - a sice, "že člověk se nestává spravedlivým před Bohem na základě skutků přikázaných zákonem, nýbrž vírou v Krista Ježíše" (2,16). Na základě některých příkladů ze Starého zákona Pavel nabádá své posluchače, aby se nevraceli k dřívější závislosti na "zákoně". Připomíná Galatským:

Tu svobodu nám vydobyl Kristus. Stůjte proto pevně a nedejte si na sebe znovu vložit otrocké jho! ... Vy všichni, kteří chcete dojít ospravedlnění na základě zákona, pozbyli jste milosti! (Ga 5,1-4)

Pavel varuje Galatské, aby neupadli do jiného extrému a nezaměnili svou svobodu za libertinismus. Křesťanskou svobodou nemyslí Pavel "příležitost k prosazování sebe" (Ga 5,13), ale možnost sloužit druhým (Ga 5,13).

Pro Pavla tedy svoboda není "svoboda od" ale "svoboda k" svoboda k větší službě obci věřících, aby se upevňovala a posilovala jednota obce. Tuto službu nelze srovnávat se službou zákonu, kterou Pavel na různých místech odsuzuje. Křesťanská služba není prostředkem k tomu, aby člověk byl přijat Bohem v Kristu, ale důsledkem tohoto přijetí vyjádřeného vírou.

Omyl judaistů spočívá v učení, že skutky (zejména dodržování židovského zákona) slouží ospravedlnění člověka před Bohem. Při vyvracení tohoto omylu nechtěl Pavel zavrhnout všechny náboženské skutky - zejména ne skutky služby bližnímu. Pouze chtěl zdůraznit, že tyto skutky nevedou k ospravedlnění, ale jsou spíše důkazem toho, že ospravedlnění se již uskutečnilo.

Dalším důkazem, že ospravedlnění se uskutečnilo v životě člověka, je jeho morální jednání. Pavel přirovnává ospravedlnění k životu v duchu a dodržování zákona k životu v těle. "Tělem" přitom nemyslí sexuální projevy, ale tendenci lidské povahy přiklánět se k nižším stránkám života. "Tělo" je tedy stav nesvobody, zatímco "duch" je stav svobody.

Pavel vyjmenovává příklady těchto nižších stránek života v Ga 5,19-21 a charakteristické známky života křesťanské svobody vypočítává v Ga 5,22-23. Nebyl tak naivní, aby očekával, že křesťané budou okamžitě odhazovat zlé skutky obsažené v prvním seznamu a nahrazovat je ctnostmi z druhého seznamu. Věděl, že různí lidé jsou na různém stupni vývoje. Za nejdůležitější pokládal, aby se každý snažil dělat pokroky a aby silní pomáhali slabým v růstu (Ga 6,1-2). Svůj list Galatským uzavírá stručným a výstižným zopakováním ústředního tématu: "Neboť nezáleží na

obřezanosti ani neobřezanosti, nýbrž jen na novém stvoření“ (6,15).

Když jsme si nyní připomenuli Pavlovy myšlenky o svobodě, vyjádřené v listech Filipským a Galatským, vidíme, že přechod od okouzlení k hlubšímu poznání - téma druhého stadia vývoje Nového zákona - získává novou dimenzi. Už dříve jsme poznali, že smrt vlastního já je nezbytnou podmínkou tohoto přechodu. Nyní vidíme, že za tuto smrt budeme odměněni něčím, co Pavel v listu Římanům nazve "svobodou a slávou dětí Božích" (8,21). Podívejme se tedy na téma křesťanské svobody hlouběji v díle, které více než kterékoli jiné lze označit jako Pavlovo dílo mistrovské.

KAPITOLA PÁTÁ

Svoboda a sláva dětí Božích

Římanům

Když začal psát svůj list Římanům, byl Pavel už starší a moudřejší. Jeho představy o lidské přirozenosti byly přetaveny v kotli sporů s judaisty a jinými názorovými skupinami. Prožil mnohé fyzické i psychické utrpení a tušil, že ho po návratu do Jeruzaléma čeká vážné nebezpečí.

Cítil plnou tíhu kříže, který nesl v Ježíšově jménu, a přesto byl naplněn radostí, že Duch svatý působí v jeho životě stále mocněji. Proto se rozhodl, že na čas přeruší své misijní cesty, aby napsal pojednání, v němž by zachytil svůj pohled na události kolem Krista. Tak vznikl list Římanům.

Pavel psal Římanům z Korintu, kam se vrátil po dokončení svých listů Korintským. Přibližné datum je 58 n. l.; list byl určen smíšené obci pohanských a židovských křesťanů. Ačkoli je adresován "Všem vám v Římě" (1,7), je pravděpodobné, že to byl list, který koloval a byl čten nejprve v několika církvích, které Pavel založil, a potom byl poslán římské církvi, kterou Pavel nezaložil.

Nějakou dobu Pavel toužil jít do Říma (1,10-13) a je možné, že adresoval svůj list římské obci, aby tím potvrdil své rozhodnutí tento záměr uskutečnit. Doufal, že jeho učení tak bude v Římě známé dřív než přijde, aby se mohl obejít bez dlouhých úvodů, až začne zvěstovat evangelium osobně.

List Římanům je jádrem druhého stadia novozákonního vývoje. Víc než kterékoli jiné dílo se zabývá tím, co bychom pro nedostatek jiného vhodného výrazu mohli nazvat "princip spasení". Zdůrazňuje, že nejdůležitějším prvkem při přechodu od okouzlení k hlubšímu spojení s Kristem je pochopení.

Na vysvětlenou můžeme uvést jednoduchou analogii. Dva lidé, kteří si vzájemnou láskou vypěstovali hlubší vztah - dejme tomu muž a žena v manželství - zjišťují, že potřebují znát a chápat, co ten druhý pokládá v životě za důležité. Například mají-li oba své zaměstnání, každý z nich cítí potřebu, aby ten druhý chápal a oceňoval náročnost a význam jeho každodenní práce v kanceláři, ve třídě, v nemocnici nebo jinde.

Nic nedokáže zničit milostný vztah tak, jako když jeden partner začne zívát, vždycky když mu ten druhý chce říct něco zajímavého a vzrušujícího ze své profese. I když se žádný partner patrně nestane odborníkem v oboru toho druhého, přesto

všichni toužíme, aby ten druhý chápal, co nás zajímá a čeho jsme dosáhli.

Podobně pokud nepochopíme, co Ježíš Kristus vykonal svým životem, smrtí a zmrtvýchvstáním a jak to vykonal, pravděpodobně nebudeme schopni prohloubit svůj vztah k němu. V listu Římanům nám Pavel říká, co Ježíš vykonal, jakým způsobem jsme získali svou svobodu v Kristu a jaký je její smysl. Snaží se nám pomoci, abychom nejen věřili, ale také věděli, proč věříme, abychom lépe pochopili smysl života našeho milovaného.

List Římanům se nám může dát příliš "teologický" a (s možnou výjimkou listu Židům a Zjevení) snad nejtěžší na čtení ze všech novozákonních textů. Přijmeme-li však definici teologie Tomáše Akvinského jako "víry hledající porozumění", budeme možná přistupovat k listu Římanům s menšími obavami. Vzhledem k tomu, že list Římanům je klíčem k porozumění Pavlových textů druhého stadia novozákonního vývoje, budeme se mu věnovat podrobněji než ostatním Pavlovým listům.

PAVLOVO EVANGELIUM

Pavel se představuje Římanům tím, že jim odkrývá něco ze své apoštolské práce. Bůh si ho vyvolil, říká, "ke zvěstování Božího evangelia" (1,1). Všimněte si, že neříká "evangelium Ježíše Krista". Pavel chce naznačit svým čtenářům, že jim poví něco o tajemných a dlouho skrytých záměrech Otce, které jsou nyní lidem odhalovány.

Tento přístup je v souladu s Pavlovým učením, že Otec naplánoval už před úsvitem dějin, že přivede lidstvo ke spasení v Kristu, a to je také téma, které Pavel v listu Římanům rozvíjí. Předzvěst evangelia, říká Pavel, byla již ve Starém zákoně (1,2) a týkala se Božího Syna, který měl jako člověk pocházet z rodu Davidova, avšak svým zmrtvýchvstáním byl uveden "do moci Božího Syna" (1,4).

Od samého začátku tedy Pavel říká, že nebude psát o poraženém a ukřižovaném tesaři z Galileje, ale o mocném kyrios ("pánu"). Tento kyrios není mocný jen sám o sobě, ale evangelium, které o něm svědčí, dává moc také jeho posluchačům. Pavel toto evangelium nazývá "moc Boží ke spasení pro každého, kdo věří,..." (1,16).

Ve verších 1,18-3,20 Pavel ukazuje, jak se lidé, lhostejní k Bohu a ponechaní sami sobě, uvádějí v nebezpečí. Jeho barvitý popis tohoto smutného stavu je nezbytným kontrastem k následujícímu výkladu o tom, jak Bůh posilňuje člověka, aby překonal svůj přirozený sklon ke zlému.

Začíná vykreslením ponurého obrazu. Zvrácenost, modlářství, domýšlivost, animální touhy, lakota, závist, vražda a nestoudnost jsou přirozené lidské sklony, které Pavel pozoruje kolem sebe ve světě, kde nepanuje Boží spravedlnost a mravnost.

Pavel nepopisuje v této pasáži pouze určitou historickou epochu. Popisuje obecně život každého člověka, který nebyl ospravedlněn nebo mravně zdokonalen od Boha. Nebo jinak řečeno popisuje stav lidské existence před okouzlením, prvním stadiem lásky těch, kteří přijímají Ježíše jako Pána.

"Hříchem" Pavel myslí víc než jen nemorální jednání. Myslí tím sílu existující v člověku a vedoucí k destrukci až smrti. Chce také ve stručnosti ukázat protiklad této negativní síly a osvobození, které přináší Bůh v Kristu.

PAVLOVA KLÍČOVÁ SLOVA

Jakmile Pavel popsal důsledky hříchu, přechází k tomu, aby ukázal, jak je svět poznamenán opakem hříchu - "spravedlností z víry" (4,13). Když rozvíjí téma ospravedlnění z víry, používá několik klíčových slov, jimiž popisuje účinky Ježíšovy smrti a zmrtvýchvstání: vykoupení, spasení, usmíření a, jak jsme již uvedli, ospravedlnění. .

Pavel používá tato různá slova ne proto, aby jimi označil různé protichůdné skutečnosti, ale aby ukázal mnohostrannou povahu skutečnosti jedné - Ježíšovy smrti a zmrtvýchvstání. Pavlův způsob psaní v listu Římanům je možné přirovnat k práci umělce, který drží vzácný šperk a otáčí ho stále dokola, aby ho mohl popsat ze všech stran. Podobně Pavel obrací význam Ježíšovy smrti a zmrtvýchvstání v mysli stále dokola a ukazuje svým čtenářům různé stránky téže skutečnosti.

'Vykoupení'

Vykoupení je starozákonní pojem, kterým se vracíme až ke knize Leviticus (Lv). V Lv 25 popisuje autor právo Izraelitů vykoupit určitý zadlužený majetek. Moderní formou takového vykupování je zastavárna. Osoba, která potřebuje peníze, může dát do zástavy svůj osobní majetek, například hodinky, a obdrží za to peníze. Když si chce později vzít hodinky zpátky, může je "vykoupit" tím, že zaplatí zastavárníkovi do určité doby dohodnutou sumu. Tak může člověk získat své hodinky zase zpět "vykoupením".

V dobách Starého zákona mohli lidé dokonce "zastavit" sami sebe, když byli velmi zadluženi. Lv 25,47-55 předepisuje určitá pravidla, na jejichž základě může být vykoupena nebo osvobozena osoba prodaná do otroctví pro dluhy.

Pavel uplatňuje princip vykoupení na Ježíšovu smrt a zmrtvýchvstání a říká, že v Ježíši dává Bůh člověku "hojné ... vykoupení" (Žalm 130,7) předpovězené ve Starém zákoně. Tím člověk získává v Ježíši osvobození od hříchu a stává se svobodným.

Na rozdíl od toho, co bychom očekávali, Pavel nenazývá Ježíše "vykupitelem". Říká spíše, že Ježíš je "vykoupením" (1 K 1,30). Na vysvětlenou Pavel v Listu Římanům ujišťuje, že všichni "jsou ospravedlňováni zadarmo jeho milostí vykoupením v Kristu Ježíši" (3,24). Pavel říká, že vykoupení se uskutečňuje "v Kristu Ježíši" nikoli "působením Ježíše Krista", aby zdůraznil, že vykoupení stále pokračuje a že konečná fáze tohoto procesu nastane až při druhém příchodu Ježíše.

'Usmíření'

Pavel říká, že lidé jsou spaseni v Kristu od "Božího hněvu" (5,9) a že byli předtím "Boží nepřátelé" (5,10). Tím Pavel nemyslí, že by Bůh lidi zavrhl a čeká pouze na den, kdy se s nimi vypořádá za hříchy, které spáchali. Toto falešné chápání "Božího hněvu" by mohlo vést ke stejné falešnému pochopení Ježíšovy smrti na kříži - tedy, že Bůh si svůj hněv na hříšné lidstvo sadisticky vylil na Ježíši, kterého nechal zemřít na kříži.

Božím "hněvem" Pavel myslí Boží odmítnutí hříchu, nikoli Boží nenávisť k hříšníkům. Ve Starém zákoně je Jahve nazýván "všesvatým", v jehož přítomnosti nemůže být nic nesvatého. To znamená, že každý nesvatý člověk je tak daleko od Boha, že vůbec nevnímá jeho přítomnost. V důsledku toho se může takový člověk

stát Božím nepřitelem, protože Boží svatost neustále bojuje proti nesvatosti stejně jako světlo bojuje s tmou. Usmířením tedy Pavel nemyslí to, že Bůh ztratil trpělivost s těmi, které nenávidí, protože u Boha nikdy není hněv na prvním místě, ale to, že Boží svatost přemohla lidskou nesvatost.

'Spasení'

V listu Římanům 5,9 Pavel říká, že budeme "zachráněni". Na různých místech tohoto listu hovoří o "spáse" a "spasení" (1,16; 10,10; 13,11). Co myslí slovy "spása" a "spasení"? Pavel chápe spasení jako konečný důsledek Božího působení v dějinách skrze Ježíše Krista - v minulosti, v současnosti i v budoucnosti. Jako takové zahrnuje spasení i ostatní účinky Ježíšovy smrti a zmrtvýchvstání, o nichž jsme zde mluvili: vykoupění, usmíření a ospravedlnění.

„Spasení“ však není výraz, do kterého se schová všechno, má také svůj vlastní jemný významový odstín. Podle Pavla spasení odkazuje především ke konečnému vítězství, které Bůh vyhradil svému vykoupěnému lidu. Spasení tak představuje konečný výsledek Božího úsilí v průběhu času, aby člověka osvobodil.

Jako ostatní křesťané jeho doby, také Pavel postupně měnil svou představu o tom, kdy nastane toto konečné spasení, druhý příchod Ježíše. Ve svých prvních listech se Pavel domníval, že druhý příchod nastane brzy, zatímco v pozdějších listech začíná jeho očekávání brzkého příchodu slábnout. Proto mluví o konci věků, jako by už nastal a zároveň měl přijít. Stejným způsobem mluví o spasení jako o něčem, co se již plně uskutečňuje a zároveň má nastat. (Srov. 2 K 6,2 a Ř 5,9.10; 9,27; 10,9.13). Snad nejlépe pochopíme Pavlovo pojetí spasení jako něčeho, co se odehrává "zde a nyní" a zároveň "někdy v budoucnu", když si uvědomíme rozdíl mezi tím, co si Pavel představuje pod pojmem spasení a co pod pojmem ospravedlnění.

'Ospravedlnění'

Pavel chápe ospravedlnění jako důsledek Ježíšovy smrti a zmrtvýchvstání v současnosti; spasení pokládá za něco, co bude dokončeno až na konci věků. V listu Římanům to Pavel vyjadřuje zcela jasně: "Tím spíše nyní, když jsme byli ospravedlněni prolitím jeho krve, budeme skrze něho zachráněni od Božího hněvu" (5,9 - zdůraznil autor). Takže kdyby se ho pouliční kazatel v jeho době zeptal: "Byl jsi spasen, bratře?" Pavel by asi odpověděl: "Byl jsem ospravedlněn, bratře. Mé spasení ještě probíhá."

ÚČINKY OSPRAVEDLNĚNÍ

Ted', když jsme objasnili Pavlovu terminologii, podívejme se znovu, jak Pavel v listu Římanům své úvahy rozvíjí. Po tom, co vyhlásil, že ospravedlnění nepřichází skrze zákon, ale skrze víru, přechází Pavel k výkladu účinků ospravedlnění na každodenní život křesťana (6,1-8,39). Tady nacházíme jádro toho, co činí List Římanům stěžejním dílem druhého stadia novozákonního vývoje. Zde začínáme chápat hlouběji, co hlubší vztah k Ježíši opravdu znamená a jak je možné ho dosáhnout.

Končí „otroctví hříchu“

Pavel říká, že ospravedlnění Kristem znamená především, abychom již déle

"hříchu neotročili" (6,6). V souladu s jeho rozporným hlediskem "již zde" a "teprve v budoucnu" tím však Pavel nemyslí, že bychom najednou ztratili sklon k hříchu, který v sobě stále nosíme.

Pamatujte si, že pro Pavla je hřích především síla působící ve světě, ne jenom "špatné chování". Tato síla byla poražena Ježíšem, ale bude ještě trvat nějakou dobu, než bude plně viditelný konečný účinek protikladné síly - Boží spravedlnosti. Tak Pavel může říkat jedním dechem "jste mrtvi hříchu" (6,11) a zároveň "Nechť tedy hřích neovládá vaše smrtelné tělo..." (6,12), čímž naznačuje, že v boji proti hříchu potřebujeme také naše vlastní síly.

Konec zákona

Druhý účinek ospravedlnění křesťanů je to, že se stávají "mrtvými pro zákon" (7,4). Když Pavel říká, "byli jsme zproštěni zákona" (7,6), myslí zákonem především lidmi vytvořená náboženská pravidla, která vznikla na základě prvních pěti knih Starého zákona. Jinými slovy on neříká: "Odhoďte deset přikázání." Říká, že křesťané jsou osvobozeni od falešného učení, které tvrdí, že náboženské formy a obřady mohou učinit člověka milého Bohu. Když objasnil tento bod, vrací se Pavel hned k omezujícímu použití zákona ve smyslu kódu daného Bohem Mojžíšovi (7,7.8.12). Tento zákon je "svatý a přikázání svaté, spravedlivé a dobré" (7,12), protože jednoznačně pojmenovává hřích takový, jaký je.

Zmocnění pro svatost

Avšak lidé v sobě nemají vrozenou sílu tento zákon dodržovat (7,18). Nečiní dobro, které by chtěli činit, ale zlo, které činit nechtějí (7,19). Lidská schopnost dodržovat zákon je však překonána Bohem "skrze Ježíše Krista, Pána našeho" (7,25), který dává křesťanům sílu, aby uvedli své vnější chování do souladu s vnitřní touhou dodržovat Boží zákon (7,22). Třetí účinek ospravedlnění je tedy zmocnění pro svatost.

Přítomnost Ducha

Čtvrtý účinek je přítomnost Ducha v životě křesťana. Podstatou působení Ducha je uskutečnění a legalizace osvojení křesťana jako Božího dítěte:

Ti, kdo se dají vést Duchem Božím, jsou synové Boží. ... Tak Boží Duch dosvědčuje našemu duchu, že jsme Boží děti. (Ř 8,14.16)

Jak je pro něho typické, Pavel nezobrazuje působení Ducha jako okamžité a naprosté nahrazení schopností člověka Boží neomezenou mocí. Pro Pavla je lidská svoboda vždy výsledkem Božího a lidského partnerství, v němž lidský partner zůstává svobodný, aby mohl Boha přijmout nebo ho odmítnout. V důsledku toho Pavel zdůrazňuje, že dá-li Bůh svého Ducha lidskému duchu, neodstraňuje to okamžitě lidskou slabost vyplývající z působení hříchu. .

Přítomnost Božího Ducha v člověku je podle Pavla "příslib darů" (8,23); to znamená, že Duch začal svou práci, aby přivedl člověka k úplné svobodě v Bohu, ale ještě zbývá mnohé udělat. Z toho důvodu jako křesťané zjišťujeme, že i když jsme dostali dar Ducha, "ve svém nitru sténáme, očekávající ... vykoupení svého těla"

(8,23).

Avšak Duch pomáhá křesťanům v jejich slabosti. Duch zmocňuje křesťany, aby se stali Božími dětmi a nazývali Boha "Abba, Otče!" (8,15). Tato spontánní reakce na dílo Ducha je základním krokem v procesu růstu od okouzlení k hlubšímu vztahu ke Kristu a ke konečnému osvobození. Člověk totiž nemůže být něčím, co prožívá, ale zároveň nevyznává.

Například sirotek, který je adoptován a přestěhuje se do svého nového domova, může pyšně říkat svým kamarádům, když ukazuje na svého adoptivního otce: "To je můj tatínek!" Chlapcovo vyjádření jeho synovství potvrzuje a legalizuje změnu jeho stavu. Bez tohoto prohlášení by změna jeho stavu nebyla pro něho skutečná.

Stejně je tomu u křesťanů: dokud neoznámí změnu svého stavu v Kristu vyznáním svého „synovství“, není pro ně toto synovství skutečné. Pavel ukazuje, že právě Duch uskutečňuje změnu stavu u křesťana, Duch vnáší do křesťanova srdce vědomí Boha jako "Abba" a uvolňuje v křesťanovi sílu, aby vyznal, že Bůh je "Otec".

Duch také pomáhá křesťanům v jejich slabosti tím, že se přimlouvá u Otce z hlubin jejich vlastního ducha:

Tak také Duch přichází na pomoc naší slabosti. Vždyť ani nevíme jak a za co se modlit, ale sám Duch se za nás přimlouvá nevyslovitelným lkáním. Ten, který zkoumá srdce, ví, co je úmyslem Ducha; neboť Duch se přimlouvá za svaté podle Boží vůle. (Ř 8,26-27)

Tady vyjadřuje Pavel úžasnou myšlenku - Bůh sám se modlí v křesťanově srdci, aby modlitba neomylně dosáhla Božího záměru. Tak miluje Otec své děti, říká Pavel, že nejen uspokojuje jejich potřeby, ale zároveň je i vyjadřuje!

Konečným důvodem, proč Bůh seslal Ducha svým dětem, je jeho touha, aby se staly svatými jako on. Pavel se zmiňuje o tomto konečném cíli proměňujícího díla Božího jako o slávě, "která má být na nás zjevená" (8,18). Úžasné je i to, že na této slávě se nebudou podílet jenom děti Boží, ale i ostatní tvorstvo: "...i samo tvorstvo bude vysvobozeno z otroctví zániku a uvedeno do svobody a slávy dětí Božích" (8,21).

Ježíšovou smrtí a zmrtvýchvstáním bylo tedy všechno, co Bůh stvořil, posílněno Duchem a nasměrováno ke konečné přeměně do slávy Boží. Co dodat tváří v tvář této úžasné skutečnosti? Pavlova odpověď zní: "Je-li Bůh s námi, kdo proti nám?" (8,31)

ODPOVĚDNOST KŘESŤANSKÉ SVOBODY

Pavlovo chápání svobody jako "svobody k" bylo příčinou, že sám prošel dlouhé osamělé míle pouští oběti a nesobecké služby. Nyní připravuje své čtenáře na oběti, které musí přinést oni, aby mohli žít podle křesťanské svobody.

Výstižně a stručně shrnuje pro své čtenáře podmínky této svobody slovy: "...abyste sami sebe přinášeli jako živou, svatou, Bohu milou obět;" (12,1). Aby mohli přinášet oběti, které vyžaduje křesťanský život, vyzývá Pavel čtenáře: "...proměňte se obnovou své mysli." (12,2).

Pro Pavla je mysl východiskem křesťanovy každodenní účasti na pokračujícím

procesu Božího osvobození. Z tohoto důvodu musí křesťané přísně střežit, co vpustí do své mysli. V listu Filipským Pavel řekl: "...přemýšlejte o všem, co je pravdivé, čestné, spravedlivé, čisté, cokoli je hodné lásky, co má dobrou pověst, co se považuje za ctnost a co sklízí pochvalu" (F(p) 4,8).

Proměna mysli je pro Pavla velmi důležitá, protože přemýšlení a plánování je základem každé činnosti. Člověk, který se snaží uskutečnit požadavky křesťanského života, aniž by nejprve proměnil svou mysl, je "jako člověk, který vystavěl dům na zemi bez základů. Když se na něj proud přivalil, hned se zřítíl; a zkáza toho domu byla veliká" (L 6,49). Stejně jako Lukáš i Pavel ví, že každý člověk „mluví, čím srdce přetéká“ (L 6,45) - "srdce" nebo řecky kardia je ve skutečnosti u Pavla totéž jako nús nebo "mysl".

Po tom, co křesťanům poradil, aby obnovili svou mysl, pokračuje Pavel výčtem postojů a skutků, které mají charakterizovat křesťanský život:

.. v úctě dávejte přednost jeden druhému ... v modlitbách vytrvalí ... ochotně poskytnete pohostinství ... svolávejte dobro na ty, kteří vás pronásledují ... nikomu neodplácejte zlým za zlé ... žijte se všemi v pokoji ... každý ať se podřizuje vládní moci ... proto také platíte daň ... nikomu nebudte nic dlužní ... žijme řádně jako za denního světla: ne v hýření a opilství, v nemravnosti a bezuzdnostech, ne ve sváru a závisti ... (Ř 12,10.12.13.14.17.18; 13,1.6.8.13)

Tyto skutky jsou shrnuty ve slovech Písma: "milovati budeš bližního svého jako sebe samého" (Lv 19,18; Ř 13,9). Stejně jako v listech Korintským Pavel zde znovu vyzvedává prvenství lásky

V křesťanském životě. Když tedy říkáme, že pro Pavla svoboda je "svoboda k", mohli bychom zcela v Pavlově duchu doplnit "svoboda k lásce".

Základem toho, jak Pavel chápe Boží dílo v životě člověka, je přeměna v bytost stále více milující - milující jako Kristus, který "za nás zemřel, když jsme ještě byli hříšní" (5,8). Pavel uzavírá své pojednání o křesťanské svobodě Výzvou ke čtenářům, aby zůstávali stále svobodní k lásce, aby mohli nést druhým ovoce lásky získané pro ně na kříži.

V listu Římanům Pavel ukazuje nový úhel pohledu na přechod křesťana od okouzlení k hlubšímu spojení s Kristem. Je-li založen na svobodě, náš prohlubující se vztah k Ježíši v nás vytváří prostor pro Boží život - pro jeho moc. Nyní snad vidíme lépe, jak důležitý je list Římanům pro pochopení smyslu Ježíšova pozemského působení a jak hlubší ocenění tohoto Ježíšova působení zároveň přivádí křesťany ke stále hlubšímu vztahu k němu.

KAPITOLA ŠESTÁ

Nový život

1. a 2. Timoteovi, Titovi, list Jakubův, 1. a 2. Petrův, list Judův, Filemonovi

Pavel nebyl jediný, kdo psal novozákonní listy. V této kapitole si povšimneme dalších křesťanských pisatelů listů a jejich díla, zejména 1. a 2. listu Timoteovi (Tm), Titovi (Tt), listu Jakubova (Jk), 1. a 2. listu Petrova (P) a listu Judova (Ju). Nakonec si všimneme ještě Pavlova listu Filemonovi (Fm).

S výjimkou Filemona mají všechny listy, o kterých budeme mluvit v této kapitole, několik společných rysů: Každý předstírá, že ho napsal apoštol nebo jiná známá vůdčí osobnost prvotní církve, ale ve skutečnosti byl napsán někým neznámým. Každý předstírá, že byl napsán za života osoby, kterou vydává za svého autora, ale ve většině případů byl napsán dlouho poté. Žádný z těchto textů se nezabývá nově založenou misijní církví, ale církví, která si již pomalu buduje svou vlastní stálou identitu ve svém prostředí.

V důsledku toho nejsou listy zaměřeny na objasnění základů křesťanského učení. Spíše se zabývají podrobně tím, jak mají lidé, kteří již toto učení znají, prakticky postupovat - obvykle v prostředí nepřátelském křesťanské zvěsti.

Tyto texty nám však rozšiřují pohled na druhé stadium novozákonního vývoje. Ukazují, jak je možné žít život hlubšího spojení s Ježíšem ve společnosti, kde je na vyspělejší a organizovanější církve pohlíženo buď s podezřením nebo s otevřeným nepřátelstvím. Jak ještě uvidíme, jemným podtónem těchto listů je zatvrzelé lpění na víře tváří v tvář odmítání okolním světem.

Tyto listy, snad lépe než všechny ostatní, kterými jsme se zabývali až dosud, ukazují, že hlubší vztah k Ježíši není pouze individuální záležitost. Takový vztah zahrnuje také hlubší vztah k druhým a v 1. a 2. listu Timoteovi a Titovi se dozvídáme, že právě ty "druhé" jsou křesťané povoláni milovat a žít s nimi v rozrůstající se církvi, která je stále institucionalizovanější.

CHARISMATICKÉ KONTRA INSTITUCIONÁLNÍ?

Je lákavé označit novozákonní texty, o kterých jsme mluvili dříve, nálepkou "charismatické" a texty, o kterých se budeme zmiňovat nyní, nálepkou "institucionální". Taková dichotomie by naznačovala, že první skupina textů byla napsána zuřivými evangelisty píšícími na základě bezprostřední zkušenosti s Boží mocí ve svém vlastním životě, zatímco druhá skupina byla napsána zkostnatělými církevními byrokraty usilujícími udržet status quo a zachovat své církevní zájmy.

Taková charakteristika by se však drasticky minula cílem. Obě skupiny textů jsou evidentně díla druhého stadia, protože vyzývají křesťany k hlubšímu spojení s Ježíšem. Avšak dělají to různými způsoby. I když je pravda, že texty, kterými se budeme zabývat v této kapitole, postrádají zápal a energii svých předchůdců, není pravda, že církve oslovené těmito texty by byly instituce postrádající Ducha, nedotčené život proměňující hlubokou láskou k Ježíši.

Církve, oslovené těmito texty, zápasily o to, aby se život Ducha mohl stát skutečností uprostřed problémů, se kterými se zapálení evangelisté 50. a 60. let potýkat nemuseli: jak se církev rozrůstá a udržuje v každodenní realitě světa; jaký druh systému by měla církev přijmout pro ustanovení apoštolských následníků a jiných představených; jak se církev postaví k narůstajícím názorovým rozdílům mezi křesťany na určité stránky apoštolského učení; jak odpoví na tvrzení nevěřících, že

organizované křesťanství tvoří opozici světské vlády; a konečně, jak církev rozhodne, které stránky učení budou zahrnuty do jejího "oficiálního" kánonu a které ne.

Musíme mít také na mysli, že měnící se podmínky světa, ve kterých čtenáři těchto listů žili, volaly po měnících se odpovědích na jedinou pravdu evangelia, kterou zdědili. Snažili se aplikovat svobodu, kterou pro ně vydobyl Ježíš, na nové situace, které tuto svobodu ohrožovaly. Jak budeme mluvit o jednotlivých textech podrobněji, uvidíme, které nové situace to byly. Začněme tedy náš výklad pastýřskými listy.

PASTÝŘSKÉ LISTY

Kdo napsal 1. a 2. list Timoteovi a Titovi?

Začněme vysvětlením, co to znamená, když se řekne, že takzvané pastýřské listy (tzn. 1. a 2. Timoteovi a Titovi) jsou „nepavlovské“. Víme, že Pavla poslal do Říma římský prokurátor Porcius Festus kolem roku 60. Aby mohl napsat 1. a 2. list Timoteovi a Titovi, musel by Pavel opustit Řím, vrátit se na Východ, jít podruhé zpět do Říma a podruhé být uvězněn. To vyplývá z faktů, uvedených v těchto listech. Avšak nikde jinde neexistují důkazy (ani v Písmu, ani v jiných dokumentech), že by Pavel odešel z Říma, vydal se na Východ a vrátil se podruhé do Říma.

Navíc tématem 1. a 2. listu Timoteovi a Titovi je pastýřská rada, jak mají křesťané řešit každodenní události ve svých církvích a jak se mají vypořádat s běžnými problémy, spojenými s rozrůstající se církevní organizací. (Proto se tyto listy nazývají "pastýřskými listy"). Je však nepravděpodobné, že by se Pavel, právě propuštěný z římského vězení a plně si vědom krize, v níž se římská církev v polovině 60. let ocitla, zabýval takovou tematikou. A také by zde jistě bylo cítit více Pavlova zápalu.

Vzhledem k těmto důvodům se většina znalců bible domnívá, že 1. a 2. list Timoteovi a Titovi byly napsány několik let po Pavlově smrti anonymním autorem, který si vypůjčil Pavlovo jméno a obsah jeho učení. Autor pastýřských listů to učinil proto, aby naznačil, že jeho učení stojí za pozornost stejně, jako by to napsal sám Pavel. To byla v té době běžná literární konvence.

Poselství pastýřských listů

Tyto listy by mohly mít společný podtitul "zdravé dogma". Autorovým prvořadým zájmem je oddělit pro čtenáře původní stránky křesťanského dogmatu od falešného učení, které v těch dobách kolovalo mezi lidmi. (Viz 1 Tm 1,10; 4,6; 6,3; 2 Tm 4,3; Tt 1,9; 2,1.) Listy se zabývají spíše zachováním křesťanského učení pro věřící než vysvětlováním tohoto učení pro nevěřící.

Pastýřské listy dokazují nesprávnost falešného učení, že křesťanství je neslučitelné s běžným životem ve světě. Z tohoto důvodu listy využívají jazyka, který by se nám mohl zdát poněkud konzervativní. O církvi se tu mluví, že je "sloup a opora pravdy" (1 Tm 3,15). O pravém křesťanském učení se říká, že je to "učení pravé zbožnosti" (1 Tm 6,3). Osobní vlastnosti biskupů (1 Tm 3,2-5) a presbyterů (Tt 1,6) nám připomínají nápisy na plaketách, udělovaných obchodní komorou. (Je dokonce pravděpodobné, že by „nevázaný a neposlušný“ Pavel - Tt 1,6 - požadavkům na ctihodného staršího, jak jsou uvedeny v pastýřských listech, nevyhověl.)

Neměli bychom však do pastýřských listů vkládat naše historické zkušenosti a předem je odsuzovat jako církevně šovinistické. Výraz "pravá zbožnost" v nás vyvolává představu přísných španělských inkvizitorů nebo pozdějších fundamentalistů, přesvědčených o tom, že jejich chápání víry je to jediné správné. "Opora pravdy" vyvolává představu velké jako pevnost nedobytné středověké katedrály nebo kláštera, které se stavěly jako bašty proti nájezdům kacířství. Občanské ctnosti, jichž se mají biskupové, starší a jáhnové snažit dosáhnout, nám připomínají zavalité staré kleriky srkající čaj v sídlech plných oddaného služebnictva.

Tyto naše představy by se musely ve skutečnosti tvrdě střetnout s realitou křesťanského světa v době, kdy byly napsány pastýřské listy. Stylizace těchto listů nepopisuje církev triumfálně prosazující svou moc a autoritu nad těmi, kteří s ní nesouhlasí, ale církev usilující o přežití a nalezení svého místa ve světě většinou nepřátelském k její víře. Proto musíme pastýřským listům odpustit občasné úniky do poněkud konzervativního (spíše však "sebezáchovného") jazyka.

Církevní řád

Snaha posílit křehký výhonek rozvíjejícího se křesťanství vedla autory pastýřských listů k tomu, aby zdůrazňovali řád a disciplínu. Listy byly napsány v době, kdy apoštolové a ostatní původní představení církve již zemřeli nebo umírali. Byla tu otázka, jak vybrat nové představitele a jaké povinnosti by měli mít ve vyvíjející se církevní organizaci.

Z toho důvodu jsou listy adresovány právě Timoteovi a Titovi, dvěma vybraným Pavlovým žákům, které Pavel ustanovil za starší církvi v Efezu a na Krétě. Není však docela jisté, jestli byli oba v době, kdy byly pastýřské listy napsány, ještě naživu. Jejich jména jsou v listech použita proto, že autor chtěl, aby se rady v nich obsažené staly normou pro všechny křesťanské představitele a jejich prostřednictvím pro všechny "v Božím domě" (1 Tm 3,15).

Autor tituluje různé církevní představitele jako "biskup" (1 Tm 3,2; Tt 1,7), "starší" (1 Tm 4,14; 5,17.19; Ti 1,5) a "jáhnové" (1 Tm 3,8.12). Tyto tituly neodpovídají přesně dnešní hierarchii. "Biskup" v pastýřských listech je spíše dnešní "starší", zatím co označení "starší" a "jáhnové" je použito ve smyslu "pomocníci". V dané obci byl pravděpodobně víc než jeden biskup nebo starší.

Povinnosti "biskupů" a jejich pomocníků se lišily od obce k obci. Norma pastoračních povinností v době pastýřských listů neexistovala.

A přece byly některé povinnosti významnější, zejména kázání a vyučování. Z pastýřských listů je zřejmé, že starší i pomocníci byli kvalifikováni tyto funkce vykonávat (1 Tm 4,13; 5,17).

I když nepochybně bylo mnoho dobrovolných starších a pomocníků, byli také profesionální starší, kterým se podle autora 1. listu Timoteovi má dostat "dvojnásobné odměny" (1 Tm 5,17). Pastýřské listy také ukazují, že v každé místní církvi byl jeden muž, který byl pokládán za hlavní autoritu. Titul biskup by tehdy zřejmě patřil tomuto muži; jestli byl tento titul používán v době pastýřských listů však není jasné.

Pastýřské listy učí, že starší a jejich pomocníci, jako skupina církevních představených, mají pást stádo, které je spořádané, ctnostné a poslušné. To je způsob

"jak je třeba si počínat v Božím domě" (1 Tm 3,15). Definice tohoto chování je zřejmě jedním z hlavních důvodů, proč byly pastýřské listy napsány (1 Tm 3,14-15).

Církevní představitelé by měli vést k správnému chování, a to ne autoritativním nařizováním, ale svým vlastním příkladem (1 Tm 4,15-16). Jako starší a jejich pomocníci musí být i zbytek církve lidé "čestní, ne dvojací v řeči, ne oddaní vínu, ne ziskuchtiví" (1 Tm 3,8); mají se vyhýbat "mladické prudkosti" a usilovat "o spravedlnost, víru lásku a pokoj..." (2 Tm 2,22); a každý má být "pohostinný, dobrý, rozvážený, spravedlivý, zbožný, zdrženlivý" (Tt 1,8).

Pokud nás tyto vlastnosti vedou k závěru, že jde o křesťanství, které zapomnělo na Pavlova burčující slova o křesťanské svobodě, musíme si připomenout, že Pavel také nabádal k sebeovládání, kázni a zdrženlivosti. Pavel a autoři pastýřských listů nám ukazují, že základními prvky křesťanského životního stylu je svoboda i odpovědnost.

DALŠÍ AUTOŘI LISTŮ

Jakub

Ve vstupním slově listu se autor představuje jako "Jakub, služebník Boží a Pána Ježíše Krista" (Jk 1,1). Kdo je tento Jakub? Existují pouze tři možní kandidáti. První je Jakub, syn Zebedeův, apoštol a bratr Jana. Tento Jakub nemůže být autorem našeho listu, protože byl sťat Herodem (Sk 12,2) do roku 42 n. l. a je zřejmé, že tento list byl napsán až dlouho po tomto roce.

Druhý kandidát je Jakub, syn Alfeův, také apoštol, známý jinak jako "Jakub malý". Avšak o tomto Jakobovi nevíme nic než to, že se objevuje ve výčtu apoštolů u synoptiků a ve Skutcích 1,13. Je nepravděpodobné, že by se takový nenápadný člověk mohl stát známým evangelistou nebo že by si na něho později křesťané vzpomněli jako na někoho tak významného, že by připojili jeho jméno k důležitému dokumentu.

Poslední možnost, kdo by mohl být autorem listu, je Jakub, "bratr Páně" (Ga 1,19). A opravdu je to právě tento Jakub, jehož jméno je uvedeno v Jk 1,1. Kdo byl tento "bratr Páně" a je skutečně autorem listu, který je mu připisován?

Z evangelií víme, že kromě Ježíšovy matky členové jeho rodiny neměli pochopení pro jeho působení. Dokonce se domnívali, že Ježíš "se pomátl" (Mk 3,21). Nikde v evangeliích není zmínka, že by ho někdo z jeho příbuzných, kromě Marie, bral vážně. A tak Jakub zmíněný v Jk 1,1 pravděpodobně začal věřit v Ježíše jako Mesiáše a Pána jako většina lidí až po Ježíšově smrti.

Byl Jakub Ježíšův "bratr" v tom smyslu, že by byl dítětem Marie? Na základě Písma nemůžeme na tuto otázku odpovědět tak ani tak. Avšak zmínky v Písmu i jinde nás vedou spíše k záporné odpovědi a to z několika důvodů.

Pro Židy v Ježíšově době měl pojem rodiny širší význam než dnes pro nás. "Rodina" nebyla jenom matka, otec, sestra a bratr, ale také strýcové, tety, bratrance, sestřenice, babička a dědeček, atd. Židé jako ostatní starověké národy chápali rodinu jako širší rodinu. Proto také neměli ve svém jazyce slova ve významu "bratranec a sestřenice", v tomto významu používali slova "bratr".

Měl-li Ježíš skutečně bratrance Jakuba, Josefa, Judu a Šimona (Mk 6,3), mluvil o každém z těchto bratranců jako o "bratrovi" (řecky adelphos). Ježíšovo označení jeho

bratranců jako "bratři" potom převzali jak synoptikové, tak Pavel.

Tento závěr není v rozporu s Lukášovou zmínkou o Ježíši jako Mariinu prvorozeném synovi (Lk 2,7). Termín, který tu Lukáš používá, má technický význam, protože naznačuje určitá práva a povinnosti, které měl Ježíš podle židovského práva. Takže když Lukáš používá výraz "prvorozený", neznamena to, že musel existovat ještě nějaký "druhorozený".

Vezmeme-li v úvahu tyto a jiné podrobnosti (V řecké verzi Starého zákona židovští předkladatelé často užívali například slovo adelphos evidentně ve významu, kdy nešlo o biologického bratra.) kolem Ježíšova chápání slov "bratr" a "rodina" a zároveň tradiční víru prvotní církve v Mariino věčné panenství, docházíme k závěru, že Jakub, "bratr Páně", byl pravděpodobně Ježíšův první bratranec.

Jakub nejen přijal Ježíše jako Pána, byl také vysoce váženou vůdčí osobností prvotní církve, soupeřil dokonce svým významem s Petrem (viz Sk 15). Jak se Petr věnoval stále více misijní práci, která ho odváděla z Jeruzaléma, Jakub ho nahradil jako nejvyšší starší v Jeruzalémě. To je pozoruhodné vzhledem k tomu, že Jakub nebyl apoštol.

Je možné, že po svém zmrtvýchvstání se Ježíš zjevil Jakubovi (1. K 15,7 - nevíme přesně, o kterého Jakuba v tomto verši jde) a že během tohoto zjevení ho pověřil nějakým významnějším posláním, stejně jako to udělal, když se zjevil Pavlovi. V každém případě, ať už jsou skutečná fakta kolem začátků křesťanského života Jakubova jakákoli, je zřejmé, že na konci 40. let prvního století byl Jakub pokládán za pilíř církve.

Napsal Jakub skutečně dopis, který je mu připisován? To nevíme. Podobně jako u pastýřských listů byl autorem Listu Jakubova pravděpodobně někdo jiný, kdo využil Jakubova jména a významu, aby mohl lépe prosadit učení obsažené v listu. Autorovi čtenáři byli zejména židovští křesťané žijící v Palestině. Všimněte si, že autor vychází ze skutečnosti právě této skupiny, třeba když mluví o tom, jak se mají chovat v synagóze (Jk 2,2). (V té době se ještě židovští křesťané scházeli v synagógách.)

List Jakubův není list v obvyklém smyslu slova, i když úvodní verš budí dojem, že jde o první řádky listu. Ve skutečnosti jde o charakteristickou stylovou formu, populární v novozákonní době, nazývanou exhorta. V exhortě se autor snaží motivovat své čtenáře k určitému modelu chování. Také autorovi Jakubova listu nejde ani tak o výklad jednotlivých teologických otázek jako o to, aby přesvědčil své čtenáře, aby začali určitým způsobem jednat.

Jednání, ke kterému Jakub vyzývá, můžeme shrnout několika slovy: ukazujte svou víru skutky láskyplné služby a neztrácejte naději na spasení.

Klíčové učení Jakubova listu je obsaženo V 2,14-26, kde autor mluví o víře a dobrých skutcích. Tato pasáž vzbudila mnoho diskusí, protože je zde očividný rozpor mezi Jakubovým listem a listy Pavlovými. Verš citovaný těmi, kteří zde vidí rozpor, je Jk 2,24: "Vidíte, že ze skutků je člověk ospravedlněn a ne pouze z víry!"

Ve skutečnosti však mezi Pavlem a autorem Jakubova listu rozpor není. Jak jsme již ukázali, Pavel také nekázal evangelium víry bez skutků (skutky jsou zde definovány jako láskyplná služba a sebeobětování). Na druhé straně autor Jakubova listu zase nekáže evangelium skutků bez víry. Každý z nich se dívá na spojení víry a skutků jako na kontinuum vnitřního přesvědčení a vnějšího vyjádření tohoto

přesvědčení. Pavel vyjadřuje své chápání tohoto kontinua z jednoho hlediska a autor Jakubova listu z druhého.

Pro Pavla i autora Jakubova listu je víra základem, podloží, z něhož vyrůstají skutky člověka, zatím co skutky jsou výsledky víry, výsledky, které jsou nejen projevem, ale uskutečněním víry, činí ji skutečnou. Autor Jakubova listu vyzývá čtenáře: "Ukaž mi tu svou víru bez skutků a já ti ukážu svou víru na skutcích." (2,18). Jinými slovy říká: "Nemůžeš ukázat, že máš víru, pokud nečiníš skutky, které jsou vírou motivovány." Protože víra ve vakuu není Vírou. Jakub tedy mluví otevřeně a jasně ke Všem těm, kdo by si chtěli udělat z křesťanství soukromou záležitost mezi sebou a Bohem.

Podle Jakubova křesťanství není pouze náboženství víry, je to také náboženství činu. Asi by nám ani dnes nebylo dobře, kdybychom slyšeli tohoto autora kázat v našich kostelích. Mohl by nám říct: "Tak dobře, přátelé, jak dozpíváme, sejdeme se v chudinské čtvrti města ke dni křesťanské služby." Někteří z nás by jistě protestovali: "Ale, pane, to my nemůžeme. My se musíme cvičit ve víře." Jsme dosud pouze okouzleni Ježíšem a netoužíme po hlubším vztahu k němu, jak nás k tomu vyzývá autor Jakubova listu?

1. list Petrův

První list Petrův se v mnoha ohledech podobá pastýřským listům. Zdůrazňuje přijetí pravdy (1,22) a úctu ke "každému lidskému zřízení" (2,13). Stejně jako pastýřské listy chce ukázat, že křesťanství není hrozbou civilizované společnosti a že je-li člověk křesťan, nebrání mu to, aby byl zároveň řádným občanem. Stejně jako pastýřské listy říká 1. list Petrův, že otevřeně praktikované křesťanské ctnosti utiší obavy a kritiku nevěřících: "...abyste dobrým jednáním umlčovali nevědomost nerozumných lidí." (2,15).

Na rozdíl od pastýřských listů má, podobně jako list Jakubův, spíše formu exhorty než skutečného listu. Jako Jakubův list je i Petrův napsán jménem slavného a uznávaného křesťanského představitele, aby touto autoritou přiměl křesťany, aby žili evangelium otevřeně a stále. Stejně jako Jakub se také zabývá tématem Vytrvání. Autor 1. listu Petrova káže o vytrvání nejen vzhledem k naději na konečnou odměnu (i když o té mluví také, např. V 2,13), ale také ve smyslu nezlomnosti tváří V tvář pronásledování. Autor 1. listu Petrova neuvádí žádnou konkrétní skupinu pronásledovatelů. Odkazuje pravděpodobně pouze na všeobecnou atmosféru napětí a dokonce i otevřeného nepřátelství, kterému muselo křesťanství čelit ve světské společnosti konce prvního století.

List Judův, 2. list Petrův

Tyto dva listy byly také napsány neznámými autory a jsou připisovány váženým starším prvotní církve, v tomto případě Petrovi, kterého dobře známe, a Judovi, který byl pravděpodobně dalším z Ježíšových bratranců (Mk 6,3).

Stejně jako pastýřské listy zabývají se i Juda a 2. list Petrův propagováním "zdravého dogmatu" v protikladu ke kacírskému učení upoutávajícímu na konci prvního století značnou pozornost. Autor listu Judova charakterizuje základní soubor křesťanské věrouky jako "víru, jednou provždy odevzdanou Božímu lidu" (Ju 3).

Celé části 2. listu Petrova jsou značně závislé na Judovi (srovnej Ju 4-13 a 2 P

2,1-18). Badatelé většinou pochybují o autorově původnosti a domnívají se, že 2. list Petřův je z větší části kompilován z veršů Judových i jiných autorů. Autor 2. listu Petrova byl očividně obeznámen i s jinými křesťanskými texty. Znal Pavlovy listy (2 P 3,15-16) a četl patrně zápisy o Ježíšově proměnění (2 P 1,15-17), znal je zřejmě z prvních rukopisů evangelií. Také se zmiňuje o 1. listu Petrově (2 P 3,1).

Autor 2. listu Petrova se obrací ke kacířům, kteří popírají druhý příchod Kristův. Na konci prvního století se už pochopitelně křesťané nemohli těšit na Ježíšův "brzký" návrat jako někteří z jejich předchůdců. Někteří lidé využívali toho, že se toto očekávání prvních křesťanů nesplnilo, k diskreditaci křesťanství vůbec.

Autor připomíná svým čtenářům, že Boží chápání času není totožné s lidským. Měřeno podle Božích hodin může se Ježíš opravdu vrátit "brzy": '...jeden den je u Pána jako tisíc let a 'tisíc let jako jeden den' " (2 P 3,8). Autor říká, že načasování posledního soudu není důležité; co je důležité, je duchovní stav, v němž se budou křesťané v tento poslední den nacházet. Z toho důvodu by měli využít času, dokud nenastane poslední den, aby pracovali na svém spasení (2 P 3,9-10):

POSLEDNÍ SLOVO PAVLOVO

List Filemonovi

Poslední text, kterým se budeme zabývat v této kapitole, je lístek, který napsal Pavel kolem roku 62 mladému bohatému Kolosanovi jménem Filemon. (Konečně se zase vracíme k textu, který je podle obecného mínění skutečně tím, za co se vydává!) Tento list je Pavlova osobní přímluva k Filemonovi, která se postupně, jak list pokračuje, stává spíše příkazem, aby přijal nazpět v duchu křesťanské lásky svého zběhlého otroka Onezima.

Onezimus se nějak dostal do Říma, kde se s ním setkal Pavel a obrátil ho na křesťanství. Možná, že Onezimus si odpykával trest za nějaký drobný přečin v témž římském vězení, kde byl uvězněn Pavel. V každém případě Pavel vrátil Onezima Filemonovi "v důvěře" (Fm 21), že Filemon přijme svého otroka, jako by přijal Pavla samotného (17).

Nic nemohlo být větším důkazem proměny života po obrácení než to, že pán znovu přijme pod svou střechu zběhlého otroka, a to nikoli tak, že ho vezme zpět, ale že ho přijme jako "milovaného bratra" (16). Pavel vyzývá Filemona, aby dokázal, že touží po hlubším vztahu k Ježíši, velmi praktickým a bolestným způsobem.

Thomas Merton jednou řekl, že "lidé, kteří nejednají podle svého přesvědčení, ve skutečnosti toto přesvědčení nemají". Pavel vyzval Filemona k tomu, s čím se musí vyrovnat každý křesťan: ukázat, že evangelium je skutečností v jeho životě. Pavel neustále zdůrazňuje, že křesťanství je mnohem víc než souhlas s dogmatem; je to odpověď na osobní výzvu vzkříšeného Pána "Milovati budeš bližního svého jako sebe samého" (Ř 13,9).

DO TŘETÍHO STADIA

Tím uzavíráme část týkající se textů druhého stadia novozákonního vývoje. Nyní nastal čas obrátit se k textům třetího stadia.

Třetí stadium novozákonních textů představuje konečnou fázi v procesu růstu

každého křesťana: přechod od sebe ke Kristu. Pavel vyjadřuje tento přechod stručně slovy "nežiji už já, ale žije ve mně Kristus" (Ga 2,20). Tyto texty hovoří o ztotožnění křesťana s Ježíšem, podobně jako se vzájemně ztotožňují partneři ve třetím stadiu každého vyspělého vztahu lásky. Texty tohoto třetího stadia jsou Pavlovy listy Koloským (Ko), Efezským (Ef), Židům (Žd) a díla spojená se jménem apoštola Jana (J, Zj).

Stejně jako dlouholetí manželé se dokážou vzájemně dorozumívat jemnými odstíny myšlenek, které unikají pozornosti běžného pozorovatele, autoři třetího stadia novozákonního vývoje podobně užívají jazyka, který je často mimo běžné chápání. To proto, že tito autoři často nepíší už z vlastního hlediska, ale z hlediska svého milovaného.

Abychom porozuměli textům třetího stadia, musíme se umět ponořit co nejlépe do toho hlubokého spojení mezi milujícím a milovaným, které je pro tyto texty charakteristické. Mnohem více než u textů prvního a druhé stadia musíme nechat naši mysl přesahovat běžné kategorie myšlení a vnímání, abychom dokázali pochopit, co nám chtějí sdělit autoři, kteří prožívali vnitřní sjednocení s Kristem. Při přechodu z druhého do třetího stadia novozákonního vývoje vstupujeme na nové duchovní teritorium.

KAPITOLA SEDMÁ

Tajemství Krista ve vás

Koloským, Efezským

Stárnoucí voják si přitáhl vlněný kabát těsněji k tělu. Vlhký únorový vítr foukal od Tibery k bývalému paláci, v němž bylo nyní umístěno vězení, které měl voják na starosti. Většina jeho "svěrenců" byli moudří lidé, vzdělaní v různých oborech, o jejichž existenci neměl voják ani potuchy. Ve vězení byli zběhlí řečtí otroci, kteří bývali vychovateli a učiteli princů; mágové a kouzelníci z Orientu; králové, kteří se stali obětí spiknutí a převratů ve vzdálených zemích poddaných impériu.

Přeměněný palác starého Lucia nebyl pro vojáka vězením, ale univerzitou. Díky deseti letům služby na tomto místě, dokázal voják plynne konverzovat v několika jazycích a naučil se také číst a psát latinsky a řecky. Byl obeznámen s učením Platóna a Aristotela. Věděl ledacos o Bráhmovi Indů a tajemném Jahve Židů.

Před rokem sem přišel jeden židovský vězeň z Jeruzaléma. Jako pravý Žid to byl záhadný člověk: římský občan, rabín; obět' spiknutí židovské elity v Palestině; a údajný kacír a rouhač, protože věřil, že Bůh se zjevil v osobě jakéhosi Ježíše.

Poté, co voják vyřídil všechny záležitosti kolem jeho příchodu, naznačil, že pokud by Žid měl zájem učit a diskutovat, jsou zde určité věci povoleny a leccos by se dalo zařídit. Žid vojákovi odpověděl, že mezi tím, co bude čekat na soud, měl v úmyslu rozšířit "radostnou zvěst" o Ježíši mezi ostatními Židy v Římě a zároveň ji nabídnout každému, kdo mu bude ochoten naslouchat.

Během několika následujících měsíců potom Žid mluvil bez zábran a často o "nové cestě Božího království" a o Ježíši jako židovském mesiáši. Někteří z Židů,

keré voják přivedl do vězení, pokládali tohoto vězeňského evangelistu za nebezpečného kacíře a lháře. Jiní jeho učení přijímali a často se vraceli, aby mohli poslouchat, jak káže "radostnou zvěst o Ježíši, Pánu a králi".

Jedním z těch, kdo vězňovo kázání přijali, byl i voják sám. Žid užasl nad hloubkou vojákovy intuice a pochopení. Vojákovy otázky mířily k podstatě věci a sledovaly Židovy myšlenky krok za krokem.

Při jedné příležitosti mu voják řekl: "Mistře, pěkně jsi nás učil o našem novém životě v Kristu. Řekls, že náš křest nás učinil 'novým stvořením', účastníky obnoveného života našeho vzkříšeného Pána. Řekls, že prostřednictvím jeho Ducha, který v nás žije, umíráme sami sobě a vstupujeme do života v Kristu Ježíši. Je to tak?"

"Ano, příteli, dobře jsi rozuměl, co jsem říkal," odpověděl Žid. "Je mi záhadou, Mistře, jak můžeš říkat, že čím více umíráme sami sobě, tím se stáváme svobodnějšími. Jestliže dáme svůj život Kristovi, nestaneme se potom jeho otroky? Neztratíme tím svoji svobodu smýšlení, jednání a volby?"

"To je právě nádherné tajemství 'Krista ve vás', příteli. Jenom Kristus je skutečná svoboda, a tak když si myslíme kdovíjakou nyní máme svobodu, není to nic ve srovnání se svobodou, kterou získáme tím, že podřídíme své vlastní já Božímu já v nás. Přeměna v Krista neznamena nikdy ztrátu, i když to tak může vypadat. Vždycky je to zisk. Čím více umíráme sami sobě, tím více jsme živi v Kristu. Být plně sami sebou znamená dovolit Bohu, aby byl plně v nás."

"Možná, že co jsem právě napsal, ti pomůže lépe tomu porozumět, příteli. Přečti si to, prosím tě, a příště mi řekneš, co si o tom myslíš."

PAVEL JAKO DUCHOVNÍ MISTR

Příběh, který jste právě dočetli, zobrazuje Pavla způsobem, který je možná trochu nezvyklý, jako mistra duchovního života. Obvykle ho známe jako kazatele, duchovního pastýře, šířitele evangelia. Zřídka si uvědomujeme, že to byl člověk hlubokých duchovních kvalit, mystik, chcete-li, jako byla třeba Terezie z Avily nebo Jan z Kříže. Avšak Pavel skutečně byl velký mystik, byl to člověk, který v hloubce své bytosti trvale prožíval Boží přítomnost.

V této kapitole se budeme zabývat listy Koloským (Ko) a Efezským (Ef), texty, které mohl napsat jedině mystik, to znamená někdo, kdo si neustále uvědomuje přítomnost Boží na základě osobní zkušenosti, nikoli jen na základě teoretické úvahy.

Pavel uvězněný v Římě (asi 61 - 63 n. l.) byl už člověk značného duchovního ponoru a intuice. Byl to docela jiný Pavel než ten, který se poprvé vydal na misijní cestu někdy kolem roku 50 n. l.

Během let, která uplynula od té doby, se jeho vztah k Ježíši, který vstoupil do jeho života na cestě do Damašku, prohloubil a vyzrál.

A právě toto vyzrálé Pavlovo pochopení Krista nacházíme v listech Koloským a Efezským. V těchto dvou textech se setkáváme s myšlenkami člověka, který značně pokročil za pouhé okouzlení Ježíšem, a dokonce i za hlubší vztah k němu. Pavel dosáhl nové úrovně vědomí zmrtvýchvstalého Krista - úroveň ztotožnění se s ním.

Jinými slovy bychom mohli tuto úroveň vědomí nazvat jako Kristovo vědomí,

schopnost dívat se na skutečnost stejnýma očima jako Kristus sám. Ve třetím stadiu stále se prohlubující lásky k Ježíši člověk opouští nejen své hodnoty a touhy, ale dokonce i samotný způsob vnímání, který mu byl vlastní. Vytvoří si doslova nový stav vědomí, způsob vnímání velmi podobný tomu, který měl sám Kristus.

Listy Koloským a Efezským začínáme analyzovat texty typické pro třetí stadium křesťanského růstu: ztotožnění se s Kristem.

KDO NAPSAL LIST KOLOSKÝM?

Někteří znalci bible se domnívají, že list Koloským nenapsal ve skutečnosti Pavel, ale podobně jako pastýřské listy nějaký pozdější autor využívající Pavlovo jméno. Zdůvodňují to tím, že mezi listem Koloským a ostatními listy obecně uznávanými za Pavlovo dílo jsou rozdíly ve slovní zásobě, stylu i způsobu myšlení. Badatelé například vybrali z listu Koloským asi 50 teologických termínů, které se nenacházejí v žádném z Pavlovým dřívějších listů.

Navíc existuje rozdíl mezi chápáním eschatologie v listu Koloským a v jiných Pavlových listech jako v 1. Tesalonickým nebo 1. Korinským. V listu Koloským se objevují jen zřídka náznaky eschatologie orientované na budoucnost typu Ř 6,4-5. Spíše autor chápe situaci tak, že křesťan se plně podílí na Božím zmrtvýchvstání už nyní (např. Ko 2,12).

Odborníci, kteří se domnívají, že autorem listu Koloským je skutečně Pavel, chápou rozdíly v jeho slovní zásobě jako Pavlův záměr reagovat na určité omyly, které chtěl vyvrátit. Proto použil jazyka kacířského učení, aby zdůraznil vyšší hodnotu učení svého.

Například používá řecké slovo pleróma (které znamená "plnost"- Ko 1,19; 2,9), aby vyvrátil mylné učení, podle něhož nižší duchovní bytosti přispívají svým podílem k Božím bytí tak, že "absolutní plnost" potom znamená součet všech těchto bytostí. Podle této hereze by tyto bytosti potom měly být prostředníky mezi lidmi a Bohem. Z listu Koloským je však zřejmé, že Boží plnost (pleróma) je přítomná pouze v Kristu a že jen on je prostředníkem mezi lidmi a Bohem (Ko 1,19).

Odborníci, kteří obhajují Pavlovo autorství listu Koloským dále chápou rozdíl v teologii mezi tímto listem a dřívějšími Pavlovými listy jako projev vývoje Pavlova myšlení a ne jako známku toho, že jde o jiného autora. Říkají například, že Pavel v Koloských chápe vzkříšení křesťana spíše jako současný stav než jako budoucí zážitek, protože Pavel sám dospěl k plnějšímu prožitku moci Božího vzkříšení ve svém vlastním životě.

I když na obou názorech je zřejmě něco pravdy, důkaz, který by potvrdil autorství listu Koloským, neexistuje. A tak, ačkoli máme pochybnosti o Pavlově autorství listu, přikloníme se k názoru všeobecně propagovanému "propavlovskými" badateli: a sice, že ho napsal apoštol Pavel v době svého uvěznění v Římě v letech 61 - 63 s úmyslem bojovat s různými omyly, které se objevily od doby, co byla založena koloská církev.

POSELSTVÍ LISTU KOLOSKÝM

Jeden z Pavlových hlavních cílů v Koloských je vyvrátit přesvědčení, že svět je ovládán duchovními bytostmi nižšího řádu než Bůh. Ty se druhově označují jako

"andělé" (Ko 2,18) a třídí se jako "trůny, tak i panstva, vlády a mocnosti" (1,16). Mýlný názor na tyto anděly byl spojen s určitým typem gnosticizmu.

Gnosticizmus rozděluje svět na dvě říše: říši hmoty, která je zlá, a říši ducha, která je dobrá. Učitelé gnosticizmu se snažili ukázat, jak uniknout ze zajetí nečisté hmoty do království čistého ducha tím, že odhalovali svým žákům tajnou "gnózi" neboli poznání. Tato gnóze byla předávána pouze těm, kdo byli již dostatečně očištěni, ať už svým životem, nebo předchozími inkarnacemi.

Pavel vyvrací toto gnostické učení, když píše o Kristově božské preexistenci a tím o jeho nadřazenosti všem stvořeným duchům, tedy i andělům. Pavel píše: Kristus je "obraz Boha neviditelného" (Ko 1,15).

Svou myšlenku dále rozvíjí a říká, že "v něm [v Kristu] bylo stvořeno všechno na nebi i na zemi - svět viditelný i neviditelný..." (Ko 1,16). Pochopitelně jestliže všechno bylo stvořeno "v Kristu", potom stojí Kristus nade vším a to je také hlavní myšlenka, kterou chce Pavel sdělit.

Pro Pavla je preexistence Krista principem a prostředkem stvoření, to znamená, že on je "podstata", v níž existují všechny stvořené věci, a sémě, z něhož pochází všechno stvoření. Pavel věří, že stvoření se uskutečňuje nejen v Kristu, ale také skrze něho (Ko 1,16) a pro něho - to znamená, že Kristus je konečným smyslem či naplněním stvoření.

Pavlovo učení, že stvoření je "v, skrze a pro" Krista, můžeme vysvětlit například tak, že Kristus je zdroj, trvání a cíl všeho stvoření: zdroj, protože všechno stvoření z něho pochází; trvání, protože všechno stvoření je jím stále udržováno při životě (Ko 1,17); a cíl, protože všechno stvoření je povoláno v oslavené podobě se ke Kristu vrátit. Pavel říká:

Až mu bude podřízeno všecko, pak i sám Syn se podřídí tomu, kdo mu všecko podřídil, a tak bude Bůh všecko ve všem. (1 K 15,28)

Tělo Krista

Když takto ustanovil Pavel Krista nad všemi stvořenými bytostmi, přistupuje nyní k vyjádření Kristovy nadřazenosti církvi: "on [Kristus] jest hlavou těla - totiž církve..." (Ko 1,18). Zde poprvé přirovnává Pavel církev ke Kristovu tělu. Dříve, když říkal: "Vy jste tělo Kristovo" (1 K 12,27), používal toto přirovnání jako metaforu pro vyjádření vnitřní jednoty všech křesťanů pracujících společně k témuž cíli. V Koloských však Pavel chápe církev jako Kristovo tělo v hlubším smyslu.

V Koloských (a také Efezských) chápe Pavel církev jako místo, kde vzkříšený Kristus žije na tomto světě. Církev by nejen měla být jedno v Kristu (1 K 12,27), ale ve skutečnosti církev je jedno v Kristu. Podle Koloských je tedy jednota církve s Kristem metafyzická (ne jen metaforická) skutečnost, a to ať už církev svým působením uskutečňuje tuto jednotu nebo ne.

Míra, do jaké církev skutečně ukazuje svou pravou povahu jako tělo Krista, závisí na tom, jak dozrává vztah jejích jednotlivých členů ke Kristu od okouzlení k hlubšímu vztahu ke Kristu až ke ztotožněním se s ním. Církev jako celek se nemůže plně ztotožnit s Kristem, dokud nedosáhnou ztotožnění s Kristem její jednotliví

členové.

Ztotožnění se s Kristem

Pavel zdůrazňuje tuto svou myšlenku pro něho typickým způsobem: nabádá Koloské, aby "stáli pevné" (4,12) a byli "dokonalí v Kristu" (1,28). Modlí se, aby Koloští dosáhli "moudrosti" a "duchovního pochopení" (1,9). Je zřejmé, že chápal křesťanský život jako vyvíjející se duchovní vědomí, prohlubující se vědomí skutečnosti, že Kristus žije v každém člověku. Pro Pavla nebylo smyslem křesťanského života na zemi nic menšího než ukázat svůj vlastní podíl na "plnosti božství" (Ko 2,9), která přebývá v Kristu.

Podle Pavla dospívají křesťané k jednotě s Bohem prostřednictvím ztotožnění se s Kristem, "hlavou" těla, do něhož jsou všichni křesťané začleněni. Pavel říká, že Kristus je "hlavou těla totiž církve" (1,18). Dále Pavel říká, že Kristus jako hlava by měl být chápán jako "zdroj", z něhož tělo čerpá svou oporu a jehož prostřednictvím dosahuje svého růstu (2,19). (V dřívějších dobách se lidé domnívali, že hlava je zdrojem energie, z něhož jsou řízeny orgány těla a který jim dodává sílu.) Pavel chápal tělo (církve) jako povolane k tomu, aby rostlo ke stále větší shodě s hlavou nebo, jak sám řekl: "...ať ve všem dorůstáme v Krista. On je hlava..." (Ef 4,15).

Prostředkem, jímž křesťané dosahují stále hlubšího ztotožnění se s Kristem jako hlavou, je to, že naplňují vlastními. těly "co zbývá do míry utrpení Kristových" (Ko 1,24). Pavel tím nemyslí, že by Kristovo utrpení a smrt na kříži neuskutečnilo plně spásu lidstva. Spíše chce říct, že vykoupení všeho stvoření - které stále "sténá" (R 8,22) a očekává konečné naplnění - je proces započatý Ježíšem a dokončovaný církví. Jakmile církve "naplní", tedy ukončí své poslání, jehož součástí je utrpení, potom se vykoupení uskuteční plně a dějiny skončí.

Utrpení, které musí křesťan vydržet, je utrpení pramenící z žití a šíření evangelia ve světě tomuto poselství často nepřátelském. Křesťan tedy "trpí" a přitom naplňuje své poslání, tedy získávání učedníků ze všech národů (Mt 28,19). Podle Pavla cesta ke ztotožnění se s Kristem vede v Ježíšových stopách nesobecké služby ve jménu evangelia.

KDO NAPSAL LIST EFEZSKÝM?

V listu Efezským nacházíme podobně jako u Koloských některé prvky, které naznačují, že zřejmě nejde o Pavlovo dílo. Například v Efezských 2,20 mluví autor o svých čtenářích jako o stavbě, "jejímž základem jsou apoštolové a proroci..." . Pavel už dříve napsal: "Nikdo totiž nemůže položit jiný základ než ten, který už je položen, a to je Ježíš Kristus" (1 K 3,11). Někteří badatelé vidí v tomto protikladném zdůraznění důkaz, že autor Efezských se dívá na apoštolské období z určité vzdálenosti - a to ze vzdálenosti větší, než je délka Pavlova života.

Dále se autor začleňuje mezi ty, kteří dříve "žili sklonům svého těla" (Ef 2,3). Je velmi nepravděpodobné, že by Pavel, nejpřísnější z farizejů (Fp 3,5), někdy žil jako prostopášný pohan, který by se dal "vést svými sobeckými zájmy" (Ef 2,3).

Navíc je tu ta skutečnost, že nejstarší rukopisy Efezských dokonce vůbec neobsahují slovo Efezy, které se objevuje až v některých moderních překladech v Ef 1,1. Tyto staré rukopisy mají tam, kde se v pozdějších rukopisech objevuje slovo

Efezy, prázdné místo, což naznačuje, že list Efezským byl oběžný list, adresovaný několika církvím v západní části Malé Asie.

I když Pavel také pravděpodobně psal oběžné listy (list Římanům je příkladem jednoho z nich), je velmi nepravděpodobné, že by poslal oběžný list do Efezu. Pavel znal efezskou církev velmi dobře. Žil tam tři roky a oslovil by nepochybně své dobré přátele jmény, jak to udělal například v 1. listu Korintským. Asi by sotva pominul nebo dokonce znevážil své přátele tím, že by jim poslal list s prázdným místem na doplnění adresáta.

Dva závěrečné verše Efezským (6,21-22) podobně naznačují, že autorem nebyl Pavel. Tyto verše jsou evidentně kopií Ko 4,7-8: 33 ze 34 řeckých slov použitých ve jmenované pasáži se opakuje naprosto stejně ve verších Efezským. Vzhledem k těmto a podobným skutečnostem většina badatelů dnes pochybuje, že Pavel je autorem listu Efezským.

Jiní Pavlovo autorství v případě tohoto listu obhajují. Domnívají se, že jádro listu Efezským pochází od Pavla samotného. V pasážích jako Ef 6,21-22 nebo Ef 2,20 předpokládají zásah ruky buď soudobého Pavlova tajemníka, který poopravil list při přepisu, nebo pozdějšího editora, který text přepsal a začlenil ho do

konečné verze jak Pavlových původních prací, tak pozdějších ohlasů na ně.

Dokonce i badatelé, kteří odmítají Pavlovo autorství listu Efezským, připouštějí, že dílo obsahuje Pavlovy autentické myšlenky. Rozpor mezi "propavlovským" a "protipavlovským" tábořem je zejména v tom, kolik skutečně Pavlových myšlenek je v listu Efezským obsaženo.

POSELSTVÍ LISTU EFEZSKÝM

Dejme úvodní poznámky stranou a podívejme se nyní na to, co je na listu Efezským nejdůležitější. Zda Pavel napsal pouze jeho část (nebo dokonce ani část), není v podstatě tak důležité. Význam listu Efezským spočívá v jeho učení. Pro zjednodušení však budeme o autorovi listu mluvit jako o Pavlovi.

Mikrokosmos a makrokosmos

V listu Efezským aplikoval Pavel na církev několik teologických myšlenek, které v Koloských aplikoval na jednotlivce. Toto zobecnění má své omezení, ale nicméně nám to pomůže přeorientovat naše myšlení od Koloských k Efezským.

Listy Koloským a Efezským představují dvě nezbytné dimenze problému ztotožnění se s Kristem. Jednu dimenzi bychom mohli označit jako mikrokosmickou (podíl na Kristově božství, k němuž je povolán každý jednotlivý křesťan) a druhou jako makrokosmickou (podíl na Kristově božství, na němž se účastní lidstvo jako celek a zároveň celý zbytek stvoření). Každá z těchto dimenzí je základním prvkem téže reality: imanentního Krista, v němž, skrze něhož a pro něhož existuje všechno stvořené.

Z listu Koloským a Efezským tak vyplývá, že křesťanská spiritualita je holistická spiritualita - taková, která si cení důstojnosti jednotlivce i obce a která svědčí o tom, že každá lidská bytost a zároveň všechny lidské bytosti se podobají Bohu. Křesťan tedy nemůže tvrdit, že miluje Boha, aniž by zároveň nemiloval všechny ostatní, co Bůh stvořil. A to proto, že Bůh; kterého zná každý jednotlivý křesťan ve svém srdci,

je tž Bůh, který přebývá v srdci celého lidstva a samozřejmě i v srdci celého vesmíru (Ef 1,23).

Autor listu Efezským potvrzuje, že křesťané se nakonec ztotožňují s Kristem jako celé společenství. Říká svým jednotlivým čtenářům: "jste stavbou, jejímž ... úhelným kamenem [je] sám Kristus Ježíš. V něm je celá stavba pevně spojena a roste v chrám, posvěcený v Pánu." Aby zdůraznil pokračování procesu růstu, který prožívá celé tělo, dodává: "v něm jste i vy společně budováni v duchovní příbytek Boží" (Ef 2,20-22).

Jak se církev ztotožňuje s Kristem

V dřívějších textech se Pavel zabýval problémem povolání jednotlivých křesťanů k životu s novým vědomím. V listu Efezským mluví o církvi jako těle povolaném k životu s novým vědomím.

Za takového plného vývoje bude tedy církev ve skutečnosti novou rovinou stvoření, stane se s ní cosi vyšší povahy, než je jednotlivý křesťan a lidský druh jako takový. Pavel nazývá tento nový druh stvoření zralým lidstvím - "dorostli zralého lidství, měřeno mírou Kristovy plnosti" (Ef 4,13).

Východiskem pro evoluci církve ke "zralému lidství" je přeměna vědomí každého jednotlivého věřícího, to je myšlenka, kterou Pavel rozvíjí ve slavné modlitbě za své čtenáře. Právě v této modlitbě nacházíme nejvyšší vyjádření Pavlovy teologie křesťanova ztotožnění se s Kristem stejně jako shrnutí a vyvrcholení Pavlova myšlení ve třetím stadiu novozákonního vývoje:

Proto klekám na kolena před Otcem, od něhož pochází každý nebeský i pozemský rod, a prosím, aby se pro bohatství Boží slávy ve vás jeho Duchem posílil a upevnil 'vnitřní člověk' a aby Kristus skrze víru přebýval ve vašich srdcích; a tak abyste zakořenění a zakotvení v lásce mohli spolu se všemi bratřími pochopit, co je skutečná šířka a délka, výška i hloubka: poznat Kristovu lásku, která přesahuje každé poznání, a dát se prostoupit vši plností Boží. (Ef 3,14-19)

Pavel prosí Boha, aby posílil čtenáře "jeho Duchem". Stejně jako ve všech svých dílech i zde Pavel zdůrazňuje, že křesťanský život není na prvním místě záležitost vůle a úsilí. Spíše je to život podřízený vyšší moci; je to vztah, v němž se lidská slabost ztrácí v Boží nekonečné síle, předávané křesťanovi prostřednictvím Ducha svatého. Duch svatý je "jako závdavek našeho dědictví na vykoupění těch, které si Bůh vydobyl k chvále své slávy" (Ef 1,14).

Tak život v Duchu je život, který se vyvíjí; je to život započatý v Boží síle a postupně vedený k plnému vykoupění. Toto plné

vykoupění, abychom se vrátili k Pavlově modlitbě, zahrnuje "vnitřního člověka", to znamená božský život zasazený do každého z nás jako sémě od Boha prostřednictvím Ducha svatého. "Vnitřní člověk" je skutečný člověk, člověk, kterého Bůh sleduje, jak se vyvíjí v každém křesťanovi, zatímco vnější člověk, "staré lidství, které hyne klamnými vášněmi" (Ef 4,22), každým dnem trochu umírá.

Pavel se modlí, aby tento vnitřní člověk postupně sílil, aby sémě přebývání Ducha svatého vyklíčilo, zapustilo kořeny a vykvetlo do života, v němž křesťan dosáhne "vši plnosti Boží" (Ef 3,19). V tomto stavu bude křesťan žít božský život, který Bůh

pro své stvoření připravil; bude plně ztotožněn s Kristem a bude žít život s Kristovým vědomím.

Listy Koloským a Efezským zachycují Pavlovu představu o třetím stadiu lásky křesťanů k jejich milovanému. Přejdeme nyní k dalšímu, velmi odlišnému textu třetího stadia.

KAPITOLA OSMÁ

Prostředník nové smlouvy

Židům

Texty, kterými jsme se zabývali až dosud, byly zakotveny v semitském myšlení židovské Palestiny. List Židům sice napsal Žid, ale Žid obeznámený stejně dobře s židovským myšlením jako s řeckým. V důsledku toho se badatelé většinou domnívají, že autor byl muž, který získal vzdělání v takovém prostředí, jako byla třeba egyptská Alexandrie, kde žila velká židovská obec a kde byla zároveň velmi dobře známá řecká filozofie.

Svou zjevnou závislostí na řecké filozofii má autor mnoho společného s texty Janovými, kterými se budeme zabývat v další kapitole. List Židům nám tedy poslouží jako dobrý přechod od Pavlovy teologie k teologii Janově.

Shrneme-li rozdíly v názorech odborníků na kompozici listu Židům, můžeme říci, že autorem - pokud to nebyl přímo Pavlův současník Apollo (Sk 18,24-28; 1 K 1,12) - byl někdo podobný Apollovi vzděláním a prostředím, z kterého pocházel. Dále autor pravděpodobně psal v Římě. Autor a jeho žáci často prohlašují, že tento list je kázání určené předně pro římské křesťany a pak i pro křesťany kdekoli jinde. List je určen jak židovským, tak pohanským křesťanům a jeho cílem je pomoci jim, aby neztratili víru.

Autor byl muž vzdělaný v rabínské argumentaci i v řecké filozofii; mistrně splétá oba tyto prvky v jednotný celek. Naneštěstí jak rabínská argumentace, tak řecká filozofie je dost cizí způsobu myšlení dvacátého století. Přitom listu Židům nemůžeme dobře porozumět, pokud nevíme aspoň to základní o obou. Nejprve se tedy seznámíme s filozofickými vlivy, které se odrážejí v listu Židům. Rabínskou argumentací se budeme zabývat později.

PLATONISMUS V LISTU ŽIDŮM

Věren svému helénistickému vychování vyjadřoval se autor listu Židům v duchu platónského myšlení své doby. Platonismus vychází z filozofie Platóna (asi 428 - 347 př. n. l.). Platón se domníval, že smyslový svět je založen na jiném světě, který je světem "skutečným". Platónův skutečný svět se skládá z "idejí" nebo "forem", jimiž rozuměl duchovní skutečnost, již hmotná skutečnost vděčí za svou existenci.

Platón říkal například, že každá židle, kterou vidíme a které se dotýkáme, má základ své existence nebo je součástí formy obecného duchovního pojmu "židle". Tento obecný duchovní pojem je skutečná realita, zatím co všechny jednotlivé židle, které vidíme, jsou jenom stíny nebo obrazy toho základního obecného pojmu.

Platónova filozofie významně ovlivnila alexandrijského Žida jménem Filón, který žil na počátku prvního století a který přenesl mnoho Platónových myšlenek do judaismu. Filón nepochybně ovlivnil i autora listu Židům.

Platónský vliv prostupuje celý list Židům. Ústřední myšlenka tohoto listu je, že křesťané jsou lidé na cestě ze "stínového" světa (země) do "skutečného" světa (nebe). Tento přechod z jednoho světa do dalšího jim vydobyl Ježíš, prostředník nové (skutečné) smlouvy, která překonala starou Mojžíšovu (stínovou) smlouvu.

Zde je několik příkladů platónského myšlení, které můžeme nalézt v listu Židům:

Ti však sloužili ve svatyni, která je jen náznakem a stínem svatyně nebeské... (Žd 8,5 - zdůraznil autor)

To, co je jen náznakem nebeských věcí, bylo nutno očišťovat takovým způsobem; nebeské věci samy však vyžadují vzácnějších obětí. (Žd 9,23 zdůraznil autor)

V zákoně je pouze náznak budoucího dobra, ne sama jeho skutečnost. Proto stále stejné oběti přinášené každoročně znovu a znovu, nemohou nikdy dokonale očistit ty, kdo s nimi přicházejí. (Žd 10,1 - zdůraznil autor)

JEDINEČNÁ TÉMATA LISTU ŽIDŮM

Ježíš a andělé

Autor věnuje hodně úsilí tomu, aby zdůraznil Ježíšovu nadřazenost nad anděly. Dnešní křesťané to berou jako samozřejmost. Mohli bychom se tedy ptát, proč bylo tak důležité, aby první křesťané pochopili, že Ježíš má moc nad anděly. Odpověď zní, že mnoho Židů v autorově době věřilo, že andělé běžně vstupují do lidských životů a ovlivňují je.

Proto bylo důležité, aby první křesťané pochopili, že skrze Krista mají moc nad anděly a ne naopak. Jinak by křesťané nemohli žít opravdu svobodně. Tento problém zdůrazňuje Pavel v listu Koloským (např. 2,8; 2,20-21) a to zároveň objasňuje, proč autor listu Židům používá jazyk podobný jazyku listu Koloským. (Srovnej "...v něm bylo stvořeno všechno..." v Ko 1,16 s "...skrze něhož stvořil i věky..." Žd 1,2)

Ježíš jako velekněz

Autor listu Židům je zaujat Ježíšem jako mocným veleknězem a prostředníkem nové smlouvy. Toto téma vystupuje do popředí v Žd 4,14-10,31. Po přečtení tohoto úseku můžeme být v pokušení položit si otázku: "Jaký to má vlastně význam?"

Dnešní křesťané mluví o Ježíši spíše jako o "Spasiteli", "Pánu" nebo "Vykupiteli" (což jsou termíny z jiných novozákonních textů, o kterých jsme se již zmiňovali) spíše než o "prostředníku nové smlouvy" nebo "mocném veleknězi". Přesto mnohé naše představy o spasení pocházejí právě z listu Židům. Teologie listu Židům si našla cestu i do liturgie a katecheze, s níž mnozí křesťané vyrůstali. Například římskokatolická liturgie obsahuje slova:

...všemohoucí Bože:

Přikaz svému svatému andělu,

*ať ji [tuto obět] přenese na tvůj nebeský oltář,
který stojí před tváří tvé božské velebnosti;
a nás všechny,
kdo máme účast na tomto oltáři
a přijmeme toto svaté tělo a krev,
naplň veškerým nebeským požehnáním a milostí. (Římský kánon, eucharistická
modlitba)*

'Kairos', nikoli 'chronos'

Další jedinečný charakteristický prvek listu Židům je pojetí času. Autor psal z hlediska kairos (tj. vertikální čas, čas věčné přítomnosti, jak ji vnímá Bůh) spíš než z hlediska chronos ("horizontální" nebo chronologický čas). (Podrobnější diskusi o těchto řeckých slovech, označujících čas, můžete nalézt v knížce Lidé smlouvy, s.100.)

Pokud se i my nebudeme dívat z téhož hlediska, nemůžeme tento list dobře pochopit.

Vezměte si například tuto větu: "On se však zjevil jen jednou na konci věků, aby svou obětí sňal hřích" (9,26).

Autor říká, že Kristus se zjevil na konci věků, tedy v budoucnosti. My, zvyklí uvažovat z hlediska chronos, bychom takové tvrzení pokládali za nelogické; avšak člověk vychovaný v oblasti starověkého Blízkého východu, jako byl autor listu Židům, na tom nevidí nic divného. Je zde vyjádřeno tušení lidí autorovy doby, že pro Boha je veškerý čas přítomností (kairos) a že naladěním sebe sama na Boží perspektivu může člověk vstoupit do věčné přítomnosti.

Autor listu Židům stále zdůrazňuje pojem věčné přítomnosti. V odkazu na starozákonní pasáž "Uslyšíte-li dnes jeho hlas, nezatvrzujte svá srdce..." (Ž 95,7-8) říká: "...povzbuzujte se navzájem den co den, dokud ještě trvá ono'dnes'..." (Zd 3,13), tzn. dokud si ještě můžete přivlastnit nadčasové účinky Kristovy oběti. Autor tuto stránku znovu zdůrazňuje, když říká: "Slovo Boží je živé, mocné..." (4,12), čímž má na mysli, že jeho slovo není něco vysloveného "kdysi dávno", ale něco, co je navěky řečeno pro přítomnost.

Protože nebe je skutečnost a země je jenom jeho stínem, proto také kairos (věčný čas) je skutečnost a chronos (každodenní čas) je jenom jeho stínem. Autor stále směřuje pozornost svých čtenářů od země k nebi a od každodennosti k věčné přítomnosti.

Toto dvojí pojetí času je pro autora symbolizováno starou svatyní židovského chrámu a nebeskou svatyní. Ta první je "podobenstvím pro nynější čas" (9,9); ta druhá je symbol času "nového uspořádání" (9,10). A právě z perspektivy tohoto "nového uspořádání" je napsán list Židům a také musí být z této perspektivy čten, chceme-li mu dobře porozumět.

LIST ŽIDŮM JAKO DÍLO TŘETÍHO STADIA

Jak se dá očekávat, list Židům chápe ztotožnění křesťana s Kristem jinak než listy Koloským a Efezským.

List Židům se nezabývá vnitřní proměnou od vlastního já ke Kristu. Ani nezdůrazňuje úlohu Ducha svatého, který přivádí křesťana na novou úroveň vědomí - vědomí Kristova.

List Židům uvádí, že ztotožnění se křesťana s Kristem vyplývá z toho, že Kristus je "prostředníkem" (9,15) mezi lidmi a Bohem. Slovo prostředník zde prostě znamená, že Kristus je ten, který umožňuje lidem přiblížit se k Bohu, ztotožnit se s Bohem. Kristus spojuje každého křesťana s Otcem stejně jako on sám je s Otcem spojen.

Před Kristovou obětí nebylo takové ztotožnění možné. Ale když se Kristus "za nás postavil před Boží tvář" (9,24), mohou se lidé hlásit o své Boží dědictví, o život v jednotě s Bohem v nebi.

Pojetí ztotožnění má v listu Židům jiný význam než u Koloských nebo Efezských. V listu Židům není ztotožnění se s Kristem ani tak pozemská zkušenost (jak to Pavel vyjádřil například v Ga 2,20) jako nebeská skutečnost, která očekává křesťana po smrti.

V listu Židům nenajdeme nic podobného Ko 1,24 - žádné utrpení, které "zbývá" a které by měl někdo "doplnit". Podle autora listu Židům křesťan ve skutečnosti nepřispívá k tomu, aby naplnil vykoupení; namísto toho vytrvale čeká, že vykoupení se naplní na konci věků. Protože "Když mu [Kristus] tedy podrobil všechno, znamená to, že nezůstalo nic, co by mu nebylo podmaněno" (2,8).

Jediná věc, která v otázce spasení zůstává na křesťanovi, říká autor listu Židům, je věrnost Božímu slovu, která se uskutečňuje životem v naději a očekávání. V době pozemské existence se křesťanům nezdá, že by všechny věci byly podřízeny Kristu, ale přesto mají žít, jako by to tak bylo. Proto je součástí autorovy definice víry "pevně počítat s tím, co nevidíme" (Žd 11,1 - zdůraznil autor).

Toto všechno pochopitelně vychází z autorovy platónské orientace: Nebeské věci jsou skutečné, pozemské jenom jejich stíny. Tato orientace listu Židům zasluhuje naše ocenění, i když se může někdy zdát poněkud éterická. List Židům nám připomíná, že naplnění naší lásky ke Kristu se neuskuteční v tomto životě. Plně budeme moci docenit tento vztah až v nebi.

Pavel pochopitelně není v rozporu s touto orientací. Pavlova teologie a teologie listu Židům se neliší v otázce naplnění, které nás očekává v nebi, ale v přístupu ke křesťanovu ztotožnění se s Kristem. Pavel věří, že vnitřní přerod křesťana začíná tady na zemi. Autor listu Židům věří, že dokonalé ztotožnění se s Kristem je "vyhrazeno" až pro nebe a že se k němu přibližujeme prostřednictvím naší každodenní věrnosti Božímu slovu.

KOMPOZICE LISTU ŽIDŮM

List Židům je rozdělen do tří částí, které odpovídají třem různým tématům a trojímu různému pojetí úlohy, kterou hraje Kristus v historii spasení. Toto rozdělení můžeme shrnout do následujícího schématu:

Část a téma	Úloha Krista
1) Žd 1,1-4,13 Boží zjevení, jeho'slovo' je vysloveno v	Dokonalý prostředek komunikace mezi Bohem a člověkem

jeho Synovi.. Toto slovo je nadřazeno všemu, co bylo zjeveno dříve, ať už prostřednictvím andělů nebo svatých mužů jako byl Mojžíš.	
2) Žd 4,14-10,31 Kristus je nový a věčný velekněz, jehož dokonalá meditace zakládá novou a věčnou smlouvu mezi lidmi a Bohem.	Věčný velekněz, který se u Otce stále přimlouvá za člověka.
3) Žd 10,32-13,25 (Žd 12,29-13,25 jsou praktické rady, které podporují téma třetí části.) Věrnost Božímu slovu a naděje na splnění jeho slibů přenáší křesťany přes stíny života na zemi (kde Boží sliby nejsou "viditelné") ke skutečné realitě života v nebi.	Vzor a příklad křesťanské věrnosti.

1) Kristus jako 'Slovo' Otce (1,1-4,13)

Před vtělením Božího Syna mluvil Bůh k Izraeli "mnohokrát a mnohými způsoby" (1,1). Nyní na počátku "posledního času" (1,2) promluvil Bůh k lidem definitivně a naposledy prostřednictvím svého Syna. Protože Syn je "výraz Boží podstaty" (1,3), je zároveň dokonalým zjevením, dokonalým "Slovem" Otce.

2) Kristus jako nový velekněz (4,14-10,31)

Tato část je v podstatě rabínská argumentace, která má vyjádřit autorovu myšlenku, že Kristus je nový velekněz, který se navěky přimlouvá za člověka před nebeským trůnem Otce. Jak jsme viděli, toto je způsob, jak autor listu Židům chápe uskutečnění procesu ztotožnění se s Kristem.

Křesťané, kteří nemají zkušenost se starou rabínskou argumentací (to je většina z nás), se mohou při čtení této části listu Židům cítit ztraceni v záplavě esoterických tajemných odkazů na Písmo, použitých na podporu tvrzení nejasného smyslu. Následující jednoduchý přehled jednotlivých kroků autorovy argumentace nám snad pomůže tuto část listu Židům lépe pochopit.

První krok (4,14-6,20). Každý velekněz, říká autor, sdílí lidskou slabost těch, "kdo chybují a bloudí" (5,2), a tak je schopen se vcítit do těch, za které obětuje. Ježíš jako ideální velekněz také sdílel lidskou slabost za svého života na zemi. "Ačkoli to byl Boží Syn, naučil se poslušnosti z utrpení, jímž prošel ..." (5,8).

Druhý krok (7,1-8,6). Pro naše uvažování je pravděpodobně tento krok nejesoteričtější stránkou autorova výkladu. Základem této části je nejasná postava Melchisedeche, jehož jméno (Malkisedek) se objevuje v celém Písmu pouze dvakrát (Gn 14,18-28 a Ž 110).

Autor ukazuje, že Ježíš je velekněz spíše podle řádu Melchisedechova než Áronova. Tak je Ježíšovo kněžství vyšší povahy než "služba levitských kněží, pod níž byl lid podroben zákonu..." (Žd 7,11). Když tedy Bůh zdokonalil staré levitské kněžství, neučinil tak v osobě následovníka Áronova, ale v osobě "následovníka" Melchisedechova.

Ježíš je následovník Melchisedechův v tom smyslu, že zasvěcuje Boží lid do "dokonalosti" (5,7), což je dáno nadřazeností Melchisedechova posvěcujícího díla nad levitským kněžstvím. (Autorova logika zde není přesná, ale to není důležité. Důležitý je závěr, ke kterému směřuje.)

Třetí krok (8,7-9,28). Nejen že bylo překonáno staré kněžství, byla překonána také stará smlouva mezi Bohem a lidmi. V nové smlouvě, jak předpověděl prorok Jeremiáš, Bůh dává svůj zákon do myslí svého lidu a napíše jim ho na srdce (Žd 8,10; Jr 31,33).

Čtvrtý krok (10,1-31). Tím, že zdokonalil dřívější formu kněžství a ustanovil novou smlouvu, Kristus jako prostředník umožnil lidstvu předstoupit před Boha "s opravdovým srdcem a v plné jistotě víry..." (10,22).

3) Ježíš jako vzor křesťanské víry (10,32-13,25)

Autor listu Židům se nepotřebuje zabývat takovými tématy jako je vztah víry a skutků. Předpokládá, že jeho čtenáři už mají zkušenost víry ve smyslu, ve kterém ji používá Pavel, tzn. přijmout Ježíše Krista jako Pána do vlastního života celou svou bytostí. Jinými slovy autor listu Židům předpokládá, že čtenáři již dosáhli stadia hlubšího spojení s Ježíšem.

Pro autora listu Židům představuje učení typické pro druhé stadium novozákonního vývoje, například ospravedlnění z víry, pouze "počáteční učení" (6,1-3). Nabádá své čtenáře, aby se snažili "jít dále" k dalšímu stadiu. Základní hodnotou dalšího stadia vývoje je mu křesťanská víra.

Víra, říká, znamená "spolehnout se [řecky hypostasis] na to, v co doufáme, a pevně počítat [elegchos] s tím, co nevidíme" (11,1). Autorovo užití slov hypostasis a elegchos vyvolalo mnoho teologických diskusí o významu víry v listu Židům.

Ekumenický překlad pojmů hypostasis a elegchos jako "spolehnout se" a "počítat s něčím" naznačuje, že víra je spíše subjektivní postoj věřícího. Je to něco velmi podobného naději nebo našemu pojetí věrnosti.

Kralická verze překládá hypostasis a elegchos jako "podstata" a "důvod". Židům 11,1 potom zní: "Víra pak jest nadějných věcí podstata, a důvod neviditelných." To dává chápání víry v listu Židům objektivnější zabarvení naznačující, že víra je intuice, která umožňuje křesťanovi přijmout Boží pravdy.

Po přečtení autorova pojetí víry v listu Židům 11 je zřejmé, že inklinuje spíše k subjektivnímu pojetí víry. Víra pro něho není ani tak samotné přijetí Božích pravd jako vytrvání v tomto pojetí. Jenom 11,3 a 11,6 jsou částečně v rozporu s tímto tvrzením. Všechny ostatní verše v 11. kapitole Židům mluví o víře ve smyslu dispozice nebo psychického postoje věřícího. (Také autoři synoptických evangelií mluví několikrát o víře jako psychické schopnosti nebo psychickém postoji. Například viz Mt 17,20)

Vzorem takové křesťanské víry je Ježíš, který naši víru povzbuzuje a zdokonaluje (12,2). Aby zdůraznil, že Ježíšova víra je zakotvena v jeho věrnosti Otcově vůli, používá autor takového vyjádření jako: "...abyste neochabovali a neklesali na duchu ... (12,3); "Podvolujte se jeho výchově..."(12,17); "Dbejte na to, ať nikdo nepromešká Boží milost..." (12,15).

Autor listu Židům potom vyzývá křesťany ke konečnému nebeskému ztotožnění

se s Kristem prostřednictvím života věrného Božím slibům. Vyzývá své čtenáře, aby si jako vzor pro svou věrnost vzali Krista, vzor věrnosti. Aby zdůraznil tuto myšlenku, autor na závěr své poselství shrnuje: "Ježíš Kristus je tentýž včera i dnes i na věky" (13,8).

KAPITOLA DEVÁTÁ

Otec a já jsme jedno

Janovo evangelium 1., 2. a 3. list Janův

Co říci úvodem k zamyšlení nad nejvelkolepějším a nejdojímavějším dílem duchovní literatury, jaké kdy bylo napsáno? Tímto dílem, které předčí Bhagavadgítu a Upanišady svou vizí Bohočlověka, jež dokáže inspirovat lidského ducha hlouběji než Tao Te Ching, dílem plným ducha naděje a radosti, které překovává učení soucitného Budhy, je Janovo evangelium (J) - mistrovské dílo duchovní literatury. Nepochybně vrchol Nového zákona.

V Janovi je téma ztotožnění se křesťana s Kristem, téma třetího stadia vývoje Nového zákona, vyjádřeno nejkrásnějším a nejdokonalejším způsobem ze všech novozákonních textů. Janovo evangelium se čte, jako by bylo napsáno z perspektivy Ježíšova vlastního vědomí.

Jan byl znám jako "milovaný učedník", což naznačuje, že Ježíš si byl vědom Janova hlubokého pochopení jeho nejvnitřnější vize života. Jan nám říká, jak se člověk může ztotožnit s Kristem a jaké má toto ztotožnění důsledky. Překračuje dokonce i Pavlovy úvahy na toto téma a vybízí mistrovsky své čtenáře ke stále plnějšímu porozumění pojmu "Kristus ve Vás" tím, že rozvíjí do hloubky myšlenku věčné jednoty Otce a Ducha, k níž je povolán i každý věřící.

Ke konci Janova evangelia je účast křesťana na životě Trojice (tento termín však Jan nepoužívá) popsána jazykem, na jehož vysvětlení by bylo potřeba několik knih. My se zde pokusíme pouze o nejskromnější úvod. ,

OTÁZKA AUTORSTVÍ

Církev na konci druhého a začátku třetího století jednoznačně potvrdila, že čtvrté evangelium je dílo apoštola Jana, syna Zebedeova a bratra Jakubova (Mk 1,19). Jeden z církevních otců Ireneus z Lyonu - Však řekl, že Jan toto dílo spíše "redigoval" než "napsal". Podobná svědectví společně s důkazy v textu evangelia samotného nakonec vedly mnoho badatelů k tomu, aby se hlouběji věnovali jeho vzniku.

Mnozí badatelé přitom došli k závěru, že není možné, aby nevzdělaný rybář z Galileje s mizivou, pokud vůbec nějakou teologickou přípravou mohl být autorem těchto vycizelovaných řeckých veršů a hluboké teologie, kterou zde nacházíme. Uvažovali, že apoštol Jan zřejmě pověděl jiným autorům základní fakta z Ježíšova života a tito autoři, kteří psali až po Janově smrti, si na jejich základě vytvořili svoji vlastní teologii. Někteří odborníci se domnívali, že tato teologie se v jistých ohledech podobá gnosticizmu druhého století, a usoudili, že Janovo evangelium bylo napsáno

ve druhém století, pravděpodobně až 150 n. l. jako odpověď na útoky gnostiků na křesťanství.

Tento názor je dnes výrazně odsunut do pozadí. Novější studie judaismu prvního století a objevení svitků u Mrtvého moře donutily badatele posunout dobu vzniku Janova evangelia zpět do prvního století. Někteří datují jeho napsání 80. lety, většina se shoduje na tom, že polovina 90. let bude zřejmě nejpravděpodobnější dobou jeho vzniku.

Badatelé přišli také na to, že judaismus prvního století sám obsahoval mnoho prvků gnosticizmu, které byly dříve připisovány až druhému století. Tak gnostické učení druhého století, které podle původního předpokladu mělo být u vzniku Janova evangelia, si ve skutečnosti od Jana vypůjčovalo (a deformovalo ho).

Navíc židovští rybáři v Palestině nemuseli být nutně nevzdělanci. V Mk 1,20 se dozvídáme, že Janův otec byl tak bohatý, že zaměstnával "pomocníky". Jan, syn Zebedeův, tedy mohl mít to nejlepší vzdělání, jaké bylo v jeho době dostupné. Z toho, co víme, studoval pravděpodobně řečtinu u profesionálních učitelů nebo snad dokonce odjel do Antiochie či jiného většího centra vzdělanosti, aby tam studoval řečtinu a řeckou filozofii.

Autor Janova evangelia musel být také alespoň částečně vzdělán v helénistické filozofii. Stejně jako autor listu Židům i autor Janova evangelia uvádí do protikladu pozemskou skutečnost s nebeskou skutečností, kterou jedinou chápe jako "skutečnou" (např. 6,32). Užívá k vyjádření svých myšlenek řecké filozofické kategorie jako "pravda" (14,6) a postuluje helénistický mravní dualismus jako světlo a tma, život a smrt, duše a tělo.

Proto je pravděpodobné, že apoštol Jan je odpovědný nejen za "fakta" evangelia (např. 5,2; 19,13), ale také za jeho teologii. Jan stejně jako sám Ježíš dovedl nepochybně mistrovsky kázat a obklopoval se učedníky, s nimiž mohl rozumovat. Jan nesdělával svým učedníkům jen události z Ježíšova života, předával jim také své hodnocení a závěry týkající se smyslu Ježíšova života. A tato stránka Janova učení je právě jeho teologie.

V Janově družině byla jistě řada inteligentních žáků, dostatečně bystrých na to, aby dokázali Jana podnítit k hlubšímu formulování vlastních myšlenek a k přesnějšímu objasnění určitých závěrů.

Tito žáci měli pravděpodobně formálnější vzdělání v helénistické filozofii než Jan a tak mu nepochybně významně pomáhali dotáhnout jeho myšlenky do konce. Jan také jistě přizval tyto žáky, aby mu pomohli zredigovat konečnou verzi jeho evangelia.

Možná některé z nich požádal, aby napsali první verzi některých částí nebo snad on sám napsal (nebo nadiktoval) první verzi a oni byli autory konečné verze. Jak skutečně vznikla konečná verze evangelia, nevíme. Jan možná byl ještě naživu, když bylo evangelium dokončeno, ale pravděpodobně už ne. Jedna věc však byla nedávno potvrzena: je téměř jisté, že čtvrté evangelium bylo Janovi připsáno prvotní církví. Z toho důvodu budeme i my na následujících stránkách mluvit o autorovi čtvrtého evangelia jako o Janovi.

JANOVO ABSTRAKTNÍ VYJADŘOVÁNÍ

Proč používal Jan k vyjádření svých myšlenek abstraktní filozofické pojmy? Zprv musíme pochopit jeho helénistické zázemí. Podle tradice žil Jan, když psal své evangelium, buď v Efezu, nebo v Antiochii, kam se přestěhoval po tom, co byl Jeruzalém zničen Římany v roce 70 n. l. Protože pro většinu obyvatel Efezu i Antiochie bylo řecké myšlení běžné, pokládal zřejmě Jan za důležité dát přednost helénistickým myšlenkovým pojmům před semitskými, používanými autory předchozích evangelií.

Jan také nepochybně četl synoptická evangelia. Při psaní proto předpokládá, že čtenáři mnohé podrobnosti již znají. V 6,67 například počítá s tím, že čtenáři vědí, kdo je těch Dvanáct, a nezdržuje se jejich vyjmenováváním. Jan tedy nepřeorává zemi již jednou zoranou. Jde mu o to, aby pokročil dál k hlubšímu smyslu Ježíšovy osobnosti a jeho působení, nechce jenom znovu opakovat základní fakta již uvedená u synoptiků.

Proto tam, kde synoptikové popisují základní fakta, Jan se věnuje spíše abstraktním významům v pozadí těchto základních faktů. A protože pojmy hebrejského a aramejského myšlení mu k vyjádření těchto abstrakcí nestačily, vyjadřuje se v pojmech převzatých z řeckého myšlení.

Někteří badatelé tvrdí, že Janovu teologickému (případně až "spirituálnímu") myšlení chybí historická autenticita. Vidí Jana jakoby někde "mimo čas a prostor", jak píše velkolepou teologii, která není aru trochu zakotvena v historii.

Tento názor byl v nedávné době vyvrácen. Jan je navíc ke svému teologickému způsobu myšlení také hluboce zakotven v historii. Jako autor je nepochybně očitým svědkem toho, o čem píše. (To platí i přesto, že tvrzení v J 19,35 se všeobecně za pravdivé nepokládá.) Mnohé podrobnosti Jan uvádí dokonce s větší přesností, než jak je tomu v "historičtějších" evangeliích, jako třeba u Marka.

Právě Jan například uvádí jména míst jako "Bethesda" (5,2), "potok Cedron" (18,1), a "Gabbatha" (19,13), i když tato místa nejsou pro pochopení vyprávěného příběhu vůbec důležitá. Jan se také tvrdošíjně drží svého časového určení okamžiku ukřižování (19,14), i když je to v rozporu s tím, co uvádí Marek (Mk 15,25). Z Janova evangelia je tedy zřejmé, že autor popisuje fakta na základně vlastní zkušenosti.

JEŽÍŠOVO KÁZÁNÍ

Nejprve musíme posoudit problém historické autenticity Ježíšových kázání, zapsaných v Janově evangeliu. Mohl Ježíš, kterého synoptikové popsali jako prostého tesaře, vyjadřujícího se srozumitelně a jednoduše, opravdu chodit a nazývat se "chléb života" (6,35), "vzkříšení a život" (11,25), "cesta, pravda i život" (14,6)? Byl by prostý lid Galileje a Judska schopen chápat o čem mluví? Proč není u synoptiků ani jediný náznak toho, že by Ježíš používal takový tajemný a mystický způsob vyjadřování?

Odpověď zní, že Ježíš nepochybně nikdy veřejně takového jazyka neužil. Pokud ho vůbec někdy použil, bylo to v uzavřené skupině vybraných učedníků, snad pouze s Dvanácti nebo pouze

s Petrem, Jakubem a Janem. Od synoptiků víme, že během Ježíšova života jeho

učedníci často nerozuměli, co o sobě říkal, i když mluvil jednoduše. Stěží by asi rozuměli, co tím myslí, kdyby o sobě říkal, že je "cesta, pravda i život".

A přece skutečnost, že Ježíš je cesta, pravda i život, nám postupně začíná být zřejmá, když sledujeme ve Skutcích, u synoptiků a u Pavla, jak ho prvotní církve začínala chápat. Proto, i když Jan možná nezapsal ve svém evangeliu Ježíšova autentická slova, sděluje nám skutečnost, která je v jejich pozadí. V důsledku toho jsou Ježíšova kázání v Janově evangeliu zároveň teologickou historií v tom smyslu, že nám podávají přesný záznam určité historické události chápané ve světle pozdější teologické reflexe.

To je podobné, jako by někdo měl napsat historii projevu George Washingtona k jednotce koloniálních vojáků ve Valley Forge. Během projevu by autor nechal Washingtona říci: "Já jsem otec vlasti." Nikdo by nevěřil, že by Washington skutečně o sobě řekl něco takového někdy uprostřed války v době americké revoluce. Avšak po válce, když se Washington stal prvním americkým prezidentem, nebylo už nic divného, když někdo řekl, že Washington je otcem vlasti.

I když uvedený Washingtonův výrok není historicky přesný, pravdivost tohoto výroku, jeho myšlenková podstata, je historicky věrná, když se na ni díváme ve světle pozdější vlastenecké reflexe. Stejně i Ježíšova kázání v Janově evangeliu jsou historicky věrná, když je chápeme ve světle pozdější teologické reflexe církve. A to je přesně to, co zaznamenává Jan ve svém evangeliu.

Znovu se vrátíme k našemu základnímu předpokladu, že Nový zákon je kniha církve, kniha komunity inspirované Duchem, která vznikla po Ježíšově nanebevstoupení. Jan sám potvrzuje ve svém evangeliu, že teprve později, po sestoupení Ducha, dokázali Ježíšovi učedníci plně pochopit, kdo byl Ježíš (např. 12,16).

Proto když čteme Ježíšova kázání v Janově evangeliu, musíme je číst jako svědectví o tom, jak Ježíše chápala církev prvního století inspirovaná Duchem. Jak nám Jan připomíná, Ježíš sám mluvil na toto téma, když říkal:

*"Ale Přímluvce, Duch svatý,
kterého pošle Otec ve jménu mém,
ten vás naučí všemu
a připomene vám všechno, co jsem vám řekl." (J 14,26)*

Protože Janovo evangelium se ze všech novozákonních textů věnuje tématu křesťanova ztotožnění se s Kristem nejvíce, zmíníme se zde o něm podrobněji než u předchozích textů.

STRUKTURA JANOVA EVANGELIA

Prolog (J 1,1-18)

Podívejme se stručně, jaká témata Jan uvádí ve svém prologu; jsou to témata, která se potom opakují v celém evangeliu:

Preexistence Krista (1,1-2.18). V prologu Jan charakterizuje prexistujícího Krista jako "Slovo" nebo řecky logos. Tím chce vyjádřit, že Kristus je konečné zjevení Otce, podobně můžeme číst i v listu Židům, že "v tomto posledním čase k nám

promluvil [Bůh] ve svém Synu..." (Žd 1,2).

Kristova role ve stvoření (1,3). Stejně jako Pavel také Jan nám sděluje, že "Všechno povstalo skrze [Krista] a bez něho nepovstalo nic, co jest" (viz Ko 1,16). Je zajímavé, že Jan uvádí toto téma jiným způsobem v 1,17, kde říká, že skrze Ježíše se stala "milost a pravda" (která stvořila svět znovu).

Ježíš jako dar nového života (1,4.16). Jan uvádí v prologu téma, které je v průběhu evangelia stále zřetelnější: že Ježíš je dar a nositel darů; že je Otcovým konečným požehnáním uděleným lidstvu. Navíc v daru, kterým je Ježíš, dostáváme od Ježíše dar Otcova vlastního božského života.

Svědectví o Janu Křtiteli (1,6-8.15). Toto téma je u Jana méně významné, než bylo u synoptiků, snad proto, že Jan předpokládá, že čtenáři vědí o Ježíšově křtu již od synoptiků. Jan scénu křtu vynechává, avšak připomíná význam úlohy předchůdce v dějinách spasení.

Vtělení (1,9-11.14). V 1,14 používá Jan pro vyjádření tajemství vtělení krásnou semitskou metaforu "... a postavil si svůj stan mezi námi" (v ekumenickém překladu "a přebývalo mezi námi"). To je základní fakt, na němž je vystavěna celá Janova teologie. Bez Boží jednoty s lidstvem, která byla dosažena ve vtělení, by nebylo možné, aby lidstvo doufalo ve své sjednocení s Bohem, což je ústřední téma Janova evangelia. V průběhu evangelia si můžeme všimnout, jak Jan stále ke vtělení odkazuje.

Text Janova evangelia většina odborníků dělí na Knihu znamení a Knihu slávy, my zde budeme toto rozdělení respektovat.

Knihy znamení (J 1,19-12,50)

Této části Janova evangelia se často říká "Knihy znamení", protože zde nacházíme sedm znamení, která učinil Ježíš a kolem nichž jsou spřádána hlavní témata, která Jan rozvíjí v první části svého evangelia. Než se pustíme do výkladu tohoto textu, měli bychom si vysvětlit, co Jan chápe slovem znamení.

Slovo znamení není synonymem slova "zázrak". Ačkoli Ježíšovy zázraky jsou u Jana znameními, ne všechna znamení jsou zázraky. Například scéna umývání nohou J 13,1-17 je znamení, ale není zázrak.

Pro Jana je znamení událost, která má sdělit Ježíšovu obecenstvu (a Janovým čtenářům) hlubší význam Božího zjevení v osobě Ježíše. Ježíšova znamení u Jana tedy spíše ukazují teologickou skutečnost v pozadí Ježíšových zázraků než zázraky samy jako u synoptiků.

Jako příklad můžeme uvést Mk 5,25-34, příběh ženy s krvácením, která byla spontánně uzdravena, když se dotkla Ježíšova šatu. Tento zázrak se uskutečnil, aniž by Ježíš sám zamýšlel ženu uzdravit. Zázrak tedy neměl v sobě ani sám o sobě význam znamení, protože Ježíš nechtěl použít tuto událost, aby ukázal hlubší smysl zjevení. Ježíš pouze dovolil, aby Boží moc prýštila z jeho těla, sami pro sebe můžeme dodat, aby uzdravila onu ženu.

Na druhé straně ve znameních, která Ježíš činí v Janově evangeliu, je zřetelně obsažen velmi přesný Ježíšův záměr. Podívejme se krátce na sedm znamení v J 1,19-12,50, abychom pochopili, jakou hlubší pravdu o Ježíši nám chce Jan v těchto znameních odhalit.

1) *Proměna vody ve víno v Káně (2,1-11).* V tomto znamení jsou čtenáři pozváni

na svatbu; to je symbol, který Jan používá, aby připomněl starozákonní téma Jahveho jako ženicha Izraele. Do středu tohoto prostředí, nabitého symbolikou manželství, přicházejí Marie, Ježíš a Ježíšovi učedníci.

Náhle si Marie všimne, že k dokonalé oslavě svatební hostiny něco chybí: hostitelům došlo víno. Víno je symbol, který naznačuje mesiášské poslání (viz Iz 62,9). Jan zde ukazuje, že (protože víno jako důležitá součást svatební oslavy chybí) Izrael není ještě připraven k svatbě s Jahvem. Kdo napraví tento nedostatek, aby mohl být Izrael skutečně zasnouben svému Bohu?

Marie vysvětluje ten problém Ježíši. "Co to ode mne žádáš! Ještě nepřišla má hodina" (J 2,4). Navzdory tomuto napomenutí Marie v důvěře očekává, že Ježíš udělá, co je třeba, aby pomohl hostitelům v nouzi, a požádá číšníky, aby učinili, co jim nařídí.

Na Mariinu žádost přinesou číšníci šest kamenných nádob určených "k židovskému očišťování" (2,6) a naplní je po okraj vodou. Tím Jan naznačuje, že židovský ritus (nebo judaismus sám o sobě) nestačí připravit člověka k soužití s Bohem. Židovské očekávání Mesiáše zůstane nenaplněno, jako suché kamenné nádoby, dokud nebudou předloženy tomu jedinému, který je může naplnit.

Pouze Ježíš svým slovem může změnit vyčichlou vodu judaismu v silné víno nového stvoření, které je přítomno v jeho osobě. Na závěr svého popisu prvního znamení vysvětluje Jan čtenářům jeho význam: "Tak... Ježíš... zjevil svou slávu. A jeho učedníci v něho uvěřili" (2,11). Jinými slovy Jan říká, že smyslem tohoto znamení bylo, aby Ježíš ukázal svou Boží podstatu a vyzval své učedníky, aby uvěřili.

2) *Uzdravení syna královského služebníka* (4,46-54). Ježíš je opět v Káně, opět v prostředí, kde začal učit o novém stvoření a novém životě. Do tohoto prostředí přichází pohan, který je ve službách Heroda Antipy, jednoho z Židy opovrhovaných herodovských králů. Syn tohoto muže je "blízek smrti" (4,47), to je stav každého, kdo ještě nepoznal, že Ježíš je spasitel. Muž prosí Ježíše, aby "přišel a uzdravil jeho syna".

Ježíš neřekne: "Samozřejmě, už jdu! Ani neřekne: "Je mi líto, teď mám moc práce." Místo toho vyzývá královského služebníka, aby pochopil Ježíšovu identitu na jiné úrovni. Odmítá proto toho muže, aby ho vyprovokoval k zamyšlení nad tím, jaký je jeho vlastní vnitřní duchovní stav.

"Neuvidíte-li znamení, neuvěříte," klade Ježíš muži skrytou otázku (4,48). Kdyby to byl muž hrubšího zrna, možná by odpověděl: "Dobře, třeba máš pravdu, ale co když ti dám 50 denárů, šel bys se mnou a uzdravil mého syna?"

Místo toho si však muž uvědomuje, že Ježíš je někdo, kdo pracuje z vyšších pohnutek než ostatní, kteří dovedou dělat zázraky. Není si jist, kdo Ježíš opravdu je, ale ví, že se setkal s někým, kdo se vůbec nepodobá ostatním počestným prorokům a kouzelníkům, o kterých kdy slyšel. "Tento muž je jiný," myslí si v duchu. "Nezáleží mu na tom, jestli uvidím, jak dělá zázrak. Myslím, že mu opravdu záleží na tom, aby se můj syn uzdravil." A pro lásku ke svému synovi se nenechá odbýt. "Pane," zvolá, "pojď, než mé dítě umře" (4,49). Když mu Ježíš řekne, aby se vrátil domů, že jeho syn "je živ" (4,50), je spokojen. Ten muž dospěl k hlubšímu pochopení Ježíšovy identity. Stačí mu pouze Ježíšovo "slovo", že chlapec bude žít. Dokázal překonat

svou dřívější potřebu přivést k nemocnému Ježíše osobně. Po tomto uzdravení on i všichni v jeho domě uvěřili (4,53).

V tomto druhém znamení podal Jan živý příklad té zásady, kterou Ježíš vyslovil již dříve v rozmluvě s Nikodémem (3,1-21): ... aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný." Jan ukazuje Ježíše jako Božího dárce života, jako toho, který přináší dar Ducha Božího.

3) *Sobotní uzdravení* (5,1-47). Sobota byla jedním ze striktních židovských náboženských ustanovení. Uvádět v pochybnost sobotu a její pravidla znamenalo uvádět v pochybnost působnost judaismu samotného; a to je ve skutečnosti to, co Ježíš učinil v této příhodě, když uzdravil jednoho muže právě v sobotu. Jako důsledek toho skutku se zde poprvé v Janově evangeliu objevuje zmínka o tom, že Židé se rozhodli Ježíše zabít (5,18). Téma nepřátelství oficiálních židovských kruhů k Ježíši je v průběhu evangelia stále významnější.

Jan objasňuje, že Židé chápali Ježíšovo vysvětlení, proč uzdravuje v sobotu, jako vyznání jeho Božího původu (5,18). (Ježíš Židům ve skutečnosti řekl: "Můj Otec pracuje bez přestání, proto i já pracuji" [viz 5,17].)

Ježíš tedy využívá situace, kdy Židé stojí proti němu, aby upřesnil, kdo je a jaké má poslání. Říká Židům, že jejich sebejistá víra v Jahveho je závislá na víře v Ježíše, protože jenom on jim může pravdivě odhalit, kdo je Jahve. Víra v Jahveho pod pláštěm židovských tradic k věčnému životu nevede, říká Ježíš. Jenom víra v Jahveho takového, jakého jim ukazuje Ježíš, vede k věčnému životu.

4) *Rozmnožení chlebů* (6,1-15) a 5) Ježíš kráčí po moři (6,16-21). Jan dává obě tato znamení z určitého důvodu dohromady a my se jimi proto také budeme zabývat společně.

V 6. kapitole vysvětluje Jan své učení o svátosti eucharistie (z řeckého eucharistésas, slovo, které používá v 6,11 pro výraz "vzdal díky"). Ačkoli vynechává ze svého evangelia Ježíšovo ustanovení eucharistie, přesto chce naznačit souvislost mezi rozmnožením chlebů a eucharistií. Proto se rozmnožení chlebů odehrává v souvislosti s židovskými velikonočními paschou.

Všimněte si, že v J 6,11 Ježíš sám, nikoli apoštolové (jako u synoptiků), rozdělují chleba. To je prostředek, který Jan používá, aby uvedl do souvislosti příběh o rozmnožení chlebů s poslední večeří, kde Ježíš podobně rozdělují chléb svým apoštolům.

Janovo páté znamení následuje hned po dokončení čtvrtého. Všimněme si, že čtvrté znamení sledoval "velký zástup" (6,2), zatímco páté se uskuteční pouze před Ježíšovými učedníky (6,16), což pravděpodobně znamená pouze před Dvanácti, protože na loď by se mnoho učedníků nevešlo. Jan zmiňuje v podstatě tytéž podrobnosti ve svém vyprávění o pátém znamení jako autoři synoptických evangelií, když popisují tutéž událost (Mt 14,22-33; Mk 6,45-52).

"Zástup" (6,22) samozřejmě nebyl svědkem pátého znamení a tak se lidé divili, jak se Ježíš dostal přes jezero do Kafarnaum. Ptají se: "Mistře, kdy ses sem dostal?" (6,25). V Janově odpovědi je obsažena ironie. Zástup se ptá: "Kdy ses dostal do Kafarnaum?" Ježíš však odpovídá na otázku, kdy přišel od Otce (6,26).

Ježíš se potom snaží vtáhnout své posluchače na hlubší úroveň pochopení této události, a proto jim říká, že ho hledají, protože "jedli chléb" (6,26), tedy proto, že

byli svědky zázraku, avšak nepochopili, že ten zázrak má zároveň význam jako znamení: "... hledáte mě ne proto, že jste viděli znamení."

Židé si neuvědomují, že rozmnožení chlebě má hlubší význam, že ukazuje Ježíše jako Božího Syna, který dává Otcovu lidu "pokrm zůstávající pro život věčný" (6,27), že Ježíš sám je "chléb života" (6,48).

6) *Uzdravení slepého od narození (9,1-41)*. Toto znamení je studií protikladu mezi rozvíjejícím se duchovním vědomím vyléčeného slepého na jedné straně a záměrnou nevírou židovských farizeů na straně druhé. Všimněte si počáteční odpovědi vyléčeného slepého muže na otázku, kdo ho uzdravil. "Člověk jménem Ježíš" (9,11) odpovídá. Mužova slova shrnují svědectví každého, kdo je zasažen Božím zjevením Ježíše Krista.

Ten muž ví, že tento Ježíš je čímsi zvláštním, ale nechápe přesně čím. Ví jenom, že "oni" o něm mluvili. "Ježíš je zvláštní člověk, protože díky němu se cosi výjimečného událo v mém životě" mohla by být parafráze prvního stupně odpovědi uzdraveného člověka na Boží zásah v jeho životě. Potom po hlubším přemýšlení a rozmluvě s druhými mužův rozum dostihne jeho emoce. Je schopen učinit závěr, který potvrzuje jeho první poněkud zmatenou emocionální reakci. Přechází k hlubšímu poznání Ježíše. "Je to prorok," odpovídá muž nyní (9,17). Ten muž si uvědomuje, že mohl být uzdraven jedině zásahem moci Jahvevo, která k němu přišla prostřednictvím zvláštního Božího člověka, a Žid takovou osobu nejlépe popíše slovem prorok. Tento vyléčený slepý muž však dokáže překročit i druhou úroveň pochopení osobnosti Ježíše. Když ho farizeové nutí, aby své uzdravení popřel (9,24-34), jeho přesvědčení, že Boží moc pracuje skrze Ježíše se ještě více utvrzuje. Když k němu Ježíš přichází znovu (9,35), všechno se vyjasňuje.

Muž je nyní připraven, aby ho mohl Ježíš přivést k ještě hlubší úrovni poznání, když mu Ježíš nakonec říká, že je "Syn člověka" (9,35.37), splyne z mužových rtů spontánně Otcovo zjevení Ježíšovy identity. "Věřím, Pane," říká (9,38 -zdůraznil autor). Ten muž potvrzuje skutečnost, která postupně nabývala tvaru v jeho srdci: Ježíš je Pán - ten "JÁ JSEM", kterého již on sám zvěstoval Židům.

7) *Vzkříšení Lazara* - Příchod Ježíšovy "hodiny" (J 11-12). Tento poslední a nejsilnější Ježíšův důkaz, že je Boží dárce života, je poslední kapkou pro židovské úřady. Jestli rychle nezakročí, "všichni v něj uvěří" (11,48) - tedy v něj, nikoli v náboženská ustanovení, která jsou zdrojem jejich bohatství a moci.

Jan používá toto znamení jako přechod od první části svého evangelia k druhé. Toto znamení je "k slávě Boží, aby Syn Boží byl skrze ni [tu nemoc] oslaven" (11,4), přítomnost Otce v Ježíši je zde již naprosto zjevná. Události Knihy znamení postupně směřují k oslavení Ježíše, které je hlavním tématem j 13-20, Knihy slávy.

Lazarova smrt je ve skutečnosti smrt vlastního já, již musí projít každý křesťan, aby ho mohl Kristus proměnit v nového člověka, aby se mohl s Kristem plně ztotožnit. Janovo sedmé znamení nás učí, že křesťanovo falešné já musí zemřít, aby mohl zazářit vzkříšený život, skutečné já Božího Ducha. Jan si samozřejmě uvědomuje, že plné uskutečnění vzkříšeného života nastane až v nebi. Avšak zároveň vybízí věřícího, aby začlenil již do své pozemské existence Ježíšův vzkříšený život tím, že bude každý den trochu umírat falešnému já a přibližovat se tak novému životu v Kristu (viz J 12,35).

Kniha slávy

V Knize znamení jsme viděli, jak Ježíš vyzývá své posluchače, aby přešli od omezené perspektivy vlastního já k neomezené perspektivě Boží, zjevené v Ježíši. V těch kapitolách Jan ukazuje, že Ježíš je Božím nástrojem k přeměně stvoření od tmy ke světlu, od nevědomosti k vědění, od hříchu ke svobodě a od smrti k životu.

Na začátku Knihy slávy je Ježíš na prahu svého triumfu. Než vystoupí do slávy, musí ještě založit církev, která bude ohniskem jeho pokračující přítomnosti mezi lidmi. Stejně jako byl Boží lid zformován nejprve tím, že Mojžíš vyhlásil desatero přikázání, musí být nyní zformován znovu tím, že Ježíš vyhlásí nové dokonalé přikázání:

*...abyste se navzájem milovali;
jako já jsem miloval vás,
i vy se milujte navzájem." (J 13,34)*

Dokážou lidé skutečně milovat jeden druhého Ježíšovou láskou, která je nekonečná, bezvýhradná, neměnná? Aby to bylo možné, musíme nejprve změnit své sebevědomí na Kristovo vědomí, musíme se ztotožnit s Kristem. Musíme přejít do třetího stadia naší lásky ke Kristu.

Jak může člověk dosáhnout tohoto třetího stadia? Ježíšova slova v J 14-17 nám to mají ukázat.

Ježíš říká svým učedníkům, že odchází, ale vrátí se, aby je vzal k sobě, "abyste i vy byli, kde jsem já" (14,3). A kde tedy je Ježíš? Dříve již řekl: "Já a Otec jsme jedno" (10,30). Kde tedy je Ježíš? Je v jednotě s Otcem a chce, aby jeho učedníci tam byli s ním.

Jak toho mohou dosáhnout? Otec sám při Ježíšově odchodu ze země pošle "jiného Přímluvce, aby byl s vámi na věky - Ducha pravdy" (14,16-17). Duch tedy přivádí věřícího do jednoty s Otcem. Protože, když přichází Duch svatý, Ježíš říká:

*"...poznáte,
že já jsem ve svém Otcí,
vy ve mně a já ve vás." (J 14,20)*

Tato úžasná skutečnost, že Bůh povolává člověka k životu v jednotě s Otcem prostřednictvím ztotožnění se s Kristem, však neprobíhá automaticky. Jak ukázalo 2 000 let křesťanství, lidstvo není okamžitě proměňováno od sebevědomí ke Kristovu vědomí pouze tou skutečností, že Otec posílá Ducha svatého do světa. Mít Kristovo vědomí, to vyžaduje odezvu člověka. A Ježíš vyslovuje podmínky této odezvy: "Zůstaňte ve mně, a já ve vás" (J 15,4).

Jak máme "zůstat" v Ježíši, když už není na zemi? Janova odpověď má několik úrovní.

První odezva: Svátosti. Za prvé Jan předpokládá život s Kristem prostřednictvím svátostí. K tomuto tématu odkazuje v 15,1-8. Ježíš je vinný kmen, který dává víno pro eucharistii. Jeho církev tvoří "ratolesti", které žijí v Ježíši, vinném kmeni.

*Kdo zůstává ve mně a já v něm,
ten nese hojné ovoce;
neboť beze mne nemůžete nic činit." (J 15,5)*

Toto kázání navazuje na kázání o chlebu života, kde Ježíš říká:

*...nebudete-li jíst tělo Syna člověka
a pít jeho krev,
nebudete mít v sobě život."(J 6,53)*

Druhá odezva: Modlitba. Kromě ztotožnění se s Kristem ve svátostech uvádí Jan další úroveň ztotožnění, která by mohla být nazvána "psychologická". Stejně jako Pavel chápe Jan křesťany tak, že mají "mysl Kristovu" (1 K 2,16). Dosažení této psychologické jednoty vyžaduje naladit vlastní mysl na mysl Kristovu. Ačkoli se Jan nezabývá podrobně tím, jak této psychologické úrovni dosáhnout, zřetelně ji chápe jako důležitou součást Ježíšových slov "Zůstaňte ve mně, a já ve vás" (15,4).

Pro Jana je prostředím, které vytváří toto psychologické ztotožnění s Kristem, církev. A tak abychom plně ocenili Janovo učení na toto téma, měli bychom se obrátit ke zkušenosti církve, jak ona chápe Ježíšova slova.

Něco takového by bylo nad možností knížky o Novém zákoně. Ale můžeme se stručně zmínit o tom, že právě ve velkých tradicích křesťanské kontemplativní modlitby je nejlépe zachyceno to

, co je v pozadí Janova učení o psychologické jednotě věřícího a Boha. Například učení prvních otců z pouště, Benedikta, Bernarda, Terezie z Avily, Jana z Kříže a Ignáce z Loyoly, to jsou zdroje, v nichž můžeme hledat pochopení toho, co Jan myslí psychologickou jednotou implicitně vyjádřenou v J 15,1-8.

Třetí odezva: Služba. Třetí úroveň odezvy na výzvu ke ztotožnění se s Kristem je služba. Jan jasně říká, že křesťanský život není pouze zkušenost vnitřní útěchy. Spíše takový život zahrnuje účinnou lásku, kterou Bůh dává křesťanovi do srdce prostřednictvím víry. Jan stejně jako Pavel a Jakub věří, že víra bez skutků milující služby je zbytečná, nebo dokonce že to vůbec víra není.

Proto Janův mysticismus, stejně jako Pavlův, je mysticismus z tohoto světa. Kromě mystiků, žijících v ústraní, je také mnoho aktivních mystiků, jejichž život služby činí skutečným ono Kristovo vědomí, které lidstvo získalo prostřednictvím Ježíše. Ve skutečnosti otázka nestojí zda buď kontempace nebo aktivita; jak kontempace, tak aktivita patří ke křesťanské odezvě na Boží povolání k přijetí Kristova vědomí.

Než odejde do slávy, Ježíš naposledy prosí Otce "za ty, které jsi mi dal" (17,9), tedy za učedníky, kteří Ježíše následovali, a "za ty, kteří skrze jejich slovo ve mne uvěří" (17,20), tedy za církev, kterou založí Ježíšovi učedníci s příchodem Ducha svatého. Jádro Ježíšovy modlitby za jeho církev je "aby všichni byli jedno jako ty, Otče, ve mně a já v tobě" (17,21).

Nyní vidíme, že jako mají křesťané ukazovat ve svém osobním životě jednotu s Otcem, tak má tento stav jednoty ukazovat i církev jako celek. Ježíš se modlí, aby

"byli uvedeni v dokonalost jednoty" (17,23), čímž myslí jednotu obce věřících. Tím, že budou žít v této jednotě, ukážou křesťané nejvyšší stupeň svého povolání. A životem v nehlubším možném vztahu se svým milovaným naplňují základní cíl třetího stadia novozákonního vývoje.

I. LIST JANŮV

Myšlenky 1. listu Janova jsou paralelní Janovu evangeliu. Tato skutečnost společně se starou tradicí spojování tohoto díla s Janem vedla badatele k závěru, že 1. list Janův pochází ze školy, ne-li přímo z pera apoštola.

Někteří badatelé se domnívají, že 1. list Janův byl ve skutečnosti napsán před Janovým evangeliem, jako jeho jakýsi náčrt. S tímto názorem polemizují jiní badatelé, kteří pokládají 1. list Janův za rekapitulaci evangelia ve formě, která usnadňuje oběh textu mezi církvemi jako kázání nebo katechetický text. Tento druhý názor odpovídá více formě Janova díla jako listu.

Témata 1. listu Janova jsou paralelní hlavním tématům evangelia: světlo, děti Boží, láska, víra.

Světlo

Téma světla je uvedeno v 1 J 1,5-2,29. Protože Ježíš je "světlo světa" (J 8,12; 9,5), nabádá autor své čtenáře, aby následovali Ježíše tak, že budou chodit ve světle. Křesťan se tedy musí vyhýbat hříchu (1 J 2,1) a dodržovat přikázání (2,3-11). Proto stejně jako v Janově evangeliu také autor 1. listu Janova říká, že ztotožnění s Kristem není možné, jestliže člověk nežije v souladu s Božími přikázáními:

*Podle toho poznáváme, že v něm jsme.
Kdo říká, že v něm zůstává,
musí žít tak, jak žil on. (1 J 2,5-6)*

Děti Boží

V 1 J 3,1-4,6 autor rozpracovává téma uvedené v pralogu k evangeliu (J 1,12): povolání křesťanů, aby se stali dětmi Božími:

*Hleďte, jak velikou lásku nám Otec daroval:
byli jsme nazváni dětmi Božími,
a jsme jimi. (1 J 3,1)*

Tím, že opakuje myšlenku vyjádřenou v 1 J 1,8-2,2, připomíná autor svým čtenářům, že jako děti Boží nesmějí hřešit. Autor znovu nabádá Boží "dítky" (3,18), aby dodržovaly přikázání, je

*... věřit jménu jeho [Božího] Syna Ježíše Krista
a navzájem se milovat, jak nám přikázal. (1 J 3,23)*

Láska a víra

Závěrečná část 1. listu Janova opakuje jiné významné téma evangelia: vzájemný vztah mezi láskou a vírou. Jak jsme viděli v evangeliu, víra následuje po tom, co Bůh zjevil svého Syna, což je nejvyšší výraz Otcovy lásky k lidstvu:

*Neboť Bůh tak miloval svět,
že dal svého jediného Syna,
aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul,
ale měl život věčný. (1 J 4,9)*

Tato myšlenka se opakuje v 1. listu Janově:
*V tom se ukázala Boží láska k nám,
že Bůh poslal na svět svého jediného syna,
abychom skrze něho měli život. (J 3,16)*

Láska Otce k světu se projevila tak mocně v osobě Ježíše, že autor dochází k závěru: "Bůh je láska" (1 J 4,8.16 zdůraznil autor). A protože Bůh přebývá ve věřícím člověku, musí věřící člověk vyzařovat tuto lásku na všechny kolem sebe.

2. a 3. LIST JANŮV

Druhý a třetí list Janův jsou dva sborníky různých poznámek připojených k Janovým dílům brzy po jejich napsání. Ten "starší" z 2. a 3. listu Janova je tedy pravděpodobně apoštol Jan.

Druhý list Janův je krátký list místní církvi ("paní" [2 J 1,1] je autorův symbol pro církve). List se snaží varovat církve před falešným učením, které šíří "antikristovy", kteří nevyznávají, že Ježíš je Boží syn.

Třetí list Janův se zabývá jiným problémem. Diotrefés, jeden z představených církve v místě, kam je poslán list, odmítl poskytnout pohostinství cestujícím zvěstovatelům evangelia, kteří byli posláni do sousedních obcí na žádost starších. List je adresován Gáiovi, který byl zřejmě představený církve v jiné obci. Starší chce varovat Gáiovy věřící, aby nenásledovali Diotrefova příkladu. Místo toho se mají řídit příkladem jakéhosi představeného církve, který si získal chválu starších.

KAPITOLA DESÁTÁ

Hle, všecko tvořím nové

Zjevení

Kromě apoštola Jana existoval v prvním století ještě jeden Jan, který byl také křesťanským autorem a kazatelem. Historik prvotní církve Eusebius (asi 260-340) ve svých Církevních dějinách říká, že tento "druhý Jan" byl žákem apoštola Jana a že byl po apoštolu Janovi instalován za biskupa v Efezu.

Už několik století se badatelé domnívají, že tento druhý Jan, o němž se mluví ve Zjevení (Zj) (viz 1,1:4:9 a 22,8), je také jeho autorem, navzdory tradici, která spojuje Zjevení s apoštolem Janem. Odborníci zakládají tento svůj závěr na skutečnosti, že

řečtina Zjevení má mnohem nižší úroveň než řečtina Janova evangelia. Navíc autor Zjevení o sobě mluví jako o prorokovi. Nikdy také sám sebe nenazývá apoštolem, ale spíše se zdá, že se od třídy apoštolů odděluje.

Ačkoli se v nedávné době objevily různé názory odborníků na tuto problematiku, běžný odborný konsensus se přiklání k názoru, že Zjevení napsal apoštol Jan, ale "druhý" Jan. Tento Jan byl poslán Římany na ostrov Patmos, pravděpodobně proto, že v něm viděli potenciálního buřiče. Patmos leží v Egejském moři asi 75 mil jihozápadně od Efezu a byl tradičním místem, kde si odpykávali trest političtí vězňové.

Jakého "buřičství" se Římané od Jana obávali? Stručný pohled na historické období, v němž Jan psal, nám dává na tuto otázku odpověď. Zjevení bylo pravděpodobně napsáno za vlády římského císaře Domiciána (81-96 n. l.). Domicián nařídil lidem v celém impériu, aby ho nazývali "náš pán a bůh". Křesťané pochopitelně nemohli tomuto nařízení vyhovět, a proto Římané spatřovali v Janovi hrozbu, že nařízení nebude dodržováno, a za to ho potrestali.

Avšak Janovi se pravděpodobně podařilo víc odvrátit křesťany od poslušnosti dekretu tím, že napsal Zjevení, než kdyby byl býval zůstal v Efezu a jenom proti němu kázal. V každém případě nyní chápeme, proč je ústředním tématem Zjevení odpor k Římu a k uctívání římského císaře.

Autor Zjevení vycházel ve svém díle ze společného života v obci sdíleného s ostatními křesťany. I když ho jeho druhové a žáci zřejmě nemohli doprovázet na Patmos, Janův rukopis je podbarven diskusemi a rozhovory s druhými křesťany. Z toho důvodu není Zjevení pouze individuálním viděním, je to sdílený pohled na to, jak křesťané na konci prvního století chápali římskou hrozbu a jak tatáž obec chápala konečné Boží vítězství nad touto hrozbou.

HISTORICKÉ A UNIVERZÁLNÍ

Nechceme, aby vznikl dojem že Zjevení bylo napsáno jenom jako odezva na určitou historickou situaci a nemá význam pro čtenáře žijící v jiných dobách. To by byl omyl. A přece pokud bychom se měli mýlit v tom, komu je Zjevení určeno, bylo by lépe mýlit se tím způsobem, že zjevení bylo určeno pouze čtenářům prvního století, než omezit poselství díla pouze na čtenáře 20. století. Takové chápání díla, které je dnes běžné, je základní moderní omyl výkladu Zjevení. (Pod vlivem studené války se zvláště mezi protestanty v USA, ale nejen tam, objevila renesance fundamentalistických výkladů novozákonní apokalyptiky. (Pozn. red.))

Lidé, kteří chápou Zjevení jako proroctví určené křesťanům 20. století, aby věděli, jak se mají připravit na poslední den, přisuzují autorovi své vlastní představy. Podle těchto lidí použil Jan tajné kódy, kterým je možné porozumět teprve nyní, když se blíží konec světa (což je hlavní důkaz, který potvrzuje správnost jejich argumentace). Tyto kódy mají ukazovat na jisté osoby a místa, která Jan viděl ve svých Viděních v dávné minulosti. Oblíbeným předmětem úvah zastánců tohoto přístupu je záhadné číslo '666' ve Zj 13,18.

Lidé už uvedli do souvislosti s 666 téměř každého, Hitlerem počínaje přes Henry Kissingera až k různým papežům (kteří byli od reformace trvale středem pozornosti).

Zastánce tohoto pohledu zřejmě nikdy nenapadlo, že nespočetní kandidáti na 666,(nebo na dvě šelmy, nevěstku babylónskou, Goga nebo Magoga, či kterýkoli jiný symbol uvedený ve Zjevení), které během staletí navrhovali zastánci doslovného výkladu bible, byli nakonec Všichni falešní.

Ve skutečnosti nebylo Zjevení napsáno, aby uchovalo skryté kódy, obsahující fakta o konci světa, ale aby odpovědělo na dvě základní otázky: "Jak máme žít v době pronásledování a odpadlictví?" a "Jaký je konečný smysl dějin podle křesťanského učení?" Tyto otázky byly důležité pro Janovy čtenáře v jeho době (pro křesťany žijící v Malé Asii na konci prvního století) a jsou důležité i pro všechny jeho další čtenáře (křesťany všech dob a míst).

Zjevení nedává na tyto otázky vyčerpávající odpověď. Samozřejmě se nesnaží určit, kdy bude konec světa nebo kdo bude u moci nebo kde se uskuteční poslední bitva, apod. (Pokud se autor pokoušel určit tato fakta, je zřejmé, že se dopustil omylu, protože často používá slova "velmi brzy", když mluví o posledním dnu. Dva tisíce let by však asi sotva označil jako "velmi brzy".)

Spíše se autor snaží (a) popsat danou historickou situaci (římskou hrozbu křesťanství v prvním století) a (b) aplikovat své závěry z této situace na všeobecný a nadčasový model takové situace (opozice světa Boží svatosti a odmítnutí přijmout spasení nabízené lidstvu skrze Ježíše Krista).

Aby dosáhl svého cíle a sdělil své poselství přesvědčivě, musel autor pochopitelně nalézt způsob, jak popsat zároveň aktuální historickou situaci i situaci univerzální, s níž by se mohli ztotožnit všichni křesťané všech dob. Kdyby prostě řekl: "Tato kniha je o tom, jak Římané pronásledují křesťany a jak ti nacházejí útěchu a naději ve starozákonních Božích slibech a v Ježíšově vítězství nad hříchem a smrtí", nemělo by to smysl pro čtenáře v pozdějších dobách. Pohlíželi by zřejmě na Zjevení jako na "dobové dílo" bez významu pro jejich život.

Místo toho však autor použil určitý literární žánr, který mu umožnil předat své poselství jak čtenářům v prvním století, tak všem dalším čtenářům, aniž by ztratilo svůj účinek. Jestli nepochopíme tento žánr a způsob, jak ho autor využil, budeme Zjevením zcela zmateni; buďto mu neporozumíme vůbec, nebo se budeme dopouštět takových chyb jako například, že uvidíme 666 na každém mezníku moderních světových dějin.

Podívejme se tedy na literární žánr, který autor použil, abychom lépe porozuměli, co se nám snaží říci pro dnešek. (Jak naše analýza ukáže, kompozice, styl a téma Zjevení jsou tak unikátní, že se brání zařazení do třístupňového modelu novozákonního vývoje, který sledujeme. Zjevení není ani tak pokračováním dřívějšího novozákonního myšlení a teologie jako spíše předchůdcem celého nového způsobu uvažování o novozákonní teologii. Vzhledem k tomu nemůžeme na Zjevení náš "třístupňový" model uplatnit.)

ZJEVENÍ, APOKALYPSA A STARÝ ZÁKON

Řecké slovo pro zjevení je apokalypsa. V posledních dvou stoletích před Kristem se v judaistických textech vyvinul styl psaní nazývaný "apokalyptický". Také bychom to mohli nazvat "zjevené" psaní v tom smyslu, že autor zapsal, co mu bylo

zjeveno v jeho viděních. Apokalyptické psaní není totéž co prorocství, i když na některých místech ve Starém zákoně můžeme najít prorocké pasáže, které jsou svým stylem apokalyptické (např. Iz 24,1-27,13; Za 1,1-6,8).

Mezi prorockým a apokalyptickým psáním je základní rozdíl: proroka zajímá především určitá historická situace jeho doby (odsuzuje nespravedlnost, varuje před hrozící zkázkou, volá Židy k pokání), zatímco apokalyptický autor popisuje nadčasový, věčný zápas Boha se silami zla, zobrazený na typech historických osobností, jejichž totožnost je skryta za symboly.

Starozákonní apokalyptické texty se objevují v knize Ezechielově a plného rozkvětu dosahují v knize Danielově. (Podrobnější informace o Ezechielovi a Danielovi můžete nalézt v publikaci Lidé smlouvy, s. 106-108, 136-145.) Jan byl při psaní svého Zjevení velmi závislý na Starém zákoně a mezi jeho odkazy na starozákonní knihy právě Ezechiel a Daniel zaujímají předru místo, za nimi následuje hned Izaiáš a Zachariáš. A to jsou právě knihy, které obsahují největší počet veršů apokalyptického typu.

Ve skutečnosti bychom mohli říct, že Zjevení je výklad starozákonních apokalyptických textů aplikovaný na křesťanskou teologii. Jeden odborník spočítal, že 278 ze 404 veršů Zjevení je založeno na starozákonních pasážích. Avšak Jan byl člověk tvůrčí, který starozákonní verše nikdy pouze necitoval. Jeho použití je vždy ve formě odkazů a nepřímých narážek.

Jako příklad, jak Jan využil Starý zákon, můžeme uvést Zj 6,12-17, příběh "šesté pečeti". Jak je vidět z uvedeného srovnání, Je tato pasáž plná starozákonních odkazů.

Verš ze Zj 6,12-17	Starozákonní odkaz
6,12 - "zemětřesení"	Nebude se nad tím třást země a truchlit každý její obyvatel? -(Am 8,8)
6,12 - "slunce zčernalo"	Nebesa pokrývám v pochmurnou temnotu a přikrývám je žíněným rouchem. (Iz 50,3)
6,12 - "měsíc úplně zkrvavěl"	Slunce se zastře tmou a měsíc krví...(Jl 3,4)
6,12 - "jako když se zavře kniha"	...nebesa se svinou jako kniha... (Iz 34,4)
6,14 - "žádná hora a žádný ostrov nezůstal na svém místě"	Viděl jsem hory, a hle, třesou se (Jr 4,24); Oboří se na moře a vysuší je... (Na 1,4)
6,15 - "aby se ukryli v jeskyních"	Zalez do skal, schovej se v prachu ze strachu před Hospodinem... (Iz 2,10)
6,16 - "Padněte na nás..."	Tu řeknou horám: "Přikryjte nás!" a pahorkům: "Padněte na nás!"

(Oz 10,8)

Tím, že doslova prošpikoval Zjevení starozákonními obrazy, chtěl Jan naznačit svým čtenářům, že Boží plán, zjevený ve Starém zákoně, se naplňuje v církvi. Zejména zdůrazňuje to, že historický vývoj pokračuje od doby staré smlouvy ke dnům nové smlouvy. Dějiny se vyvíjejí: je zde minulost (Starý zákon), přítomnost (věk církve) a budoucnost (den konečného Božího vítězství nad zlem a Boží poslední soud). Všechny tyto tři epochy jsou podle Jana ovládány a řízeny Bohem a směřují ke konečnému vítězství Božího lidu.

Kdo patří k Božímu lidu? V souladu se svým chápáním přímé linie dějin, postupujících od Starého zákona až k poslednímu soudu, vidí Jan církev jako Boží lid, jako "nový" Izrael nebo

naplnění vývoje Izraele minulosti. Starý Izrael splnil své poslání dát lidstvu Mesiáše; nový Izrael (církev) se nyní ujímá svého poslání dát lidstvu oslaveného Krista slávy, který se vrátí jako "Král králů a Pán pánů" (Zj 19,16) posledního dne.

Dnes existují některé křesťanské skupiny, které nepřijímají teologii dějin, obsaženou ve Zjevení. Nechápu církvev jako nový Izrael, ale pokládají Izrael za součást jednoho "plánu" (éry Božího spasení) a církvev za součást jiného plánu. Proto se domnívají, že všechny sliby, dané Izraeli ve Starém zákoně, se musí doslova naplnit v dnešním izraelském národě. Tento pohled nechápe podstatu Zjevení a zvláště nesprávně chápe křesťanskou teologii dějin, která je základem Zjevení.

KLÍČ K SYMBOLŮM

Jan a jeho křesťanští druhové žili ve světě, který si více uvědomoval transcendentální dimenzi života a více se také o ni zajímal, než je tomu dnes. V důsledku toho byly častou formou komunikace symboly. Symboly pomáhaly sdělit nesdělitelné; zaostřovaly pohled na nevyslovitelná tajemství života a činily je hmatatelnými.

V dnešní době v souvislosti s úpadkem, a dokonce vymýcením tajemství a transcendentální dimenze života, nemají už symboly takový význam. Dáváme přednost věcem "praktickým", a v důsledku toho máme snahu nevšímat si těch stránek stvořeného světa, které nás vedou do oblastí mimo naše smysly.

To je možná také důvod, proč zejména lidé 20. století špatně chápou Zjevení. Pro lidi, jejichž duchovní citlivost atrofovala, není lehké vcítit se do mysli Žida z prvního století, pro něhož bylo používání symbolů zcela běžné.

Není naším cílem v této knize studovat do hloubky význam a užití náboženské symboliky ve společnosti prvního století. Pouze se pokusíme některé častěji používané symboly, vyskytující se ve Zjevení, přeložit do moderní řeči. K následujícímu přehledu se můžeme při čtení této biblické knihy stále vracet.

Symboly ze Zjevení

oči
mnoho očí
rohy (šelmy nebo zvířete)
dlouhý šat
koruna, diadém

Obecný význam

poznání, moudrost
nekonečná moudrost
síla
kněžství
královský majestát

běloba, čistota	vítězství
žena, národ	církev
křídla	pohyblivost
trubka	Boží hlas (často mluvící prostřednictvím andělů)
meč	Boží mluvené Slovo
palmové listy	vítězství
purpur, přepych	královský majestát
černá	smrt
bílý šat, triumf	sláva
zlato	královský majestát
beránek	Kristus
Babylón	Řím
poušť	duchovní očista, pronásledování
čtyři, svět	vesmír ve své úplnosti
sedm	dokonalost, plnost
šest	nedokonalost, neschopnost
666	absolutní nedokonalost
12	dokonání
144 000 (12x12x1 000)	absolutní dokonání, naplnění
10, 100, 1 000	úplnost
3, 3 1/2 (např. "rok a dva roky a polovinu roku" - Zj 12,14)	období neštěstí nebo pronásledování (neznamená přesné určení času)
1/3	běžný prorocký výraz pro „velké množství“
1 600 (4 x 400) (např. "1 600 stadií" - Zj 14,20 - přeloženo v ekumenickém překladu jako „sto šedesát mil“)	celý svět

Tento klíč k symbolům ve Zjevení by nám měl pomoci naladit se na "způsob myšlení prvního století", dříve než přikročíme k analýze této knihy. Ještě jeden předpoklad patřící k prvnímu století by nám mohl pomoci: představme si, že jsme křesťané, kteří poprvé slyší číst Zjevení při svém shromáždění. Potom bychom měli mít všechny předpoklady pochopit Zjevení tak, jak to autor zamýšlel. Protože Jan chápal Zjevení především jako drama, které má být předvedeno v rámci jiného dramatu - křesťanské liturgie.

ZJEVENÍ JAKO LITURGICKÉ DRAMA

Po čtyřveršovém prologu začíná Zjevení prohlášením, že Jan přeje divákům "milost a pokoj", oblíbený liturgický pozdrav (1,4). Na konci dramatu jsou pronesena závěrečná slova liturgie: "Milost Pána Ježíše se všemi" (22,21). Mezi úvodním pozdravem a závěrečným požehnáním jsou propleteny ústřední prvky dramatu kolem

různých liturgických chvalozpěvů. Například:

*... a budou kvůli němu naříkat
všechna pokolení země.
Tak jest, amen." (1,7)*

*"Svatý, svatý, svatý Hospodin, Bůh všemohoucí,
ten, který byl a který jest a který přichází." (4,8)*

*"Tomu, jenž sedí na trůnu, i Beránkovi
dobrořečení, čest, sláva i moc na věky věků!" (5,13)*

*"Dobrořečíme tobě, Pane Bože všemohoucí, který jsi a kterýs byl,
že ses chopil veliké moci, která ti náleží,
a ujal ses vlády." (11,17)*

*"Nyní přišlo spasení, moc a království našeho Boha
i vláda jeho Mesiáše;" (12,10)*

*"Radujme se a jásejme a vzdejme mu chválu;
přišel den svatby Beránkovy,
jeho choť se připravila
a byl jí dán zářivě čistý kment,
aby se jím oděla." (19,7-8)*

Člověk téměř slyší, jak shromáždění zpívá tyto verše. Alespoň části Zjevení byly jistě recitovány a zpívány během křesťanské liturgie. To vše bylo v souladu s Janovým záměrem vtáhnout čtenáře do dramatu, který předváděl.

Účinek na první obecenstvo, které poslouchalo Zjevení během liturgie, musel být velmi silný. Jednotliví posluchači si museli myslet: "Ano, to je přesně to, co se dnes děje! Teď chápu, co chce Bůh učinit v našem životě." Když nastal čas, aby shromáždění odpovědělo chvalozpěvem, museli lidé zpívat z hloubi srdce: "Halelujah, ujal se vlády Pán Bůh náš všemohoucí." (19,6)

Takže Zjevení není drama, na které by se měli lidé dívat, ale které by si měli všichni křesťané zahrát jako událost v dějinách spasení. Jsme vyzváni, abychom do tohoto dramatu vstoupili prostřednictvím naší imaginace, kterou autor stimuluje tím, že tvůrčím způsobem evokuje téma vykoupení prostřednictvím symbolů.

Je-li Zjevení drama, kdo jsou potom jeho hlavní postavy, kde se odehrává a co se v něm děje? Jednající osoby, scénu a zápletku můžeme načrtnout následujícím způsobem:

Jednající osoby

Producent/režisér: Bůh Otec, "Alfa i Omega... ten, který jest a který byl a který přichází, Všemohoucí." (Zj 1,8)

Hlavní hrdina: Beránek - "Já, Ježíš, ...potomek z rodu Davidova, jasná hvězda

jitřní" (22,16); "Alfa i Omega" (22,13). Všimněte si, že hlavní hrdina má stejné označení jako producent/režisér.

Hlavní hrdinka: "Žena oděná sluncem" (12,1); choť Beránkova (19,7; 21,9); církvev.

Protihráč hlavní hrdinky: nevěstka babylónská - žena "sedící na dravé šelmě nachové barvy, plné rouhavých jmen" (17,3); Řím.

Protihráč hlavního hrdiny: Dábel a Satan (20,2); "Veliký ohnivý drak" (12,3); moc těch dvou šelem.

Další postavy: Archanděl Michael (12,7); "čtyřadvacet starců" (4,4.10; 5,8; 11,16; 19,4); sedm duchů před trůnem - tj. Duch Boží ve své plnosti (1,4; 3,1; 4,5; 5,6); čtyři jezdci - Dobyvačnost, Válka, Hlad, Smrt (6,1-8); první šelma - 10 rohů a sedm hlav, nevěstka babylónská v jiném převleku (13,1); druhá šelma - služebníci první šelmy, kněžstvo impéria (13,11); "čtyři živé bytosti" lev/urozenost, býk/síla, člověk/moudrost, orel/pohyb (4,6); mnoho andělů.

Sbor: "sto čtyřiačtyřicet tisíc označených ze všech pokolení Izraele" (7,4); "veliký zástup" (7,9); ti, kteří "vyprali svá roucha a vybělili je v krvi Beránkově" (7,14); vyvolení.

Scéna

Trůnní síň v nebi (4,1-11). Trůn a kolem něho duha (znamení Božího smilování Gn 9,13), před trůnem moře jiskřící jako křišťál. Čtyřadvacet menších trůnů okolo tohoto trůnu Božího. Čtyřadvacet starců oděných bělostným rouchem, na hlavách koruny ze zlata. Blesky a hromobití. Před trůnem hoří sedm světel. Čtyři živé bytosti chválí Boha bez ustání dnem i nocí. Příbytek Beránka.

Země (12,4). Místo, kde se nachází sedm (tzn. "všechny") církví (1,4-3,19). Čas - přítomnost. Každodenní zapojení křesťanů do kosmického zápasu odehrávajícího se kolem pozemské církve. Působíště dvou šelem (tj. veškerá světská moc, která stojí proti Bohu).

Nebe. Místo, kde se rozvíjí zápletky. Bitevní pole duchovního boje, v němž Bůh nakonec porazí Satana a všechny síly zla.

Zápletky

Představte si, že sedíte v obrovském amfiteátru a čekáte, kdy začne drama. Na jeviště přijde muž a řekne: "Toto je zjevení, které Bůh dal Ježíši Kristu, aby ukázal svým služebníkům, co se má brzo stát" (Zj 1,1). To vás zaujme a tak začnete dávat pozor.

"To jsem zvědav, jestli závěr tohoto dramatu bude dobrý nebo špatný," pomyslíte si. Vypravěč vám napoví: "Blaze tomu, kdo slyší toto poselství a zachovává ho" (podle 1,3).

"Aha, 'poselství'!" řeknete si. "Musím dávat dobrý pozor. Ten příběh bude mít nějaké mravní naučení."

Poselství sedmi církvím. Drama začíná na zemi. Autor chce divákům přesně vymezit hranice kosmického zápasu, který zde má být popsán. Zároveň chce, aby diváci pochopili, že tento zápas se odehrává také na zemi a že působí na každého křesťana v jeho každodenním životě v církvi. Proto uvádí stručnou charakteristiku sedmi církví, jimiž ve skutečnosti chápe církve jako celek, a ukazuje, jak musí církve

denně hrát v tomto kosmickém zápase svou roli.

Jan čte sedmi církvím rady, které mu byly zjeveny od Boha. Sedm církví jsou místní církve v okolí Janova sídla, církve efezské.

Janova slova chvály a napomenutí mají být čtena jako všeobecné rady církvi jeho doby o duchovních otázkách.

Když obecenstvo vyslechlo poselství jejich místním církvím, je dostatečně připraveno vstoupit do konfliktu, který následuje; teď už vědí, že to, co bude následovat, ovlivní také jejich vlastní každodenní život. "Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím" (3,22), říká autor, když nyní obrací pozornost diváků ze země k nebi.

Sedm pečetí. Ve scéně připomínající Ezechiele 1 a 10 přivádí Jan diváky k nebeskému Božímu soudu. Kosmický zápas, který má být rozpoután, začíná otevřením knihy zapečetěné "sedmi pečetěmi" (5,1), což znamená, že jde o knihu absolutně uzavřenou lidskému chápání. Uprostřed scény stojí Beránek, který má "sedm rohů a sedm očí" (5,6), to je Kristus obdařený absolutní mocí a absolutním poznáním. Jemu byla dána pravomoc otevřít knihu a tak začít poslední epochu dějin, blížící se Boží poslední soud a vítězství vyvolených.

Nyní začíná skutečné drama. Beránek otvírá sedm pečetí jednu po druhé. Po rozlomení prvních čtyř pečetí vyjíždějí čtyři jezdcí na koních a rozsévají dobytvačnost, válku, hlad a smrt. To je situace člověka před Božím soudem, která má představovat celé dějiny člověka na zemi. Tím má být řečeno, že Bůh dovoluje utrpení, dokud se nedovrší jeho vítězství; utrpení je součástí Božího plánu spasení.

S rozlomením páté pečetě ukazuje Bůh mučedníky, kteří se objevili v průběhu dějin (dějiny jsou chápány jako všechny věky minulosti, i před Kristem). Boží mučedníci (z řeckého martyria "svědek") jsou ti, kdo byli povoláni zvláštním způsobem (obětováním svého života), aby svědčili o Boží svatosti tváří v tvář zlu. Mučedníkům je řečeno, "aby měli strpení ještě krátký čas, dokud jejich počet nedoplní spoluzlužebníci a bratři, kteří budou zabiti jako oni" (6,11).

S rozlomením šesté pečetě nastává poslední okamžik pozemských dějin. Než přijde Bůh ve své slávě, říká Jan, příroda sama podá svědectví o zlu, které skrývala po všechna ta mnohá staletí (srov. Mk 13,8; Mt 24,7). Veliký den Božího hněvu na toto zlo nyní nadešel (Zj 6,17) a tak jsme připraveni na rozlomení sedmé pečetě.

Aby připravil scénu pro události, které následují po rozlomení sedmé pečetě, autor udělá přestávku, v níž uvádí do dramatu téma vítězství. Přivádí na scénu před nebeský soud všechno

spasené lidstvo (144 000 ze Zj 7,4). Beránek rozlomí sedmou pečeť a jako před bouří "nastalo na nebi mlčení téměř na půl hodiny" (8,1). Potom začíná doba pohrom doprovázejících příchod Božího posledního soudu.

Tyto pohromy tvoří paralelu k ranám egyptským z Exodu, čímž zde Jan opět připomíná téma kontinuity historie spasení. Stejně jako Bůh potrestal faraóna za to, že držel Izraelce v zajetí, tak i nyní musí být potrestán nový faraón (svět symbolizovaný Římským impériem) za to, že držel církve, nový Izrael, uvězněnou v ovzduší útisku, pronásledování a zla.

Satan a církve. Posledním dějstvím dramatu se Satan opět zoufale pokouší zničit církve. "Válka propukla v nebi" (12,7) mezi duchovními silami dobra, představovanými Michaelem, a zlými silami, vedenými Satanem a padlými anděly.

Michael svrhne Satana z nebe na zem, kde Satan začne pronásledovat "ženu" (církve).

Po určitou dobu (12,14) je církev chráněna před nebezpečím, i když musí projít "pouští" pronásledování, které na ni uvalí Satanovi vrchní zástupci na zemi. Tito zástupci jsou dvě šelmy: Řím (šelma "o deseti rozích a sedmi hlavách" - 13,1) a kněžstvo impéria (šelma se dvěma rohy jako beránek - 13,11, která mluví "jako drak", tedy ve jménu Satana).

Tyto dvě šelmy představují světskou moc a falešné náboženství, dvě síly, které jsou největšími nepřáteli Božího panování na zemi. Druhá šelma "Z pověření té první šelmy vykonává veškerou její moc. Nutí zemi a její obyvatele, aby klekali před první šelmou..." (13,12). Dále druhá šelma "činí veliká znamení" (13,13), aby ohromila lidstvo svou duchovní virtuozitou. Když čtenář pochopí, koho šelmy symbolizují, udělá Jan přestávku, aby svému obecenstvu napověděl: "Číslo" té šelmy označuje "člověka"; "a je to číslo šest set šedesát šest" (13,18).

Číslo 666. Abychom pochopili tento symbol, musíme si uvědomit, jak byli lidé v antice fascinováni numerologií - vědou o skrytém významu čísel.

Nápis z ruin Pompejí nám zachoval toto milé svědectví: "Miluji tu, jejíž číslo je 545." Ve starověké numerologii mělo každé písmeno abecedy svůj číselný ekvivalent, součtem se dospělo k číslu určitého člověka. Všechny předpovědi o povaze člověka pak pochopitelně vycházely ze znalosti jeho čísla.

Koho Jan myslí číslem 666? V hebrejštině se jméno císaře Nerona (největšího nepřítele prvních křesťanů ze všech římských císařů) psalo NRWN QSR. Použijeme-li numerickou abecední tabulku, používanou v Janově době, je součet písmen 666. Tento závěr je zároveň ve shodě s Janovým opovržením Římem.

Avšak ať už Jan myslel číslem 666 kohokoli, jeho důvod, proč zvolil číslo 666, je jasný. Oponenti Boha jsou ve stavu absolutní nedokonalosti, symbolizované číslem 666, která nedosahuje symbolu absolutní dokonalosti, kterým je číslo sedm a kombinace s ním.

Konečné Boží vítězství. Po tom, co nám Jan představil dvě šelmy, vede nás rychle k okamžiku jejich záhuby. Přichází další anděl a oznamuje: "Bojte se Boha a vzdejte mu čest, neboť nastala hodina jeho soudu" (14,7). Osobou vzkříšeného Krista - tím jakoby Synem člověka z Da 7,13 - začíná poslední soud (Zj 14,14). Zde Jan prodlužuje napětí až příliš, když ve Zj 15-16 opakuje v podstatě tytéž pohromy předcházející poslední soud jako v Zj 8-9. (Mohli bychom klidně přejít rovnou ke Zj 17 bez této nadbytečné mezihry.) Konečně, když nás nejprve ujistí, kdo je ta šelma (podle 17,9 je to evidentně Řím), a přivede opět na scénu chór, aby zazpíval na oslavu konečného vítězství (18,1-19,8), je porážka zlého dovršena.

Jan splnil slib o štěstí a vítězství, který dal svému obecenstvu v úvodních kapitolách. Svět je stvořen znovu; církev vítězného Krista - nahrazuje starý Jeruzalém, pozemskou církev - příbytek trpícího Krista. Všechno v Janově nebeském městě charakterizuje plnost a dokonalost. Například hradby města popsané ve Zj 21,16 tvoří dokonalý čtverec "...dvanáct tisíc měř. Jeho délka, šířka i výška jsou stejné (12 000 = 1 000 x 12 neboli dokonalé naplnění).

Na konci tohoto aktu nového stvoření promluví poprvé ve Zjevení Bůh Otec: "Hle, všecko tvořím nové" (21,5). Dějiny, které začaly Božím stvořením v Genesis,

se nyní uzavírají novým Božím stvořením ve Zjevení. Zjevení je tedy křesťanskou teologií dějin; vysvětluje smysl existence a času vzhledem ke konečnému výsledku existence a času - konečnému Božímu vítězství, dosaženému pro Boží lid, a novému stvoření všech věcí.

Drama končí a "vypravěč" se vrací na scénu (22,8-21). Pokud by někdo z obecnstva pochyboval o pravdivosti tohoto podivuhodného představení, objevuje se nyní autor sám, aby vtiskl scénáři svou osobní pečeť autenticity: "Já dosvědčuji každému, kdo slyší slova proroctví této knihy" (22,18). Pokud ještě zbývají

nějaké pochyby, Pán sám potvrzuje Janův zápis proroctví: "Ten, od něhož je toto svědectví, praví: 'Ano, přijdu brzo.'" (22,20). Obecnstvo odpovídá: "Amen, přijď, Pane Ježíši!"

ZÁVĚR

Zjevení máme za sebou a na rtech otázku: "Co teď?" nebo "Kam se vydáme nyní?"

Kam se vydáme nyní? Teď už víme, jak ten příběh končí. Víme, že Bůh nakonec zvítězí a že ti, kdo se rozhodli přijmout Boží pozvání k jednotě s ním skrze jeho Syna, budou žít ve věčné radosti.

Takže co budeme dělat mezi tím? Budeme sedět jako v divadle a čekat na poslední dějství tohoto dramatu nebo vstoupíme sami do děje? Jsme diváky nebo účastníky? Naše odpověď na tuto otázku napoví hodně o tom, jak se díváme na Nový zákon (i na celou bibli).

KŘESŤANSTVÍ JAKO DIVÁCKÝ SPORT?

Díváme-li se na bibli jako na knihu seslanou od Boha "shůry" nám "tady dole" na zemi, potom máme tendenci vidět Boží slovo obsažené v Písmu jako něco neměnného, přicházejícího odněkud, kam můžeme vstoupit až po smrti. Díky tomuto pohledu se náš vztah k Bohu uskutečňuje pouze v knize, aniž bychom vstoupili do světa, v němž je ta kniha zakotvena. Bible se tak stává cílem sama o sobě a náš život jako křesťanů je trvale podřízen službě bibli, namísto službě Božímu lidu a světu.

Ve svých biblických hodinách někdy rozvířím hladinu, když řeknu svým studentům, že jako zastánci fundamentalistického pohledu na bibli se patrně dostanou do nebe, kde se budou všichni klanět před třicetimetrovým památníkem knihy označeným "Bible svatá". (Když se přestanou smát, dodám: "Nebo byste dali přednost nebi, kde by místo památníku bible stála kopie baziliky sv. Petra?" To donutí k zamyšlení mé katolické posluchače.) Jde o to, že jsme povoláni, abychom sloužili živému Bohu, nikoli knize (nebo, což je stejně špatné, nějaké instituci).

Jestliže se však díváme na věc z perspektivy, z níž jsem psal tuto knihu (příběh lásky v Novém zákoně), potom si uvědomíme, že Bůh nám dal své zjevené slovo ne "shůry", ale když byl mezi námi, tady, kde je království Boží (L 17,21). A od chvíle, kdy se Bůh rozhodl, že se nám zjeví prostřednictvím lidských autorů

Písma a že sám přijde mezi nás, žije zde mezi námi dodnes - v bibli a ve svém lidu.

A proto bible není jenom svatá kniha, je to zároveň kniha, která nám pomáhá žít

na tomto světě. Písmo není cílem samo o sobě, ale prostředkem k cíli - prostředkem, s jehož pomocí můžeme změnit své vědomí na vědomí Kristovo, abychom dokázali budovat Boží království na zemi podle Kristovy vůle.

LIDSKÝ JEŽÍŠ, LIDSKÁ BIBLE

Pokud nevěříme, že bible je Boží dílo mezi námi, sotva uvěříme, že Bůh je mezi námi stále, nebo i nadále, že jeho přítomnost mezi námi má nějaký smysl.

Už 2 000 let se my křesťané snažíme odejmut Ježíši to, co je na něm lidského, a vykázat ho kamsi do výšin, kde bychom ho chtěli mít, protože nejsme schopni brát Boží slovo vážně. Díváme-li se na Ježíše tímto způsobem, potom se nemůžeme divit, že křesťanství má v dnešním světě tak malý vliv. Je-li Ježíš "tam kdesi", potom ho samozřejmě nebude zajímat hlad, jaderné zbrojení, chudoba, sociální nespravedlnost a všechno ostatní zlo, které na světě existuje.

Stejně jako v případě Ježíše snažíme se i bibli zbavit jejího člověčenství. Přehlížíme tu skutečnost, že jako se Boží a lidské spojuje v Ježíši, stejně se spojuje i v bibli. Bible se často stává jen jakýmsi nedostupným talismanem, přesahujícím tento svět hříchu a utrpení.

Avšak věříme-li, že Ježíš je prostřednictvím Ducha svatého stále mezi námi, ve slovech Písma a ve svém lidu, potom víme, že křesťanství má sílu bojovat se zlem tohoto světa a zvítězit nad ním. A bible se tak stává nejen atraktivním náboženským předmětem, ale plamenným mečem (nebo, abychom byli modernější, světelnou šavlí z Hvězdných válek), který nám pomáhá budovat království Boží na zemi.

LIDÉ "CESTY"

Při budování Božího království musíme projít všemi stadii křesťanského dospívání, které první zvěstovatelé popsali v textech Nového zákona, jež jsme zde rozebírali. Tak zopakujeme každý ve svém životě jednotlivá stadia vývoje Nového zákona od okouzlení Ježíšem k jeho hlubšímu poznání a posléze k ztotožnění se s ním. Tato kniha byla napsána pro ty, kdo vidí v Ježíši "cestu", kdo skutečně věří, že Ježíš je ta cesta, a chtějí s ním splynout v jedno.

Nepřečteme-li Nový zákon tímto způsobem, nemůže být mocí "Boží ke spasení pro každého, kdo věří (Ř 1,16), jak by měl být. Přinejmenším pro nás potom bude Nový zákon pouze jakousi kuriozitou. Přinejhorším bude modlou, králičí pacičkou, kterou budeme mávat a tlouct a nad níž se budeme rozplývat, zatím co království Boží přestane mít v současném světě smysl.

Tím se vracíme, odkud jsme vyšli: bible je kniha církve. Čteme ji, chápeme ji a uskutečňujeme její svědectví pouze ve styku se společenstvím, které nám ho předalo a které ho po staletí uchovávalo a ochraňovalo. Díváme-li se na Nový zákon tímto způsobem, můžeme mu porozumět z jeho vlastní perspektivy, tak jak to zamýšleli ti hledači pravdy v prvním století, kteří byli ochotni dát i svůj život za konečnou odpověď" na otázku: "Kdo je Ježíš Nazaretský?"

VÝVOJ NOVÉHO ZÁKONA

Dílo

Autor

Rok

Stadium první (Okouzlení)

Skutky apoštolské	Evangelista Lukáš	80-85 n. l.
-------------------	-------------------	-------------

Stadium druhé (Hlubší poznání)

Matouš	Matoušova škola	70-80
Marek	Evangelista Marek	64-70
Lukáš	Evangelista Lukáš	80-85
1. Tesalonickým	Apoštol Pavel	51
2. Tesalonickým	Anonym	80-90
1. a 2. Korintským	Apoštol Pavel	56-57
Filipským	Apoštol Pavel	56
Galatským	Apoštol Pavel	54
Římanům	Apoštol Pavel	58
1. a 2. Timoteovi	Anonym	80-90
Titovi	Anonym	80-90
List Jakubův	Anonym	80-90
1. a 2. list Petřův	Anonym	80-90
List Judův	Anonym	80-90
Filemonovi	Apoštol Pavel	61-63

Stadium třetí (Ztotožnění)

Koloským	Apoštol Pavel	61-63
Efezským	Apoštol Pavel (zčásti)	61-63
Židům	(Asi) Apollo z Alexandrie	80-90
Janovo evangelium	Apoštol Jan a jeho škola	90-95
1., 2., 3. list Janův	Apoštol Jan a jeho škola	90-95

Epilog (Křesťanská teologie dějin)

Zjevení	Jan z Efezu	90-95
---------	-------------	-------